6
3-C
15/M

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
2 A
7

6-3.C.15

L. FENESTELLAE

DE MAGISTRATIBVS, Sacerdotijsq́; Romanorum libellus, iam primùm nitori ſuo reſtitutus.

POMPONII LAETI Itidem de Magiſtratibus, & Sacerdotijs, & prȩterea de diuerſis Legib. Romanorum.

VENETIIS,

Apud Fabiũ, & Auguſt. Zoppinos, Fratres.

M. D. LXXXIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

L. FENESTELLAE
DE SACERDOTIIS ROMANORVM
Libellus Prior.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE ROMA

De Panos ſacris atq; ſacerdotibus.

CAPVT I.

OMNIVM Deorũ, quos vetus Romanorũ religio excoluit, primã Pani Lycæo, ſeu Faunum illum, ſeu potius Syluanum uocari placet, per Lupercos rem diuinam, Lupercalesq; ludos feciſſe, apud vetuſtatis aſſertores conſtat. Ea quidem ſacrorum genera ab Euandro rege(qui ex Arcadia profugus in eum locum venerat, qui tandem Romanæ præfuit arci) ad noſtros primũ delata, ac celebrata fuiſſe feruntur. Hũc Pana, nudos paſtores quorum tunc precipuũ numen fuit, ac deinde ſummos etiam viros uenerari mos fuit, lorasque pro manibus ferre, quibus quoſque cęderent: laruiſque tectas **Euander.**

faciens portare. Cur autem nudi hunc Deum celerent, pleraque è curriculo vetuſtatis ad nos uſque delapſa referuntur. Siue enim ꝙ ipſi deo, qui nudus fingitur, ſuæ celeritati eo pacto longè aptior, nudos etiam habere miniſtros placeat: ſiue quòd Arcades omnium populorum qui Græciam coluerunt longe vetuſtiſſimi, feris adhuc ſimilem vitam ſyluis ac montibus agentes, legis expertes, artisq́;, primò hunc deum uenerati, patrium cultum, auitòſque nudos habitus ſignantes referre uoluerunt, haud ſatis conſtat. Nonnulli uero Iolem uxorem Herculis ab hoc Fauno uiſam, ac per ardorem libidinis concupitam aſſerunt. Fortè enim per ſyluas, & amœna nemorum, æſtus leuandi cauſa unà cum dilectiſſima coniuge Hercules uagabatur. Videt ergo elegantiſſima forma mulierem ab altæ rupis ſpecula ſenex deus. ergo illorum ueſtigia eminus licet obſeruare inſtituit. Illi autem per ſyluas ducendæ nocti aptiſſimum locum petunt, interea mulier dum quieſcendi tempus aduenit, pellem leonis, Herculis ritu de more aptat humeris, claua etiam illius in manum aſſumpta. Tali habitu præditam ſomnus aggreditur. Erant autem duo parati coniugibus lecti, eo quòd poſtridie Libero patri rem diuinam facturi erant, ſeorſum cubituris. Nactus ergo ſyluanus fallendi cuſtodis occaſionem natus, clam thalamum ingreditur, primòque congreſſu fortunatus futurus, puellæ thorum tenet, manuq́; ten-

Pana quare nudi coluerint.

Al. ilicet

tentans, vt noctu ſit, horridum leonis tegmẽ inuenit Raſus ergo cubare ibi Herculem, ad aliud cubile ire pergit: quod quum ſenſiſſet mollibus ſtratum, puerilibúſque delitijs aptius ſtragula veſte, ſenſit amorem. Dum libidine ardens manu palpat, Herculem, ac vix dum hirti corporis horrorem hauſerat, exporrectus Hercules, manu reiectum toto antro ſu ſum iaculat, quo ſtrepitu, ſomno puella diſcuſ ſa, lumina accendit. Lumine ergo Syluano prodito, luſus ac ſemiruptus vix attollens humo humeros, in ſyluas detruſus. Ea ergo ratione perpetuo execratis veſtibus quibus tam turpiter luſus eſſet, eaſdem ſuis à ſacris procul abfore conſtituit. Plerique tamẽ huiuſcè rei cauſam aſſignant Romulo, quod [illegible] medio [illegible] corpus exercente, quum nunciatum fuiſſet latrones prædas agere, ita vt erat nudus accurrerit, cõprehẽſiſq; prędatoribus, pecora ab acta redemerit. Eius facinoris, quod nudus geſſerat, perpetuum argumẽtum corporum ſacra celebrantium nuditatem eſſe placuit. Vtcunque ſeſe res habuerit,* in ipſa tamùm vſque C. Iulij huiuſcemodi obſeruationem perueniſſe conſtat. Ea enim ſacra quum ſedens Cæſar Dictator ſpectaret, atque inter eos qui ſolennia celebrarent, curreret M. Antonius, is qui poſtea Triumuir fuit, aiunt lauream coronam cui diadema annexum eſſet, capiti Cæſaris imponere conatum fuiſſe, quod quum Cæſar* à moto capite reieciſſet, ſtatuæ ipſius

*In tempora uſque.

*Moto Lupercalia unde.

cunctis frementibus impoſuiſſe. De nomine verò Lupercaliū, non etiam ſatis conuenit. Pleriſq;.n. inditum hoc nomen, quod huius inuocatione, lupi à ſtabulis arcerentur, viſum eſt. Alij templum ipſum in quo hic Deus colitur, Lupercal vocant: quocirca Virgilius, Et gelida, inquit, monſtra ſub rupe Lupercal: eiq; loco à Lupa Romuli *nutrice, qđ eo in loco* Romulum *&* Remum *paruulos educare reperta ſit, factum nomen Lupercalis putant. Nec deſunt qui à Lycæo Arcadiæ monte, ubi præcipue ea religio perviguit (eum quem nos lupum, illi λύκον vocant) ipſum cognominatum eſſe arbitrentur. Præcipuam verò his deo, dicatisq; ſacerdotibus venerationem ea ex parte tributam ferunt, quòd quæ, mulieres ex ſuis viris uel concipere, uel conceptos fœtus edere nequirent, ad Lupercos confugiebant. Quæ ubi loris ex tergore hirci ſectis cæſæ fuiſſent, e veſtigio grauidæ aut effœtę efficiebantur. Hęc ſolemnia quintodecimo Calend. Februarias celebrari, ut Ouidius in Faſtorum libris refert, moris fuit.*

Lupercalia.

De Potitiis & Pinariis Herculis ſacerdotibus. Cap. II.

E*ADEM tempeſtate, Euandro ſcilicet palatium tenente,* Herculem *Gerione interempto, per eadem loca miræ ſpeciei boum armenta abegiſſe commemorant. Ac quum*

propè

propè Tiberim fluuium, qua præ ſeſe armentum agens traiecisſet, vbi loco herbido reficeret boues, ipſeque in itinere defeſſus procubuiſſet, & eundem vino cibòque grauatum ſopor oppreſſiſſet, Cacus paſtor, loci accola, viribus ferox, captus pulchritudine boum, prædam auertere inſtituit: ac ne ſi prædam agendo in ſpeluncam contuliſſet, veſtigia ipſa eò quærentem dominum ducerent, auerſos, eximium quenque pulchritudine, in ſpeluncam traxit: Hercules vero ad primam auroram ſomno excitus, quum gregem perluſtraſſet oculis, partèmque numero abeſſe ſentiret, perrexit ad proximam ſpeluncam, ſi fortè eò veſtigia ferrent: quę vbi omnia foras verſa videt, nec in partem aliam ferre: confuſus atque incertus animi ex infenſo loco agere porrò armentum cœpit. Inde quum actæ boues fortè, ut fit, ad deſyderium relictarum mugiiſſent, reddita incluſarum ex ſpelunca boum, vox, Herculem conuertit. Quem quum vadentem ad ſpeluncam Cacus vi prohibere conatus eſſet ictus claua, fidem paſtorum nequicquam inuocans, morte occubuit, Euander qui tunc temporis ea, ex Peloponneſo *profugus, auctoritate magis quam imperio regebat loca, venerabilis uir miraculo literarum, rei nouæ inter rudes artium homines, uenerabilior, diuinitate matris Camentæ quam fatiloquam ante Sybillæ in Italiam aduentum, miratæ hæc gentes fuerant, concurſu paſtorum trepidantium circa aduenam* Caci cædes. Euãder Carmẽta

manifeſtæ cædis reum exitus, poſtquam facinus, facinoriſq́; cauſam audiuit, habitum formamq́; viri aliquanto ampliorem auguſtiorumq́; quam quam humanam intuens, rogitat qui vir eſſet: Vbi nomen patremq́; ac patriam audiuit: Ioue nate Hercules, ſalue, inquit: te mihi mater veridica interpres deum aucturum caleſte nomẽ cecinit, tibiq́; arã hic dicatã iri, quam opulentiſſima olim in terris
Li.lib. 1 *gens maximã vocet tuoq́; ritu colat. Dextra*
ab urbe *Hercules data, accipere ſe omen, impleturũq́;*
ad uerbũ *fata, ara condita ac dicata, ait. Ibi tum primum boue eximia capta de grege, ſacrum Potitijs ac Pinarijs, quæ tum familiæ maximè inclytæ ea tenebant loca, dedit. Factum ferię ita euenit, Potitij, vt ait Liuius, cum [illegible] ur [illegible] rij exta apponerentur, Pinarij extis adeſis, ad ceteram venirent dapem. Inde inſtitutum manſit, donec Pinarium genus fuit, ne extis eo ſolennium de veſcerentur. Potitij ab Euan-*
Appius *dro edocti, antiſtites per multas ætates hui-*
Claudius *us ſacris præfuerunt, donec tradito ſeruis publicis ſolenni familiæ miniſterio, Potitiorum ac Pinariorum omne genus perijt. Id enim Appius Claudius, quum eſſet cenſor, effecit, hiſce familijs infenſus, ob idq́; ira deorũ (vt creditur) luminibus orbatus eſt.*

De ſacerdotio fratrum Arualiſum.

CAP. III.

FRATRES *Aruales, vt fruges ferrent arua, veteres conſuluiſſe Romanos*

memoriæ traditum eſt. Huius verò religionis Romulum ipſum patrem vrbis, authorem extitiſſe reperio. Nam quum Acca Laurentia nutrix Romuli, corpore ſuo quæſtum in vulgus faceret, eoq; pacto grandem pecuniam cõſtipaſſet, ex duobusque liberis quos ſuſceperat, vnum morte amiſiſſet, Romulùmque in demortui locum adoptionis iure ſubſtituiſſet, decedens tamen populum Romanum inſtituit hæredem. Cuius tandem liberalitatis regias affinitates memor populus Romanus, mulieris nomen in Faſtis retulit, liberos fratres Aruales à ferẽdo & ab aruis appellauit. Ex quo tẽpore ſacerdotiũ manſit fratrum Arualium, hique duodecim numero dicuntur, eique ſacerdotio in inſigne tribuit albas infulas, & ſpiceam coronam.

De Augurijs. CAP. IIII.

EODEM *ferè tempore, & diſciplina & religio augurãdi ex Ethruſcis, penes quos ea diſciplina præcipua, ac longe peculiaris fuit, ad Romanos commigrauit. Virum enim quempiã, cuius nomen uetuſtate obſoleuiſſe Naſo poeta ait, aſyli (ut reor) alliciente inductione, exulem Ethruria Romam ueniſſe perhibent. Cuius opera Romulum Remumque uſos, quum de imponendo urbi nomine unà contenderent, opinione deducor, quanquam M. Cicero in his libris quos inſcripſit de Diuinatione, etiam ipſum Romulum* Faſ. 11 Lib. 1.

 iſtam

iſtam ipſam auguralem diſciplinam prę coluiſſe aſſerit. A Numa verò, qui Romulo ſucceſſit, perpetuum ſacerdotij inſigne conſtitutum eſt. De ritu verò inaugurandi ſi unum in caſum pleraque dixero, eadem ad omnes cæteros facilè fieri poterunt. Ea quidem quantum ex veterum monumentis collegi, huiuſcemodi fuit obſeruatio; Augur in arce, ſiue in æditum quendam locum ad inaugurandũ ſedere debebat ſuper lapidem, meridiem verſus: atque ad lęuam ſedens baculum in manu recuruum, quod Lituum vocant, tenet. Inde ubi proſpectu in vrbe agrũmque capto, deos precatus, regiones ab oriente ad occaſum determinat: dextras ad meridiem, læuas ad ſeptentrionem partes eſſe dicit. Signũ contra, quo oculi conſpectum longiſſime ferunt, anime definit: tum lituo in læuam translato, dextra in caput eius qui inauguratur poſita, ita precatur: Iupiter pater, ſi fas hunc Numam Pompiliũ, cuius ego caput teneo, regem Romę eſſe, vti nobis ſigna certa ac clara ſint īter hos fines quos feci. Tũ peragit uerbis auſpicia quæ mitti uellet: quibus miſſis, Numa de templo (ita.n. deſignatas lituo æthereas regiones vocant) declaratus rex deſcendit. Quā quidē declarandi ſeu inaugurandi regis formulā, ad cætera quoq;, ut dixi, trahi facile licet. Huic diſciplinę peritia Actij Nauij auguris p multũ fidei authoritatisq; acceſſit. Nam quũ Priſcus Tarquinius aliqua pter maiorũ inſtituta inauguratò, mutare

Inaugurādi ritus.

Lituum.

Ex Liuio ad uerbũ

Actius Nauius.

tare, pleràque etiam de nouo condere pergere: negare Actius Næuius inclytus ea tempeſtate augur, inauſpicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota, ludens artem, ut ferunt, Agedum, inquit, diuina in augurio, fieri ne poſſit quod ego nunc mente concipio. Quum ille in augurio re expertus fieri poſſe dixiſſet, Atqui hoc animo agitaui, inquit, te nouacula cotem diſciſſurum. Cape ergo hoc, & perage, quod aues tuæ fieri poſſe portendunt. Tum illum incunctanter diſcidiſſe conſcripſerunt. ſtatuamq; Actij Nauij capite velato; quo in loco res acta eſt, in comitio, in ipſis gradibus ad læuam poſitam fuiſſe, coteq; eadem cum illa ipſa nouacula in manibus poſita, ut eius rei etiam apud veteres monumentum extaret. Augurijs ergo, ſacerdotioq; augurum, ut ait Liuius, etiamq; in libris de Diuinatione Cicero, tantum authoritatis & venerationis acceſſit, ut nihil domi foriſq; poſtea, niſi auſpicato gereretur; Et ad ſapientiæ nobilitatisque primarios quoſq; id ſacerdotium deferunt. Et quum Tiberius Gracchus pater Tiberij & C. Gracchorum comitia conſularia habuiſſet, dicerentq; Ethruſci augures rem in augurio experti, vitio conſules creatos fuiſſe, Gracchuſq; ve ineptos, inſanosq; Ethruſcos inceſſeret, abiens in prouinciam, Senatui reſcripſit, veridicos, nō autem inſanos Ethruſcos eſſe, qui conſules præſentes vitio à ſe creatos dicerent. Nam quum ſe collegiſſet, meminiſſe ſe locum tabernaculo extra po-

mærium, præter maiorum conſuetudinem delegiſſo. Quamobrem abdicare ſe conſulatu compulſi ſunt. Vt autem ueneratio huic ordini authoritaſque, ita & numerus ipſe adeò creuit, ut collegium augurum coleretur. Nã quum ab initio tres tantum creari cœpiſſent, ex tribus ſcilicet tribubus, Ramnẽſiũ, & Lucerum, & obtinuiſſent quum muteretur numerus, impari tantum numero creari, utcunque tamen id fieret, quatuor numero præter maiorem conſuetudinem creari cœpti ſunt. Tandem quum plebs quorumlibet honorum partem ſuam in Senatu & in foro nacta eſſet, per tribunos egit, ut ad ſacerdotia quoque uelut ád cætera curſus aperirentur. Idque poſt multa certamina, uariáſque deditiones obtinuit, ut ad quatuor ſcilicet, Patricios quinq; ex plebe adijcerentur. factumque hoc fuit M. Valerio & Q. Apuleio conſulibus.

Augurum collegium.

De Flamine Diali. CAP. V.

FLAMINEM *Dialem primus Numa Pompilius Romæ rex creauit, quũ antea reges pontificùmque regùmque promiſcue munera obirẽt, ut de Priamo & Aenea apud Virgiliũ cernimus, Rex etiã Anius, ut idẽ poeta ait, Rex idẽ hominum, Phœbique ſacerdos fuit. Idque etiã à minoribus deinceps, ut à C. Cæſare, Diuo Auguſto, multiſq; deinceps principibus, quos Pontificatus maximi titulis inſignitos uidemus, obſeruatum eſt. Cæte-*

Virgilij locus Aenei.

rum

rũ Numa plures in vrbe Romulo, quàm ſibi ſimiles reges fore ratus, qui relicta religionis cura bellorũ potius negotijs deſtinerentur, ſacerdotes quatuor, quos appellauit Flamines, qui rei diuinę iugiter addicti eſſent, multis deorũ alligauit. Flaminẽ vnum Ioui, quẽ Dialem vocant, Marti duos, Quirino vnũ. Dictus autem Flamen Dialis eſt vt Varro ait, quòd in Latio capite velato erat, & caput ſilo lanæ præc.nctũ habebat, à quo Flamen appellabatur. Dialis aũt à Dijoue, quod eſt iuuans Deus Cæteri Flamines, eius, cui præſident numini, decorantur titulis. Hunc Dialem præſertim inſigni veſte, curulique ſella adornauit. Hic ſolus, vt Varro ait, albũ habet Galerũ, vel ex eo ꝙ maximus eſt, vel q̃d Ioui immolationem alba veſte fieri oporteat. Pleraq; et huic Pontificio iure tributa ſunt, ut Aul. Gellius in Cõmentarijs Noctiũ Atticarũ ſcriptum reliquit. Equo enim uehi Flaeminẽ eſt religio. Item iurare Dialem fas nũquam eſt. Ignẽ è flammæ, niſi ubi ſacrum eſt efferri ius non eſt. Vinctum ſi ædes eius intro ieri., ſolui neceſſarium eſt, & uincula p implunuiũ in tegulas ſubduci, atque inde foras miſſi debent. Nodum in apice atque in cinctu, neq; in alia parte ullũ habet. Si quis ad uerberandum ducatur, ſi ad dedes eius ſupplex decubuerit, eo die uerberari piaculũ eſt Capillum Dialis, niſi qui liber eſt, nõ detondet. Capram & carnem incoctã, & hederã, & faba, neque tangere Diali mos eſt, neq; no-

Pontificis Maximi titulus.

Flamen unde dictus.

minatre. Propagines è vitibus altius prætentis non ſuccidet. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui circumlitos eſſe oportet, & in eo lecto cubare aliquem fas non eſt. Vngues Dialis & capillorum præſegmina ſubter arborem illicē terra operiuntur: neque ad eius lecti fulcrum, & capſam eſſe cum ſtrue atque ferro fas eſt. Dialis quotidie fecialis ſine apice, ſub dio autem eſſe licitum non eſt, ſub tecto vtiliter etiam, & à Pontificibus conſtitutum. Farinam fermento imbutam attingere, fas non eſt, neque tunicam intimam, niſi in locis exuiſſe ſub cęlo, tanquam ſub oculis Iouis nudus ne ſit. In conuiuio eius haud quiſquam niſi rex ſacrificulus accubabit. Matrimonium Flaminis niſi morte dirimi nō eſt fas. Locum vbi buſtum ſit, nunquā ingreditur. Hos Flamines, quum ab initio conſecrantur, captos duci à Patribus velut ab hoſtib' mos fuit. Totidem verò Flaminibus, quot Deos colerent, vſos veteres M. Varro in his libris, quos inſcripſit de origine linguæ Latinæ, teſtis eſt, vt Dialem, Martialem, Quirinalem, Vulcanalem, Furuialem & Falacrū: & præterea complures: qui, vt noſtrū inter ſacerdotum gradus nonnihil intereſt, vt Epiſcopum, Archiepiſcopum, Cardinalē, Patriarcham, & Metropolitanum: ita apud illos Flaminum, Protoflaminum, & Archiflaminum differentiam fuiſſe idonei teſtes ſunt.

De Veſtalibus Virginibus.
CAP. VI.

VESTALIS originem cultus, quemadmodum pleraq; omnia, Numa Pompilius intulit: etſi eius initia vſqueadeo vetera sũt, ut ex Troianis ad Albanos Aenea duce longe cõmigrauerint: cuius rei meminit Virgilius his verſibus: Virgilij locus Aenei. ſecūdo.

Sic ait & manibus vittas, Veſtãq; potentẽ,
Aeternumq; adytis effert penetralibus ignẽ.

Deæ huic Veſtæ, quam terram eſſe eandẽq; deorũ matrem volebant, perpetuo uigil ignis conſecrari ſolebat. Eius obſeruationi ac cultui plerẽq; uirgines è primoribus Patrum electę præfici, quarum neglıgẽtia ſi forte ſanctus ignis reſtrinctus eſſet, flagris à Pontifice Maximo cędi iubebantur, ut à P. Licinio Craſſo Pontifice Maximo, in eam quę negligentius ignem cuſtodierat, Valerius ſcriptũ reliquit. Inceſti uerò crimine damnatam, uiuam ſuffodi inſtitutum eſt. Virginem Veſtalem, ut Labeo Antiſtius ſcripſit, minorem, quàm ſex annis, maiorem quàm annis decẽ natam negauerunt capi fas eſſe. Item quæ nõ patrima ſit, & matrima. Itemq; & quę lingua debili, ſenſuq; aurium diminuto eſſet, aliaue corporis labe inſignita ſit; item cuius parentes, alter amboue ſeruitutem ſeruierint, aut in negotijs ſordidis uerſarẽtur: eã ue cuius ſoror ad id ſacerdotium lecta ſit, excuſationem mereri aiunt. Item cuius pater Valeri Maxi lib. 1. tit. 1.

Fla-

Flamē vel Augur, aut qui Decemuir ſacris faciundis, aut qui Septemuir epulonum, aut alius eſt. ſponſæ quoque Pontificis, & regis ſacrorum filiæ, uacatio à ſacerdotio iſto tribui ſolet. Neque eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet conſtitutum eſt, ut Capito Atteius ſcriptum reliquit, & excuſandam eius qui libros tres haberet. Itē edicto prætoris virginem Veſtalem Dialemue non cogi ſæpe inſcriptum eſt. Verba Prætoris hæc ſunt VIRGINEM Veſtalem, & Flaminem Dialem, ait præco, in omni mea iuriſdictione iurare non cogam. De eligenda autem Virgine Veſtali hæc obſeruata ſunt: Lege Papia cautum eſt, ut arbitratu Pontificis Maximi, uiginti è populo uirgines legerētur, ſortitioq; ex hoc numero fieret in cōcione. Cæterum, inquit, ea lex uetuſtate, ut pluræq; aliæ, exoleuit: ſatiſque ei electioni fieri cœptum eſt, ſi quis honeſto loco natus Pontificem Maximum adeat, offeratq; ei ad ſacerdotium filiam, cuius duntaxat ſaluis obſeruationibus, religionis ratio haberi poſſit, gratiam enim Papiæ legis per ſanctum fieri aiunt. Hanc uirginem à Pontifice Maximo, uelut ab hoſtibus capi moris fuit. Verba autem quibus tunc Pontifex utitur, hæc ſunt: SACERDOTEM Veſtalem ſacra facere quæ iuſſi, pro populo Romano Quiritibuſq;, uti optima lege fuit. ita te Amata capio. Amatæ enim nomine appellari omnes conſueuerunt, quòd ea quæ prima*

* *Salius.*

capta eſt à Numa rege, fuiſſe hoc nomine per hibeatur. Simul atque igitur capta, atque in ea arce Veſtæ deducta eſt, illico ſine emancipatione, ac capitis diminutione, exit patriam poteſtatem, & ius teſtamẽti faciundi adipiſcitur. In cõmentarijs autem Laveonis, quos ſuper duodecim tabulas compoſui, ita ſcriptum repertũ. VIRGO *Veſtalis, neque hæres eſt cuiquã inteſtato, neque inteſtatæ quiſquam, ſed bona eius tum redigi in publicum aiunt.*

De Saliis Marti dicatis.
CAP. VII.

INTER *cætera ſacrorum genera inſtituta a Numa rege, à poſteris etiam in honore habitũ, id quidem in maioribus fuit, quod Marti ſcilicet Gradiuo uouit, Duodecim enim ad hæc uiros legit, quos à ſolenni ſaltu, quo in ſacris utebantur* Salios *appellauit. His alios duodecim Tullus* Hoſtilius *mox adiecit, quum Romanis in aciem contra Fidenates eductis, Albani à* Romanis *per ſpeciem proditionis, duce Metio defecere. Datum autem his ſupra tunicam inſigne, æneum pectori tegmen: cæleſtiaq; arma, quę uocantur Ancylia, portare, ac per urbem canentes carmina, cum tripudijs ſolemnique ſaltu incedere: inſtitutumq;, ut in finem omnium carminum ſuorum, Mamurium appellarent. Hunc Mamurium inclytum ea tempeſtate fabrum fuiſſe, & quum Ancyle cælo lapſum eſſet,* Ancylia Mamurius.

Numa

Numa Pompilio, Quiritibúſquere diuinã agentibus, huic Mamurio negotium datum eſſe, complura huius ſimilia Ancylia effingẽ di tradunt. Quod quidem opus quum ille ex quiſitiſſima a' ſoluiſſet arte optionem, utrum à ſe uellet poſtulari artifici Numam obtuliſſe, quod ex eo peteret, nam exhibiturum: artificem uerò non pecuniam, ſed gloriam pro mercede petiiſſe, quòd nomen eius à Salijs in finem quorumlibet carminum recitaretur: itaq; per multa tempora in ſacris & comitijs (ut ait Liuius) obſeruatum eſt. Eo autem huius ordinis ſacerdotium numero creuiſſe, ut ad collegium, & collegij ſacerdotum magiſtratum redactum fuerit.

De collegio Pontificum, & Pontifice Maximo. CAP. VIII.

PONTIFICES, *ut pleráque alia ſacerdotia, ab ipſo Numa ortos, apud Liuium ſatis conſtat: eoſdem diu præter quàm à Patribus creari non licuit. Fuerunt autem ab initio hi numero quatuor: poſtquàm uerò maximorum quorũcũq; honorum partẽ plebs tribunitijs rogationibus obtinuit, ad ſacerdotia quoque, ſacroſanctáque poteſtates patere ſibi aditum uoluit. Quatuor ergo alios creari ex plebe Pontifices placuit M. Valerio & Q. Apuleio conſulibus. Omnibus unus præfectus fuerat à Numa Pompilio, iſque Pontifex maximus appellabatur. Hic habet ex ſe*

ſacra

ſacra omnia exſcripta exſignatàque, quibus hoſtijs, quibus diebus, ad quæ templa, ſacra fieri deberent: eiuſmodique diuinis in rebus, unde erogandæ pecuniæ ſumptus fieri debeat curæ Pontifici eſt: cęteráque omnia ſacra publica, priuatàque ſacris Pontificib. ſubiecta ſunt. Quum uerò de religione, deque ſacris diſſenſio eſt, populus illum conſulere pergit. Perutile illud fore ratus eſt Pompilius, eius ſacerdotij author, ne ius diuinum, negligendo patrios ritus, peregrinòſque aſciſcendo, turbaretur: nec cœleſte modo cæremonias duce re, ſed iuſta quoque funebria, placandòſque manes eiuſdem Pontificis. Apud eũ quoque tabula eſſe dicitur, in qua Solis & Lunę defectus, quoties lumini caligo fit, & anni, menſium, faſtorùmque ratio perſpicitur. Pontifices, ut Varro ait, Q. Mutius Sęuola à poſſe & facere appellatos eſſe dicere ſolebat: ſed ea denominatio à Varrone haud ſatis probari uidetur. Nam & à ponte, & à facio, Pontifices appellatos putat, eo quòd ab his primum pons Sublitius factus, ac ſępe reſtitutus eſſe perhibeatur.

Pontifices unde appellati.

De Fœciali ſacerdote. CAP. IX.

F*OECIALIS ſacerdotij nuſquã apud Romanos uetuſtiorem uſum fuiſſe, quàm Tullo Hoſtilio Romę regnante, reperi: quem tamen ut ab Hoſtilio creatum non affirmauerim, ita ne quidem negauerim à Numa Pompilio omnium religioſiſſimo rege creari potuiſſe.*

*potuiſſe. Vtcunque id tandem fuerit, de nomine prius, quam de M. Valerio Fœciali, regnāte Tullo Hoſtilio, apud Liuium mentio eſt. Fœcialis verò partes in eo uerſabantur, ut fidei publicæ inter populos præeſſet, eoque iuſtum aliquod bellum fore cenſebatur, niſi id per fœcialem fuiſſet indictum. Quum uerò pugnare deſitum eſt, fœdere fides pacis conſtituebatur, quæ fœdera aliunde ſidera appellata ab Ennio, quòd fidei faciundę cauſa * traducta ſunt, Marcus Varro teſtis eſt, Fœcialemque ipſum à fide & faciendum dictum eſſe idem exiſtimat. Forma uerò feriendi per Fœcialem fœderis huiuſmodi eſt, qua nulla (ut Liuio placet) uetuſtior eſſe memoratur. Fœcialis, inquit, regem Tul-[illegible] I V B E S N E me [illegible] [illegible] re patre patrato populi Albani fœdus [illegible] bente reges Sagmina, inquit, te rex poſco. Rex ait, Purā tollito. Fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit, poſtea regem interrogauit, Rex, Faciſne tu me regium nuntium Popu. Ro. Quiritium? Rex reſpondit, Quod ſine fraude mea, Pop. Rom. Quiritiūmue fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multiſque id uerbis peragit. Legibus inde recitatis, A V D I, inquit, Iupiter, audi Pater patrate populi Albani, audi popule Albane, audi, ut illa palam prima poſtremáue ex illis tabulis ceráue recitata ſunt ſine dolo malo utque ea hodie rectiſſime intellecta ſunt, ſic illis legibus Populus Romanus prior non deficiet, Si prior defecerit,*

[Margin notes:] [illegible]cialis [illegible]munus. — Fædera [illegible]le appellata. — Intro[illegible] [illegible] a[illegible] — I[illegible]ic[illegible]di[illegible]

rit,publico conſilio,dolo malo,tu illo die Iupiter ita populum Romanum ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam,tantoque magis ferito, quanto magis potes pollèſque. Vbi id dixit,porcum ſaxo ſilice percuſſit. Eodem modo pars altera per ſuum ſacerdotem,ſuumque dictatorem peragit. Quum autem bellum per Feciales indicunt,hoc more utuntur. Fœcialis haſtam ferratam,præuſtam, aut ſanguinem ad fines eorum quibus bellum indicit, defert, nec minus puberibus tribus præſentibus abiit. QVOD populi priſcorum Latinorum, hominèſue, priſci Latini aduerſus populum Romanum. Quiritium fecerunt,deliquerunt, q. populo Romano bellum cum Latinis priſcis fieret,ob eam rem ego populuſque Romanus priſcorum Latinorum hominibuſque Latinis bellum indico,facioque. Vbi dixit, haſtam in fines eorum emittit,ex quo bellum iuſtum eſſe intelligitur. Belli indicend. mos.

De ſacerdotio Patris patrati.
CAP. X.

PATRIS *Patrati ſacerdotiū, etſi apud Liuium à Fœciali haud differre uidetur, aliquanto etiam longè abfuiſſe apparet, tamen quòd & nomen iſtius, illiuſque atque officium nonnihil intereſſe uideatur,utique, & de utroque ſeorſum dicere uiſum eſt. Vtcunque eſſet,his deſcriptis non certe * offecit moneri,ſed partes plures dūtaxat adſripſerim* * Offi imuta rim.

Patris

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Patris patrati uſus eodẽ tempore, quo Fœcialis apud Romanos prodit. nam & in feriendis à Fœciali fœderibus, Patris patrati opera autoritasq́; exigebatur. Ad patrandum enim, ideſt, ſanciendum iuramentum, ubi de fœderibus conuenerant, admitti conſueuere. Creauit autem Marcus Valerius primus Fœciales, Sp. Fuſium primum Patrem patratũ, eo bello quod Tullus Hoſtilius cum priſcis Latinis geſſit, verbena caput capillosque cingens. Alias præterea partes, ſcilicet repetendi, Patri patrato dedit Ancus Martius, eum morem ab antiquiſſima Equiculorum gente repetens. Eius rei formula antiquiſſima eſt huiuſcemodi: Legatus idemque Pater patratus, ubi ad fines eorum uenit unde res repetunt, capite uelato filo, lanæ uelamẽ eſt. AVDI Iupiter, inquit, audite Fines cuiuſcunque ſint gentis numina, audiat Fas. Ego ſum publicus nuntius populi Rom. piè iuſtèque legatus uenio, uerbis meis fides ſit. peragit deinde poſtulata, inde Iouẽ teſtẽ facit: Si ego iniuſtè impieq́; illos homines, illasq́; res dedier. Po. Ro. mihique expoſco, tum patriæ compotẽ me nunquam ſinas eſſe. Hęc quum fines ſuprà ſcandit, hęc quicunque ei primus uir obuius fuerit, hęc portam ingrediens, hæc forum ingreſſus, paucis uerbis carminis, concipiendiq́; iuriſiurandi mutatis peragit. Si non deduntur, quæ expoſcit, diebus tribus, & triginta (tot enim ſolẽnes ſunt) peractis, bellum ita indicit: AVDI Iupiter, & tu Iu-

Patris patrati partes.

no, ac Quirine, dijſq́; omnes cæleſtes, vos terreſtres, voſq́; inferi audite. Ego vos teſtor (populum illum quicunque eſt, nomina.) iniuſtũ eſſe, neque ius perſoluere. Sed de iſtis rebus, in patria maiores natu conſulemus, quo pacto ius noſtrũ adipiſcamur. Cum his nuntijs Romam ad conſulendum redit. Confeſtim rex dictator, conſul, ſiue quis alius Senatum habuerit, ex his fermè Patres conſulit verbis. QVARVM rerum, litium, cauſarum condixit Pater patratus Po. Ro. Quiritium Patri patrato priſcorum Latinorum, hominibuſq́; priſcis Latinis, quas res nec dederunt, nec fecerunt, nec ſoluerunt: quas res fieri, dari, ſolui oportuit. Dic (inquit ei, quem primũ ſententiam rogat) quid cenſes? Tum ille, PVRO pioq́; duello quęrendas cenſeo: Itaque conſentio cóſciſcóque. Inde alij ordine rogabãtur: quandoque pars maior eorum qui aderant, in eandem ſententiam ibant, bellum erat conſenſu fieri ſolitum, ut fæciales in iactu haſtę, ut dictum eſt, bellum indicerent.

De Sacrorum Rege. CAP. XI.

REX *ſacrorum, qui & Sacrificulus dicitur, creari cœptus eſt Iunio Bruto & M. Valerio primis conſulibus. Eius creandi occaſionem dedit, quòd quum nuper exactis regibus pleraque ſacra à ſolis regibus obiri conſueta, regum exactione uocare uiderentur, idq́; moleſte admodum populus ferret,* Sacrificulus.

utpote

utpote quod cultu diuino regum exactione ui deretur derogatum, Saceerdotem creari placuit quem, quo minus eidem authoritatis ineſſet, regio nomine decorarunt, ſacrorum regem appellantes. Subiecerunt tamen Pontifici maximo * ne ſimilius dictioni fuiſſet ſuppoſitus, iam exacti reges, reducti reges eſſe uiderentur, uel crederentur. Quæ uerò huic partes iniunctæ eſſent, nunc temporis minime reperiuntur.*

**deeſſet, alias.*

** Ne ſi nullius ditioni alias.*

De ſimulachri traiectione Matris deorum. CAP. XII.

GALLOS quidem Berecynthiæ, ſiue illam deorum Matrem dicere maius, dedicauit antiquitas, eamq; religionem ut pleraſque alias, è Phrygia Romam reduxit: & eo quidem tempore, quo huiuſcemodi carmen ex libris Sibyllinis relatum eſt.

Mater abeſt, matrem iubeo Romane requiras.

Quum ueniet, caſta eſt accipienda manu.

Hoc reſponſum quum diu torqueret Patres (quæ enim mater eſſet, aut unde petenda, non ſatis reperire poterant Phyſici) Apollinis oraculum conſultum miſere, miſſi huiuſcemodi reſponſa attulerunt: diuum, Apollo inquit, accerſite matrem, quam Idæo quidem iugo reperietis. Miſſi ergo in Aſiam legati: datum nemini ut perquiſitum ac tandem compertum deæ ſimulachrum Romam reducerent. Sed quum

Attalus

Attalus rex Aſię, comperti à legatis ſimula chri traiectionem negaret. Romanis fruſtra iam abire parantibus, vocem eiſdē & credită eſſe deę ferunt. Ipſa inquit, peti volui, Romamq́, quod deorum omnium dignū domiciliū eſt, deduci. Quo miraculo exterritus Attalus, Romanis illico ſimulachri tranſlationē conceſſit. Mari ergo traiecto Romā, vt traditum eſt, cum Tyberi nauis ſimulachro onuſta vectaretur, omni genere hominū ex vrbe prodeunte cū carminibus, ſacrisq́, in ſicco littore adhæſiſſe ferunt. Et quum omnis multitudo funibus iniectis, ſummo conatu adniteretur, nulla tū vi auellere hærentē voluit. Erat aūt in turba Romanorum Claudia Quinta, Veſtalis virgo præſtantiſſimæ formę, cuius exquiſito habitu, vultuq́, pleno illecebris, violatę eius virginitatis publica ſuſpicio circunferebatur. Procubuit ergo puella ad pedes ſimulachri: orans obteſtansq́, deā, ſic inquit, Ipſæ virginitatis me ream criminantur, tuū, Dea, teſtimonium, vti rem indices, quæſo: vt ſi tuo dānata teſtimonio, Dea, fuerim, admiſſa morte luam: ſin hac labe puram argueris, tum tu caſtiſſima caſtas manus proſequere obſecro. Vbi hæc dixit, reſte qua alligata erat nauis, manu arrepta, manu puellæ admodū patrum conantis, facile traſtrum proſequuta eſt hoc pacto in vrbem. Scipio Naſica ſolus dignus, cuius manibus tangeretur, reciperetúrque ſimulachrum, indicatus eſt. Datum ergo Scipioni negocium, vt templum deæ ma-

gnifice ſtrueret, & eius cultui ſacerdotes dedicaret, quos more deæ vetuſto, ſpadones oportebat, non alio pacto ad id ſacerdotium legandos. Cuius quidem inſtituti hoc in cauſa fuiſſe cōmemorant: Dilexiſſe Cybelen puerū quendam Phrygium, dilectoq́; hanc conditionem adieciſſe, ne caſtitate polluta admitteretur, puerū tamen nympham Sangaridem deperiſſe, & quum apud eā ſub arbore ei nymphæ dicata, vna quieſcerēt, nocte dormiētes, deā, arborem cum ipſa nympha trucidauiſſe, adoleſcentē metu ferè exanimatum, in vicinum montem, cui nomen Dindyma eſt, confugiſſe: doloreq; amētem, pudoreq́; admiſſi facinoris, membrum quo deliquerat, abſcidiſſe. Hac ratione facti dea memor, per huiuſmodi homines perpetuo ſibi miniſtrari voluit. Gallorum vero nomen à flumine Phrygię vetuſto, quod templo huius deæ vicinum eſt, tractum ferunt: cuius, vt ferunt, fluuialis vndę ea vis eſt, vt potātes inſanire compellantur.

Gallorum ſacerdotū origo.

De Duumuiris ſacrorum. CAP. XIII.

D*VVMVIRI ſacrorū, quantum monumenta veterū legendo conſequi valui, ſacris libris legendis, carminibusq́; Sibyllę, fatisq́; Po. Rom. interpretandis præerant, vt Apollinis ſacrarumq́; cæremoniarum Antiſtites erant: & quoties prodigia magnos aliquos rerū euentus auſpicantia euerſiſſent, le-*

ctiſter-

ſtiſternijs ad puluinaria deorum factis, vt illorum minas auerterent, ſupplicijs ſacriſque placabant. Eorũ etiam ritu proſpere geſtis rebus decernebantur. Huius ſacerdotij nullam antè mentionẽ reperi, quàm tẽpore quo ædes Caſtori per filium Poſthumi ſecundi Dictatoris qui tunc Duumuir, dedicata eſt: Latino.n. bello pater ipſe Dictator vouerat. Cęterũ quũ multo tempore duo ad hoc ipſum ſacerdotium viri creati eſſent, ac plebs de ſuo quoque corpore creare cõſules pergeret, neq; ad idipſum ſatis virũ eſſet, obtinuit tãdẽ, vt qui Duumuiri ad eã diẽ creati fuiſſent. Decemuiri crearentur, quinque ex Patribus, totidem ex plebe electi. Quare ex Duumuiris, Decemuiri appellari cœpti ſunt.

Du Septem viris epulonum.
CAP. XIIII.

SEPTEMVIRATVM *epulonũ, quamquã vt coniectari poteſt, genus eſt ſacerdotij præſumitur, propterea quòd quum de vocatione Veſtalis ſacerdotij agitur filię Auguris, Decemuiri ſacrorũ, Flaminis, Septemuiri epulonum ſacrorũ, ab hoc ſacerdotio excuſationẽ mererentur, inter ſacerdotia hoc ipſum ſubiungitur. Vtcunque id fuerit, quoniã nihil quicquam de hac re mediocris etiam fidei authoritatiſq; reperi, quod huic ordini officium commiſſum eſſet, auſus aſſerere non fui. Plinius tamen quum eſſet orationem habi-*

turus, quum quaſi propter futuros aſtantes timeret, dixit, ſtabat medio conſularis, modo Septemuir epulonum. Sunt adhuc Romæ in Pyramide quadrata inciſa hæc verba, Opus abſolutum diebus cxxx. è teſtamento C. Cornelij Tribuni plebis, Septē uiri epulonū.

L FENESTELLAE DE Romanorum magiſtratibus libellus alter.

S*ED quoniam nunc de reliquis magiſtratibus qui ad religionē nō pertinēt, tractare intendimus, alij quidem omniū magiſtratuū maiores, alij uerò minores ſunt. Qui maiores, qui minores eſſent, paucis animaduertendū eſt. Nā Aulus Gellius pleraq; hac in re ex M. Meſſalę auguris*

Gell. li. 1.3. ca, 15.

libris dicta reliquit, cuius uerba hæc ſunt, Patriciorum auſpicia in duas poteſtates diuiſa ſunt, maxima ſunt Prętorum, Cōſulum, Cēſorū, neq: tñ eorum omniū inter ſe eadē, aut eiuſdem poteſtatis ſunt, ideoq́; collegę nō ſunt Cenſores Cōſulum aut Prætorum, Prętores collegę Conſulum ſunt, ideoq́; neq; Prætores aut conſules Cenſorib., neq; Conſulibus Cēſores aut Prętoribus turbāt aut retinent auſpicia. At Cenſores inter ſe, rurſus Prætores Cōſulesq́; inter ſe & vitiant & obtinent. Prætor etſi collega Conſulis eſt, neq; Prætorem,

neque

neque Conſulem iure rogare poteſt, vt qdem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tẽpora obſeruatumeſt. Et in commentorio xiij. C. Tuditani patet, quia imperium minus Prętor, maius habet Conſul, & à minore imperio minor, à maiore autem maior collega iure rogare non poſſunt. Nos his temporibus Prætores Prætore creante, ueterum authoritatem ſumus ſequuti, neq; his auſpicijs in comitio fuimus. Cenſores æque non eadem rogãtur auxilio, aſpicióque atq; Conſules & Prętores. Reliquorum vero magiſtratuum minora ſunt auſpicia, ideo illi maiores, hi minores magiſtratus appellantur. Maiores centuriatis, ĩquit, comitijs fiunt, minores creandis magiſtratibus tributis comitijs magiſtratus, ſed iuſtius curiata datur lege. Ex omnibus his Meſſalæ uerbis, inquit, manifeſtum fit, qui ſint minores magiſtratus, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam eſſe Prætorem Conſulis docet, quod eodem auſpicio creantur. Maiora autem auſpicia dicuntur habère, quia eorum auſpicia magis rata ſunt quã aliorum. Conſul ab omnibus magiſtratibus & comitiatum & concionem auocare poteſt. Prætor & comitiatum, & concionem non uſquequaque auocare poteſt, niſi à Conſule: minores magiſtratus nuſquam neque comitiatum, neque concionem auocare poſſunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is rectè agit. Quoniam bifariam cum populo agi non poteſt, nec auocare alius*

* Comitijs in auſpicio

alij poſſet, ſi concionem habere volunt, vti ne cum populo agant, quanuis multi magiſtratus ſimul concionem habere poſſint. Ex his verbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe, Cum populo agere, aliud Concionem habere. Nam cum populo agere, eſt rogare quid populus ſuffragijs ſuis aut iubeat, aut vetet: Concionem autẽ habere, eſt verba facere ad populum ſine ulla rogatione.

Cum populo agere. Concionem habere.

De Senatorum origine. CAP. I.

*SENATORVM originem à Romulo inſtitutã eſſe, nemo ambigit: quippe qui urbis parens & conditor, quum iam nouam ciuitatem uiribus & robore iuuenum affatim à ſe munitã cerneret, haud minoris momenti fore ratus, ſi eandem conſilij ope fulſiſſet, ex primoribus patrum, qui tunc aderant ciuibus, centum numero elegit, quos ob honorem Patres, ob ætatem Senatores appellauit, ut apud Lacedæmonios, ſenes appellari eos, qui ſummum quẽdã magiſtratum gerunt, *C. ait. Qui uero ex his primoribus centum Patribus geniti ſunt, Patricij nuncupati ſunt. Hunc ordinem mox Tullus Hoſtilius expleuit, Alba à ſe diruta, Albaniſque in vrbem inductis. Tum Tullos, Seruilios, Quintios, Geganios, Clodióſq; ſenatores accepit. Exactis autem regibus, Brutus conſul, exhauſtum bonis uiris ſenatum intuens, primores equeſtris ordinis adſcribi in ſenatores operam dedit, illóſq; cõſcriptos*

Patres Senatores.

**alij habent Cicero.*

Patricij

ptos patres appellauit, ex quo tẽpore Patrum Conſcriptorum appellatio, locum habere inſtituit. Penes hos quidem Senatores, adeò ſemper totius Reipublicę ſumma innixa eſt, ut ne reges quidẽ, Conſules, aut Dictatores, aut alius quiſpiam magiſtratus inconſulto Senatu quippiam moliretur, adeò ut quum Tarquinius Superbus pleràq; præter Senatus authoritatem decerneret, tum demum amiſſo regio nomine Tyrannus appellaretur. Senatores uerò triplicis ordinis fuiſſe reperi, alij enim Patricij, alij Pedarij, nonnulli uerò Conſcripti appellabantur. Patricij ſunt hi maximè, qui centum illis patribus à Romulo lectis geniti ſunt. Cõſcripti uerò Senatores, hi qui Regum, Conſulum, Cenſoriumue decreto ĩ Senatum lecti ſunt. Pedarios autem Senatores uarijs rationibus appellatos inuenio. Alij enim quod hi nõ haberent ſententiæ dictionẽ in Senatu, ſed in aliorum ſententias pedibus irent, dictos Pedarios putant. Alij quòd eſſẽ plerìq;, qui magiſtratus curules adepti, ſella curuli in Senatum ueherẽtur. qui uerò pedibus iter facerent, Pedarij nominabantur. M. autẽ Varro equites quoſdam eſſe ait, quibus amplioribus magiſtratibus functis, nõdum tamen à Cenſoribus in Senatores lectis, non eſſet ius dicendæ in Senatu ſententiæ, quũ tamen in Senatum uenire liceret, ſed quas ſententias principes dixerant, in eas deſcendebant. De origine uerò ac ratione conſulendi Senatus, quæ hucuſq; reperi, ea potiſſimum adducam: Ali-

Patres conſcripti.

Patricij

Conſcripti.

Pedarij.

quando enim primò rogari mos fuit, qui princeps in Senatu à Cenſoribus poſitus fuerat, nonnumquã verò vt ẽt hi prius rogarentur, qui Conſules deſignati eſſent, inſtitutũ eſt. Cicero autem in eo libro, quem inſcripſit Catonem maiorem de Senectute, tantùm aliquando ſenectuti honori tributum ſcribit, quòd vt quiſque natu grãdior eſſet, ita prior in Senatu ſententiam rogaretur. Vſu tandẽ introductum eſſe dicitur, ut quem Conſul ipſe rogaſſet, is prior ex ſententia verba faceret, alium tñ quàm Conſularem uirum rogari fas fuiſſe negant. Ex qua ſanè conſuetudine C. Iulius Cęſar in eo Conſulatu, quem geſſit cum M. Bibulo, tres duntaxat uiros extra ordinẽ rogaſſe dicitur, M. Craſſum, Cn. Pompeium, & M. Catonem. Poſt M. Craſſum, Cn. Pompeiũ ubi filiam ſibi in matrimonio collocauit, rogare primùm cœpit. Quum uerò M. Catonem rogaret, atq; idem quum cõſulebatur de Republica, nimis fortè diceret, longioreq; proinde oratione uteretur, qua omne fere tempus quod eſt habendũ Senatui ſ tereret. Cæſar uiatorem uocauit, Marcumq; Catonem, quoniã finem non faceret, prehendi loquentem, & incarcerem trahi iuſſit. Catoni, quum imperio pareret, Senatus conſurrexit, & ad carcerẽ proſequebatur. Cuius rei quaſi inuidia motus Cęſar, deſtitit, atque emitti iuſſit. De more autem habendi Senatus M. Varro rogatu Pompeij, librũ edidit, quem ille primum Conſul cum M. Craſſo fuiſſet deſignatus.

Varronis liber de more habẽdi ſenatus

Cre-

*Creditur quia foris militiæq; ad eam ętatem occcupatus, uellet ciuilis cõſuetudinis, cuius expers erat, fieri peritior. Sed eum librum in ipſa Varronis ætate periiſſe, idem ipſe in epiſtola ad Opianicum ſcripſit. quia in epiſtola multa ſcribere Varronem id genus Aulus Gellius in cõmẽtarijs Noctiũ Atticarũ refert. Primùm ibi ſcriptũ fuiſſe, p̄ quas perſonas haberi Senatum liceret, nominat Dictatorem, Conſulem, Prætorem, Tribunum plebis, Interregem, Præfectum urbi, neque ullis alijs ius fuiſſe Senatum frequentem fieri iubere aſſerit. Addit deinde extraordinario iure Tribunos militares, qui pro Conſulibus eſſent: Item Decẽ viros, quibus imperiũ Conſulare tũ eſſet: Itẽ Triumuiros Reip. cõſtituẽdæ cauſa creatos, cõſulendi Senatũ ius habuiſſe. De Pręfecto urbi Latinorũ, utrum Senatum habere liceret, nõ ſatis conuenire ait, q licere negauit, ꝙ ne ille qdem Senator ſit proinde ius dicendæ in Senatu ſententiæ non habeat, in rationem adducunt, eaque ætate quę non dum Senatoria ſit, creari. Marcus autem Varro, & Atteius Capito ius eſſe Præfecto urbi, ſenatus habendi aiunt, quando quidem et Tribuno plebis, quamquam non eſſent Senatores, ante * Accinium Plebiſcitum ius Senatus habendi eſſet. Scripſerat etiam de interceſſionibus, iis videlicet ius intercedendi fuiſſe, qui vel ea poteſtate, vel maiori fuiſſent, ijs q Senatuſ. cõſultũ. aut Plebiſcitum uel aliud decretum rogarẽt. De loco*

* *Attinium alias.*

Locus Senatus habendi. habendi Senatus, aut Senatuſconſulti rogandi, niſi locis per augures conſtitutis, quæ templa appellabant, haberi, rogarive poſſe negabant. Vnde & in curia Hoſtilia, in Pompeia, & poſt in Iulia, quum profana eſſent loca, templa per Augures ſunt conſtituta, ut in his Senatuſconſulta more maiorum iuſta fieri poſſent. *Tempus habendi Senatus.* De tempore verò habendi Senatus, ita differit: Ante exortum, inquit, ſolem, aut poſt eius occaſum, Senatuſconſultum irritum eſſe. Opus ēt Cenſorum fuiſſe, per quos, & quo tēpore factum eſſet Senatuſconſultum. De ætate autē Senatoria ēt adoleſcentibus Senatorum Senatum ingredi licuiſſe, veterum monumenta legentibus apparet. *Senatoria ætas.* Quominus verò tandē in Senatum illi ætati venire liceret, Papyrij prætextati factum in cauſa fuit, ut Valerius Maximus ſcriptum reliquit. Tunc igitur conſtitutum, ne cui paucioribꝰ viginti & quinq; annis nato Senatum ingredi liceret; ut ē apud Plutarchū in vita magni Pompey. Idē apud ius ciuile Romanorum, quo nos etiā hoc tempore utimur, facilè cōſpicari licet. Qui verò Senatum habiturus eſſet, auſpicari primò, atque immolare hoſtiā debere, idem Varro cenſebat. Docuit et de diuinis rebus, prius quàm de humanis ad Senatum eſſe referendum. Itē *Senatoriæ per ſonę In pād. li. 1. ti. de* Senatuſconſulta duobus modis fieri, aut p diſceſſionèm, ſi conſentiretur: aut ſi res dubia eſſet, p ſingulorū ſententiā. De pignore quoq; capiendo, de multa irrogādą Senatori, q quo tempore in Senatum venire debuit, nō interfuerit.

fuerit. Quantum uerò ad Senatorum familiã pertinet, Senatoriarum perſonarum appellatione, & uxores contineri decretum eſt. Adoptiuos autem filios, etſi antequã patres in Senatum eſſent ducti, ſeſe in adoptionem dediſſent, Senatores eſſe placuit. Si quis autem ex Patriciorum ordine, plebeio homini ſe ĩ adoptionem dederit, Patricium tamen manere cautum eſt, quã legem ea tempeſtate nullã fuiſſe, arbitror, quum P. Clodius uir Patricius, quo tempore Tribunitia poteſtate fungeretur, qua aduerſum Ciceronẽ factione uteretur, plebeio homini ſe adoptãdum ꝓbuit. Contrà, Senatorum filiæ, niſi q̃ Senatorijs hominibus nuptui traditę eſſent, clariſſimarum fœminarum nomine nõ connumerentur. Senatoris uerò filium à patre emãcipatum, etſi filij nomẽ iuri ciuili amittit, Senatoriã tamen retinere dignitatem creditur. Poſthumi autem, quanuis poſt patris mortem naſcuntur, Senatorij tamen homines appellabantur: eum uerò q poſtquã pater Senatu motus eſt, concipitur, & naſcitur, nõ eſſe Senatoris filium Proculus et Pegaſus opinabãtur. Si qs uerò antè cõceptus fuerit, quàm eius pater Senatu moueretur, nõ nocebat filio caſus patris, quo minus Senatoris filius cenſeretur. Sed ſi pater antequã conciperet filium, Senatoriã dignitatem amiſerit, ac deinde deceſſerit, filij autem in aui poteſtatę Senatoris reciderent, etſi non quaſi Senatore patre nati uideantˊ, Senatorij tamen eſſe cenſebãtur. Mulieres autem Senatoribus primò,

Senatoribus hæc tra duntur.

deinde inferioris ſortis hominib. matrimonio collocatæ, clariſſimarum ordinis non ſunt. Ita que impetrare pleræq; à principibus ſolent, ut nuptæ iterum inferioribus uiris, in Senatoria nihilhominus maneant dignitate, ut dicitur Diuum Auguſtum Iuliæ Mãmeæ con ſobrinæ ſuæ indulſiſſe. Senatores uero Senatorio ordine amotos, quanuis capite non minuãtur, & ciuitatem retineãt, iudicare tñ ac teſtimonium dicere phibet lex Iulia repetun darum.

De Tribunis celerum Equitum.

CAP. II.

TRIBVNOS *celerum Equitũ primus Romulus creaſſe fertur, quum tres equitum centurias, quarum opera in omni Reipub. diſcrimine uteretur, adſcripſit. Eas centurias Ramnẽſium, Tatienſium, Lucerum appellauit, Ramnẽſium à Romulo, Tatienſium à Tatio, Lucerum uerò denominatio, ut Liuio placet, incerta eſt. Quos autẽ tertios his præfecit uiros, quos ex tribus elegit Tribub. Tribunos nominauit. Fuiſſe autẽ numero trecentos ait Equites, qđ ſingulis curÿs, q̃ triginta erant, decem ſciuerit. Quod uerò celeriter ac currere eos uoluit, ſi quando Reſpublica illorum opera indigeret, appellari Celeres uoluit. Sunt etiam qui à Celere quodam, qui primus ÿs ordinibus à Romulo præfectus fuerit, Remi iterfectore, hoc nomen inditum eſſe opinentur, ut Ouidius in libro Faſtorum ſignificare intelligitur.*

De Quęſtoribus. CAP. III.

QVAESTORIBVS Creãdis oriago vetuſtiſſima eſt, & ante omnes penè magiſtra.us inſtituti ſunt. Gratianus autem in eo libro, quem de temporibus ſcripſit, ipſum etiã Romulum & Numam, duos habuiſſe Quæſtores, quos non ſua voce ſed populi ſuffragio creatos, ſcriptum reliquit. Cæterum ut Romulum Quęſtores habuiſſe non uſquequaq; notum eſt, ita Tullum Hoſtilium regem Quæſtores habuiſſe conſtare nequit. Quod uero publicæ quærendæ pecuniæ præpoſiti eſſent, appellatos aiunt. Quęſtorum uerò, ærarij, & urbanæ pecunię curã ageres, Prouincias partim exigendis uectigalibus ſortiri, plerique (ut Gratianus dixit) epiſtolis in Senatu legendis occupari. Iiq; nuncupati Cãdidati principis, Nonnunquã autem maleficia conquirere Quęſtoribus negotium traditum eſt, ex quorum excercendis quęſtionibus, Quæſtores dictos fuiſſe, M. Varro opinari uidet. Quęſtores ut ferè omnes reliquos magiſtratus, tã plebeios, quàm patricios pmiſcue creari obtinuit, q̃ poteſtas, quoniã minoribus adſcribit, neq; phenſionem, neq; uocationem habet. Et quemadmodum priuati, in ius ad Prætorem uocari ſolent, ea item gerendorum honorum, dicendæq; i Senatu ſententiæ, initiũ fuiſſe phibetur. Etiam q̃a de capite ciuis Romani, iniuſſu populi non erat permiſſum conſulibus dicere, propterea Quæſtores conſtituebantur à Caudidati prĩcipes.

populo, qui in capitalibus præeſſent rebus. Ii appellabantur. Quæſtores parricidij, quorum & meminit lex duodecim tabularum.

De interregia poteſtate. CAP. IIII.

ROMVLO *ergo humanis iam rebus ſubducto, fluctuantibus Patrum animis, quo pacto Rempublicam procurarent, quem in demortui regis locũ ſuffecturi, aut quo tandem pacto eſſent, ne noua multitudo ſine rege ac duce paſſim uagaretur, ac uicinorum tandem irritatis animis, vrbem rectore uacuam vis aliqua externa adoriretur: difficultati rerum conſulere rati, centum Patres decem decurijs factis, ſingulos ex ſingulis legunt, qui ſummæ rerum præeſſent. Ex ijs vnum, qui inſignibus imperij, & faſcibus eſſe, decernunt. Quinque dierũ ſpatio finiebatur imperium: eoq; pacto* Decuriæ patrum. *viciſſim inter ſe ſortiebantur, dum orbe exacto annus circumageretur. Sed huius imperij quũ iam pertæſum uideretur, ac plebs pro uno* Ex Liu. *rege, centum ſortitam eſſe quereretur, audirentq; ea moueri Patres, qui uel imperiũ poſcituri eſſe videbãtur, per ſpẽm beneficij vltro offerendum rati, ſummam poteſtatem populo permittunt, ſtatuuntq; ne plus iuris ac poteſtatis futuro regi permitterent, q̃ apud ſe retinerent: ſimul decernunt, quẽ populus ipſe regem* Interrex. *iuſſiſſet, ita demum ratus haberetur, ſi Patres authores extitiſſent. Tũ Interrex concione ad*

uocata,

uocata, QVOD bonum, fauſtum, fœlixq́ʒ ſit, inquit, Quirites, regem create: ſi dignum, qui ſecundus à Romulo ſit, creaueritis, Patres authores fient: atq; ea conditione reges creabant, apud quē ſumma rerū erat. Dū regia poteſtas uacās erat, Interrex appellabatur. Apud minores uerò Romanorū, quum Reip. cauſa abeſſent Conſules, neq; habēdis comitijs intereſſe poßēt, ſine vitio Conſules creati eſſent, ſi Dictatorem comitiorum cauſa dici non placuiſſet, res ad Interregē deducebāt, ac per Interregem conſularia comitia habebantur.

De Duùmuiris capitalibus. CAP. V.

SI DVVMVIRATVS capitalis repetere originem uolueris, vſque à Tulli Hoſtilij regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cum Albanis geſturus, copias iam è campis in aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius Albanorum dux, regem Romanorū ad colloquium vocauit: qui ubi in conſpectum uenerunt, diu de conditiònibus pacis inter eos agitatum eſt: hanc tandem conditionem inierunt: Erant in exercitu Albano tergemini fratres, qui Curiatij appellabantur, vt hi cum tergeminis Horatijs Romanis ferro dimicarēt; vtrius populi ciues uictores eſſent, is populus cū bona pace alteri imperaret. Armati ergo hinc Horatij, illinc Curiatij, in campum prodeunt: diu vario marte pugnant, ad extremum

tres Curiatij, atque ij qdem omnes ſaucij, duos ex Horatijs obtruncat, tertio itegro relicto. Iuuenis ergo integer corporis animiq́ꝫ uiribus, ne ſiſtendo tutari ictus non poſſet, ambire cãpum inſtituit: ex Curiatijs, q ualidior erat, metu exanimatum fugere ratus, perſequi illum, ægrè licet, pergit. Horatius ubi alterum longe ab alijs eſſe cernit, Curiatium aggreditur, paruinq́ꝫ ualidum facile obtruncat. Accurrentem fratri ferre auxilium, primo illo etiam infirmiorem & uix ſuſtinentem arma, facilius occidit. Tertium graui uulnere, metuq; grauiore minore negotio confodit. Iuuenis ergo Horatio omnium cõſenſu glorioſiſſimus triumphus decernitur. Triumphãti ergo cum omne gen⁹ hominum, tũ Horatia ſoror uenit obuiã. Hæc Horatia alteri ex Curiatijs fortè deſponſata fuerat, q̃ ubi conſpexit occiſi nupti a fratre uiri pendentes ab haſta exuuias, lamentis & fœmineo eiulatu complebat omnia, cuius rei indignatione ſororem interfecit, ratus publicam lætitiam turbaſse. Triumpho ergo acto, Horatius ad regem trahitur, ĩ carcerem ſeruandus traditur, ergo omnium ſententia Horatiũ damnat capite, ſed recenstam inſignis facti memoria permultum fauoris à rege ipſo ſibi uendicat. Dilationem ergo iudicij rex quæritans, tum primùm duos uiros creat, quæſtionem iudicij ab ſe ad illos reij cit. Quid plura? Duùmuiri plectendum caute Horatiũ pnunciãt, ſed Horatius ab illa ſentẽtia populum appellat. Res ad populi iudi-

cium reijcitur, Tum uerò ſenis, orbiq; trium liberorum parentis lachrymis & ꝑ concione orationibus acta, inſignis ante actæ rei recen te memoria, reum iuuenem populus abſoluit. Tum ergo Duumuiris capitalibus initium eſſe cœpit, unius tamen *argumen to Triumuiri collegæ facti ſunt. Quod uerò capitalibus queſtionibus præeſsent, & carceris rerum capitalium agerent cuſtodiam, capitales appellati ſunt. Cuius etiam magiſtratus in damnatione C. Manlij Capitolini opera uſum Pop. Ro. Liuius meminit. Eorundem interuentu Triumuirorum in eos q cum L. Catilina coniurauerant, animaduerſum eſt, ut meminit Salluſtius.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA EMANUELE

De præfecto vrbis. CAP. VI.

DE Prefecto urbis nuſquã antea quicquam reperiī, quàm de Sp. Lucretii, patris Lucretiæ præfectura, non tñ alios reges prẹter Tarquinium Superbum, ꝑfectos urbi creare potuiſſe negauerim. Quo ſeſe res uertant, quum regibus ꝓficiſci opus foret, penes Præfectum urbis ſumma rerum relinquebāt. Vbi autem imperium ꝓpagatum eſt, totius Italiæ iuriſdictio ad Præfectum urbis delata eſt. Omnia. n. crimina q̃ ꝑ totam Italiam admittebantur, ut epiſtola diui Seueri ad Fabium Cilonem cautum eſt, præfectus vrbis ſibi uendicat. In initio uerò eius epiſtolæ ita ſcriptum eſt, Quum urbem noſtram fidei tuæ commiſerimus, quicquid intra urbem admittitur, ad Præfectum uerbis uidetur pertinere. Eadem fere ad uerbum prodita ã Paul. de offic. Prẹfecti urbis.

Sed

Sed & ſi quid intra centeſimum lapidem ad miſſum ſit, Præfecti urbis ad cognitionem p-tinet. Si ultra centeſimum lapidem admiſſum fuerit, urbis Præfecti notio nõ erit. Audies ſeruos qui ad ſtatuam confugerint, aut qui de dominis cõquerantur, ꝙ de ſuo peculio em pti, non manumittantur. Audiet dominos cgẽ tes, & qui ſe ægros eſſe dicant, deſiderentque ſibi à libertis ſuffragium impendi. Relegandi etiam deportandique in inſulam, poteſtatem præfectus huiuſmodi obtinet. Si quis autem ſeruum ſuum in uxorem ſuam adulterium commiſiſſe aſſerit, apud Præfectum urbis erit audiendus. Neque eſt alienum ab eius poteſta te ut coram ipſo interdicatur quod vi aut clã exerceetur. Solent item ad præfectum urbis tu tores curatorèſque remitti, qui malè in tutelæ curàq; verſati fuerant, quique grauiore ani-madverſione, quàm ut ſuſpectorum crimen in currant, indigent, ſeu quos probari poſſit, datis nummis tutelam occupaſſe, ſeu accepta merce de operam dediſſe, quo minus idoneus tutor aſſignaretur alicui, uel conſultò circa edendũ patrimonium eius quantitatem minuiſſe, ſiue euidenti fraude, pupilli bona alienaſſe. Idquo que iniunctum eſt huic magiſtratui à diuo Se uero, ut mãcipia tueat̃, ne proſtituantur. Cura re præterea Præfectus debet, ut nummularij probe ſe agant circa ſuæ profeſſionis negocia obeunda, temperentq; ab his quæ leges nõ ad mittunt. Si ãt patronus ſe à ſuo liberto aut docuerit, aut cõtumelioſum ſibi libertũ quera:

tur.

tur, ſiue ſe conuitium ab eo paſſum, liberò ſue ſuos, vel uxorem, aut quid ſimile obiectum fuerit, Præfectus vrbis audiri ſolet: & pro modo querelæ corrigere eum, aut comminari, aut fuſtibus caſtigare, aut ulterius procedere in pœnam ſolet. Quod ſi delatum ſe à liberto, aut contra ſe cum inimicis conſpiraſſe doceat, etiã in re tali Præfectus in eum pœnã conſtituet. Cura etiã rei macellariæ omnis, ut iuſto pretiò væneat, ad officium Præfecti pertinet: & ideo forum boarium, ſuarium, piſcarium, & olitorium æd eundem Præfectum pertinet. Ad tuendam quoque populorum, quietem, diſpoſitos ſtationarios milites habere debet, curareque ut ſibi quod ubique agitur, per delatores denunciet: Poteſt etiam ubi interdicere negotiatione, profectionibus, aduocationibus, & foro, ad tempus, & in perpetuum. Sed quum multo tempore Præfectus urbi creatus fuerit, demum illius ditione delata ad Prætorem, & traſlata Latinarum feriarum duntaxat creari ceptus eſt. Et quum ceterorum omnium magiſtratuum fora quieſcerent, ſoli Prefecto urbi Latinorum ſubiacent, ne quis alteram magiſtratuum ſpeciem arbitraretur. Pleraque quæ ad Præfecti ditionem pertinere uidebantur, de induſtria omiſſa ſunt.

De Conſulibus. CAP. VII.

CONSVLAREM *poteſtatem regiæ poteſtatis exemplo accerſitam fuiſſe,*

ſe, vetuſtatis monumenta declarant: Exactis enim regibus, duo viri creati ſunt, quibus præterquam quòd annuum imperium datum eſt, nihil aliud immutatum eſt. Itaque lictores, & trabeam, cæteraq; regum inſignia tenuere. quòd conſulere rempublicam deberēt, Conſules appellauere. Iniunctumq;, ut omniū quæ è Republica fore arbitrabantur, diligenter curam agerent. Primi Conſules poſt exactos reges fuere L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus. Brutus cum collega egit

Cōſules unde.

ut penes alterum duntaxat faſces forent: ne ſi penes utrunque populus conſpexiſſēt, duplicatum terrorem ex uno ad duos reges quereretur. xij. erant numero lictores, qui cum faſcibus virgarum ſecurim cuique Conſulum præferebant. Quem numerum lictorum collegiſſe Romulum ferunt, eo quod duodecim vultures ī Auentino mōte, quum ꝗ auguriis cum fratre cōtenderet, inſpexit. Nō nullis autem atque idoneis authoribus, hoc ut pleraque alia, ſcilicet apparitores, ſellam curulem, togam & prætextam, ab Ethruſcis finitimis populis adſciuiſſe ueriſimilius uidet. Ethruſcos enim quum duodecim populis conſtarent, rege communiter creato, vnum lictorem regi ſingulos exhibuiſſe. Lictores autem à

Lictores unde.

ligando dictos exiſtimant, quòd quem Conſules prehendi ligarique iuſſiſſent, præſto eſſent ad prehendendum, & uenientes Conſulibus obbuiam, de equo deſcendere iuberent. Iunio autē Bruto altero ex primis Conſulibus

in

in bello extincto, quum ſolus P. Valerius in Conſulatu remanſiſſet: (hic enim in Tarquinij Collatini locum ſuſceptus erat, quòd ille ob inuiſum Tarquiniorum genus, ſe Conſulatu abdicare compulſus eſſet (ut ſunt mutabiles uulgi animi, in ipſum non inuidia modo, ſed ſuſpicio etiam cum atroci crimine oborta eſt. & quum Conſul aduocata concione ſe ex purgaſſet, author ſe inſtituit ferendæ legis, ut aduerſus omnes magiſtratus eſſet prouocatio. Tum uerò Conſularis authoritas, regiæ poteſtati longe inferior eſſe cœpit: ac libertatis iacta ſemina mirum in modum conualuiſſe uiſa ſunt. Conſules niſi à Patribus creari, quòd apud alios auſpicia non eſſent, religionem fore aliquando creditum eſt. Profligato tandem Gallico bello (eo ſcilicet quo T. Manlius Torquatus torque hoſti Gallo, quem ſingulari certamine deciderat, detracto, Torquati cognomen ſibi poſteriſque ſuis clariſſimum dedit) aſſiduis tribunitijs ſeditionib. uicti, alterum ex plebe Conſulem creandum conceſſere. Primus autem de plebe Conſul L. Sequacius creatus eſt: & quum antea Tribunos militum, qui pro Conſulibus eſſent, ex ſuo quoque ordine creari plebs obtinuiſſet, ſæpenumero creationi Tribunorum, Conſularis poteſtatis intermiſſio occurrit, adeo ut duobus aliquando, nonnunquam pluribus, ſæpe etiam paucioribus annis Conſulare imperium uacauerit. De conſtitutione uero Conſularis poteſtatis, id uulgo compertum eſt, habitis ſcilicet per conſu-

Torquati cognomentum.

les, ſiue alterum duorum, ſiue per Interregem aut Dictatorem comitiis, quæ tribuum, centuriarumque conuentu ac ſuffragiis conſtant, & in campum Martium acciiis, qui Conſulatum petituri erant, in campum deſcendunt: atque eò q̃ tunc candidi ueſtibus induti ſunt, Cãdidati uocantur, in quem igitur populi ſuffragia, conſularibus habitis comitiis ſuffragiisq; rite peractis, concurrebant, is erat conſul deſignatus. Sed quoniam de comitiis habuimus mentionem, non incongruum eſt, hic nonnihil ex ijs quę ad nos uſque peruenerunt, adſcribere. Comitiorum enim alia Calata, alia Tributa nuncupantur. Calata uerò dicta, q̃ per lictorem curiatim calari, ideſt, uocari ſolebant. Ea uero in Centuriata & Curiata diuiduntur. Curiata ex curiis, quæ triginta numero erant, & omne genus ciuium continebant, per curiatum lictorē vocabantur: Centuriata uerò per cornicinem ex cenſu & ætate accerſebantur. Tributa uerò ex omnibus regionibus vrbis, ac tribubus (ut reor) nuncupata conſtabant. Centuriata autem fieri intra pomærium nefas erat, quia exercitui (vt ferunt) niſi extra urbem imperari ius non ſit. Propterea Centuriata in campo Martio haberi, quod exercitu imperari pręſidii cauſam ſolitum ſit. Illud præterea neceſſarium Conſulatum petentibus, ut per ſeipſos comitiis intereſſent, per alios petendi facultas nullo pacto decernebatur. Quinetiã præſcribendis cęteris magiſtratibus obſeruatum uideo. Eã præterea poteſta

tem, de qua agimus, & filij familias, & ſui iuris conſtituti conſequuntur, ſeq́; ipſos apud ſe ſua authoritate emancipandi facultas eſt. Tandem etiam inſtitutum, ut qui Conſules fierent, ipſo iure ſine emancipatione à patriæ poteſtatis uinculo liberarentur.

De Dictatore. CAP. VIII.

DICTATOREM *Albanos pri⁹ quã Romanos habuiſſe, quippe qui* Metium *Suffetiũ habuerunt, teſtis eſt T. Liuius. Apud Romanos uero primus dictator factus eſt T. Largius primum Conſul, quo anno quibùſue Conſulibus, nõ ſatis conſtat. Illud uero liquet, Latino Sabinoq; bello impendente, quadragin tàue populis in Romanos coniuratis concitan te* Mamilio Octauio Tuſculano, Tarquinij ſuperbi genero, q eum penes exulabat, Dictatorem Romæ creari inſtituiſſe. Ea ſumma quidem poteſtas apud Romanos, fuit, à qua nec prouocandi ius fuiſſe, & animaduerſum in caput cuiuſque ciuis Romani, totiùſque Reipublicæ ſummam ditionem penes ipſum habuiſſe, ueterum ſcripta teſtantur. Lictores, & uniuerſa regum inſignia Dictatori attribuere. Quia autem ſummum ei in populum ius ſummaque poteſtas fuit,* Magiſter populi cognominatus eſt, ex quo factum, ut qui poteſtatem aliquã de publico haberet, ut pote ꝙ à ſuprema Dictaturæ poteſtate ortum duceret, Magiſtratus, uelut à candido Cãdidatus*

* *Manlio. alias.*

Magiſter.

apud Dictatores, quod tandem Præfecto prætorio apud Cæſarem. *Prefectus p̃torius.*

De Tribuno plebis. CAP. X.

TRIBVNIS *plebis creandis initium fuit ſucceßio* Plebis *à patribns in montē Sacrum facta. Tranſacto enim bello, hinc Volſcorum, illinc Aequorum, atq; Sabinorum, quum ex promiſsis* Patrum *ferendæ legis, deliberandæ a nexibus fœneratorum plebe, ſpes quibuſdam certis indiciis uerſaretur, quæ tum quadam ac nimia luſione protrahi videretur à* Patribus, *M. Valerio Dictatore creato, qui ad populares ſeditiones comprimendas, ingenſque gerendum bellum mitteretur, quùmque pro plebe ad ferendam legem inter cedere cœpiſſet, & ſe & plebem fruſtrari videret, magiſtratu ſe abdicauiſſet, accederetque ad indignationem plebis, quod* Patres *plebis animos à ſeditionibus auertere rati, ſub prætextu ſacramenti Conſulibus præſtiti, nouo bello cogere ad militandum adnitebantur.* Plebs *permoleſte id ferens, in montem Sacrum, qui eſt trans Anienem, tertio ab urbe miliario, ſeceßit. Quod quum ingentem trepidationem incuſsiſſet* Patribus *(quonam enim modo urbem omnium militum robore exhauſtam, ſi qua uis belli aliqua ex parte irrepſiſſet, tutari Remp. facultas dabatur ?) Menenium Agrippam ſummæ ea tempeſtate authoritatis uirum, plebi*

charum pariter ac Patribus, legatum ad cõponendam popularem ſeditionem decernunt: qui graui vſus oratione, in qua apologum de conſpiratione membrorum contra uentrem induxit, quemadmodum ventri ea conſpiratio cladem attulerit, vſque eò deliniuit plebis animos, vt illius opera pacem cum Patribus inierit. In cuius pactione fœderis, conuenit, vti plebeios in vrbe magiſtratus obtinerent. Duos ergo Tribunos tum habere ples cœpit, A. Virginio, T. Vetuſio Conſulibus. Alia rurſus ſeceſſione tres additi Appio Claudio, et C. Quintio Conſulibus. Mox quinque item alij. Conſulibus M. Horatio Puluillo, & Q. Minutio. Hoc pacto decẽ Tribunis in plebem Romanam fuit iuriſdictio. Tribunorum verò tanta creuit authoritas, vt quicquid Senatus decreuiſſet, ita demum ratum haberetur, ſi Tribuni approbaſſent. Stabant ergo in veſtibula curiæ vbi habebatur Senatus (tẽplum enim ingredi non licebat) & quæcunq; Senatores decreuiſſent, Tribunis animaduertenda perferebantur: vt ſi pro rep. fore viderentur, approbarent: cætera ad arbitrium reijcerent. Tanquam Senatuſconſulta approbaſſent. T. literam in tergo adijciebant, haud alio pacto rata iudicatum iri. Sed de tribunitia poteſtate, ſi latus* patere vobis uoluerimus, Labeonis Antiſtij iuris pertiſſimi cõſtat ſententia: cuius verba, quemadmodum apud Aul. Gellium ſcripta reperi, ita ipſe ſcripſi. In quadam inquit, epiſtola Attei Capitonis

T. litera. * facere uerba.

Aul. Gell. li. 13. ca. 12.

pitonis

pitonis ſcriptum legimus, Labeonem Antiſtium legum atq; morum po. Ro. iuriſq́; ciuilis doctum apprime fuiſſe: ſed agitabat, inquit hominem libertas quædam nimia, & vecors vſq; eo, vt diuo Auguſto iam principe, & Remp. obtinente, ratum tamen penſumq́; nihil haberet, niſi quod iuſtum, ſanctumq́; eſſe in Romanis antiquitatibus inueniſſet. Ac deinde narrat, quid idem ipſe Labeo per uiatorem à Tribuno plebis vocatus, reſponderit. Iuſſit enim ei qui miſſus erat, ad Tribunos plebis redire, eiſque dicere, ius eos non habere, neq; alium vocandi, cum moribus maiorum, Tribuni plebis prehenſionem haberent, vocationem non haberent. Poſſe igitur eos venire, & prehendi ſe iubere, ſed vocandi abſentẽ ius non habere. Idq́; etiam apud Varronem in libro rerum humanarum ſcriptum aſſerit Aulus Gellius, Qui ſanè Varro, quũ Trium uir eſſet, aſſerit ſe à Tribuno plebis non uocatum fuiſſe: quum Tribunus plebis eſſet, neminem vocari iuſſiſſe. Maximæ uerò partes Tribunorum in interceſſionibus extitere (id quidem eſt uim à cæteris magiſtratibus ꝓhibere fieri) at minores in legibus ad populũ ferendis, quę plebiſcita appellantur. In quibus ſanè rogandis, Patrum intereſſe nulli ad modum ius fuit. Quinetiam in prouincijs pro conſularib. aſſignãdis, ut idem apud Plutarcum in uita M. Catonis, maximè in Tribunatu P. Clodij uidere licet. Iſtud etiam obſeruatum eſt inter Tribunos, ſi cæteri omnes unã

rem probaſſent, unus uerò id prohibuiſſet, plus cęteris quidem omnibus in ea prohibitione polleret, & reliquos omnes facile impedire poſſet.

De Proconſulari poteſtate. CAP. XI.

DE hāc quidem poteſtatis ſpecie, nihil quicquam prius reperi, quam bello à populo Romano cum Aequis infeliciter geſto, maximoq; terrore urbi illato. Tum.n. Conſul, qui in urbe remanſerat, quò celerius delectum facere poſſet, Proconſulē creauit. qui obſeſſo collegæ auxilium afferret. Creatus eſt igitur Pro conſul T. Quintius, Albo Poſthumo, & Sp. Furio Conſulibus. Quòd uero pro conſulibus mitterentur, eorumq; uice functuri eſſent, Pro conſules appellati ſunt. Iis magiſtratibus cætera quidem conſularia inſignia conceſſa ſunt, præterquam quòd ſex duntaxat lictorib. uti iniunctum eſt. Qua tempeſtate ordinaria quidem, ſed delegata iuriſdictione Proconſul (de quo agimus) utebatur: quamuis poſtea uſu euenit, ut propria huic magiſtratui iuriſdictio competere inſtitueris propagatis enim imperij finibus, complurium, & ingentium bellorum adminiſtrandorum cura extorta obſeruari cœptum, ut quo quinque anno conſules fuiſſent ſequenti Proconſules remanerent, & uarias prouincias cum imperio ſortirentur. De finibus autem proconſularibus,

*bus, quæ nanciſci potui, ea breuiter ſubiiciã. Poteſtatem ſuam Proconſul, niſi in ea prouincia quam eſt ſortitus, exercere non poteſt, quã uis uoluntariam (ut aiunt) iuriſditionem, eã eſſe authoritatem, manumittere ſeruos ſuos apud ſe uolentes, aut ſe adoptãdo dari paſſim præſtare. Contentioſam uerò iuriſdictionem, præterquàm in prouincia tractare non poteſt, ne quicquam in prouincia negotiorum exori retur, quin ad proconſulis adminiſtrationẽ pertinere ſoleat. Sin autem fiſcalis cauſa in ciderit, melius faciet ad procuratorem Cæſaris deferre. Si uxorem ſecum in prouinciam duxerit, quod non feciſſe decentius putabitur, * ea quæ deliquerit, in eam iam ipſam animaduertet. * Obſoniis dono miſsis, ut prorſus abſtinere non debet, ſic in accipiendis modum ſeruare: ualde enim inhumanum eſt à nemine accipere, paſſim uerò, uiliſſimum & penitus auariſſimum. Ab aliis uero rebus dono miſsis, omnino abſtinere Proconſulem oportet. Item ab emptionibus omnium rerum, præterquam victus quotidiani cauſa. Lites uerò, quæ ſerioſa excuſsione, animaduerſioneque indigent, ſummatim pertractare ac diffinire non debet. Quæ cognitionem exactiorem non deſiderant, ut obſequium à liberis, & patrimoniis exhibentur, à liberis ſummatim animaduerſa pronuntiare poterit. Parum autem obſequentes patronis ſuis liberos, tum uerbis paulo atrocioribus exterreat, tum etiã fuſtium caſtigatione*

**al. eaque.*

**Xeniis legendum erit. nãſic in Pã. quoque legitur, vñ hæc sũt trãſcripta. quã quã, & ibi corruptè ꝑ xeniis exeniis paßim vulgus iuriſcõſultorum legat.*

gatione coerceat, abſq; iudicio ſapientis, ac fo ri ſtrepitu. Non habentibus autem aduocatũ ob inopiam, ſeu aduerſarij potentiam, ultrò exhibeat, ac denique uniuerſa expediat, quæ mero (ut aiunt) imperio aßignari ſolent. Id enim ſignificat gladij poteſtatem in facinoroſos, ſeruosq; animaduertendi. Sed quoniam negociorum prouincialium multitudinem per ſeipſum obire Proconſulem difficile eſt, Legatum Proconſules habere ſolent. de cuius officio pauca uidenda ſunt.

Merum imperiũ

De Legatis Proconſulum. CAP. XII.

SOLENT Proconſules ob rerum gerẽdarum multitudinẽ, in Prouincia Legatos ſtatuere, qui non propria, ſed mandata iuriſdictione utuntur: quos prius etiam quàm in prouinciam peruenerint, ſibi ſubſtituere non poſſunt. Si quid autem Legato occurrat, cuius rei grauitas exactiorem diligentiam exigat, ad Proconſulem remittere Legatus debet. Neq; enim animaduertendi, coercendi, ſeu atrociter uerberandi Legato licentia eſt. Iudices tamen litigãtibus, tutores etiam pupillis dare poteſt, cuſtodiarumq;, quę per Prouinciam diſpoſitæ ſunt in ſtationibus, Proconſul legatam cognitionem commendare: nec prius quàm è Prouincia Proconſul diſcedat, Legatum dimittere conſueuit. Et ſi diem ſuum obierit in Prouincia Proconſul, ita demum ſi bi man-

In Pandectis legitur, legatus ius habet.

bi mandata negotia exiget, ac ſi res integra non inueniatur. Si uerò abeſſe à Prouincia Proconſulem fortaſſe contigerit, cauſas etiam quæ animaduerſionem exigant, delegabit.

De Aedilibus plebis: CA. XIII.

AEDILITATEM *plebeiam pro uetuſtiſsimo magiſtratu habeo: & utrum Aediles ante Tribunos plebis creari cœperint, ambigo, memor quod exactis regibus ad ſuceceſsionem plebis in Sacro monte factam, maxima quidem pars populi Romani tanto tempore abſque aliquo in Republica magiſtratu à quo tuereť, extiterit. Quin apud Liuiũ haud multo poſt Tribunus plebis creatos, peſtilenti quodam tempore quum & Conſul alter obiſſet, alter uero ægrã animam traheret, apud Aediles plebeios, & Conſularem, & Tribunitiam poteſtatem, & tandẽ totius Rei publicæ ſummam recidiſſe conſtat. Non quod illos tunc primum creari cœptos appareat, ſed quod longe antea creatos eſſe potuiſſe facile ſit. Creſcentibus autem plebeis opibus ita ut etiam Dictatores ac Pontifices de ſuo quoque corpore præſtarent, atque Patres multoties a plebe uicti, duos Aediles plebeios à patribus creãdos per uicerunt. Nam quum Aedilibus ludos faciẽdos, ſolẽneſque pro ordinibus in concordiam redactis dies in faſtis referendos mandarent negarentque ſe id eſſe facturos Aediles plebis: conclamatum eſſe à*

iuuenibus patricijs dicitur, ſe id honoris deo-
rum immortalium cauſa libenter acturos, ut
Aediles fierent. Quibus quum ab uniuerſis
gratiæ actæ eſſent, Senatuſconſultum factum
eſt, ut duos uiros ex Patribus, qui Aediles fo
rent, Dictator populum rogaret, Patres comi
tijs authores forēt: Duo ergo patritij Aediles
creati ſunt Cn. Quintius Capitolinus, & P.
Cornelius Scipio. Sed duos tandem Aediles
Cereales ædiles. alios à Iulio Cæſa. qui q̄m frumento præeſsēt,
Cereales appellati ſunt, apud idoneos inuenio
authores: & Aediles à ſacrarū ædium quam
Curules. gerebant cura, appellatos eſſe Curules uero ij,
qui ex patribus creati ſunt, q̄m ſella curuli
ueherentur, cognominati ſunt. Plebei uero &
curules iam adeo manifeſto cognomine ſunt,
ut interpretationem non egeant noſtra. Ludos
inſtituere quaue cauſa, quibuſque in ſpectacu
lis fierent: ad ædiliū partes pertinet. Id etiam
erat haud leue Aedilitatis munꝰ: ut ſua quiſ
que Aedilis factus impēſa ludos pro modo pa
trimonij ac dignitatis ſuæ celebrādos procura
ret: cuius inſtituti M. Cicero in ijs libris quos
de Officijs inſcripſit, quum de ſua & Magni
Pompeij ædilitate meminit, locuples teſtis eſt.
Aſconius autē Pedianus Pompeium Aedi-
lem creatum, theatrū, quod ſua impenſa ædifi
cauerat, magnificentiſsimis ludis, in quibus
currus quum elephantis induxerit, dedicaſſe
ait. Id ē in argumentis comœdiarū, quibus no
mina Aediliū, qui ludis p̄fuerant, adſcripta
ſunt, facile eſt animaduertere. Locorum au-
tem

tem diſcretio, & cuilibet ordini pro dignitate aſſignatio, Aedilium muneris eſt. Val. Max. ſcripſit Atilium Seranum, & Lucium Scribonium Aediles, Senatus ac Plebis loca ſecreuiſſe. Quòd ſi ſeruum quiſpiam aut iumentũ morboſum aut uitioſum pro integro ſanoque vendiderit, edicto Aedilium emptori ſuccurreretur. Quòd uerò cloacæ publicæ, & aquę ductus, cæteraq; ædificia lauta, munda, integraq; ac expedita aſſeruarentur, Aedilium officium eſt Denique quicquid rerum uitioſarum pro ſyncero, fractum pro integro, uſquã veniſſet, ædilitio edicto redhiberi ſolet. *Aedilium munus.*

De Decemuiris legum ferendarum cauſa creatis. CAP. XIIII.

DECEMVIRIS *ſummam poteſtatẽ ineuntibus, magiſtratus omnes qui Remp. agebant exoluere fas erat: quibus creandis hoc in cauſa fuiſſe perhibetur. Plebe. n. quotidianis ſeditionibus, tum ob creandos de Plebe magiſtratus, tũ ad ferẽdã legẽ de ſoluẽdo a nexib. ſœneratorũ, ſępe ẽt de connubio ut in ire liceret plebi cum Patribus, nõnunquã ob ferendã legem Agrariam, diuina ſimul humanaq; omnia miſcente, & tandem cões quaſdam leges ferri petente, ne qs eſſet inuidiæ locus, leges extraneas accerſiri placuit. Miſſi ergo tres Athenas ſunt Legati, qui in-*

clytas leges Solonis ſcriptas ferrent: iura etiã, & mores aliarum ciuitatum noſcerent. Ii fuere Sp. Poſthumius Albus, A. Manlius & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio poſtquã receſſerant, leges ſcriptas referunt: pro quibus ſanè cenſendis, promulgandis, centuriatis comitijs (quod vt ſanctiores eſſent, fieri oportebat) Decemuiros creant, qui ſuo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius L. Veturius, C. Iulius, Aul. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius Sp. Poſthumius. Placuitque ne ab horum poteſtate eſſet prouocatio. Penes vero alterum, vt ſors ferret, quoaduſq; omnem numerum peruaſiſſent, certis diebus lictores forent. Eodem ergo anno decem tabulas edunt, poteſtatem inſpiciendi omnibus faciunt, edicunt, agitent ſecum omnes, & ſi quid emendari, ſuppleri, minuìue opus eſſe cenſeant, omnium ſententias æquo animo eſſe audituros. Poſtquã ſatis emẽdata eſſe apparuit, decem tabulis ſcriptas leges centuriatis comitijs proferunt, ac ſimul ſe magiſtratu abdicant. Quum vero rumor ꝑ crebuiſſet, duabus alijs tabulis ius populi Romani plenum ac abſolutum fore, iterum habitis comitijs, alij Decemuiri ſubrogati ſunt. Tũ Appius, cui comitia habere datum fuerat, ſeſe contra ius faſque Decemuirum erat. Collegæ fuere M. Cornelius Maluginenſis, M. Sergius, L. Minutius, Q. Fabius* Vigilianus, Q. Petilius, T. Antonius Merenda, Ceſo Duil-

Referũtur hæc à Liuio lib. 3.

Decẽ tabulæ.

*al. Vibulanus.

Duillius, Sp. Oppius Cornicē, M. Robuleius. Operæpretium eſt audire, quàm ij Decemuiri per ſpem ac libidinem damnandi, omnem Reipub ſpeciem Idibus Maijs, quo iniere magiſtratum, cum duodenis ſinguli faſcibus forū compleuere. Neq; enim ad rem pertinere, demi ſ cures, quando abſque prouocatione creati eſſent, interpretabantur. Decem ergo regū inſtar primo conſpectu præbuiſſe ferunt. Incredibile eſt enim quantum ea res vbi terrorem iniecerit. Neque ſuus vrbem fefellit timor. Primùm quum abſtinere à Patribus cœpiſſent, in humiliores crudelitatem, libidinemq; exercebant. Hominum, non cauſarum tôti erant, vt apud quos gratia vim æquè haberet. Iudicia domi contrahebant, pronuntiabant in foro. Si quis collegam appellaſſet, ab eo quem appellauiſſet, ita diſcedebat, vt pæniteret primo decreto non ſtetiſſe. Opinio etiā fuit, fœdus clàm inter eos iureiurando dictum, ne comitia haberent, perpetuoq; Decemuiratus poſſeſſum ſemel obtinerent imperium. Hac conditione iam maior anni pars proceſſerat, & duæ tabulæ ad decem adiectæ fuerant, nec quicquam aliud ſupererat, niſi ut Centuriatis comitijs proferrentur: Hoc peracto quum laberetur annus, nullaq; comitiorum mentio haberetur, & quanuis anni factos exactione priuatos plebs obſtreperet, ac libertatem penitus amiſſam conquereretur, eo illi nihilo communiore facta, hac petulantia abutebantur. Sed hos urbanos

ſtrepitus nunciatum bellum a Sabinis Aequiſque impendere, paulum intercipit. Habito enim delectu Decemuiri, armato exercitu, in bellum prodeunt. Dum bellum vario euentu geritur, Appius Claudius Decemuir, qui gerendis rebus urbanis remanſerat, plebeę virginis, cuius amore deflagrabat, ſtuprandæ conſilium capit. Pater eius L. virginius qui tum honeſtum ordinem, in caſtris ducebat, Icilio cuidā tribunitio viro puellā deſpōderat. Hanc virginem forma egregiam quū Appius prece & pretio tentaſſet pellicere, paruműq; ſibi ſuccedere cuncta cerneret, animū ad crudelitatem, ſuperbiamq; cōuertit: Marco Claudio clienti negocium dat, v. coram ſe pro Tribunali ſedente, puellam in ſeruitutē aſſerat: cæteros omnes qui in libertatem aſſerant, reiecturum promittit. Oportunitatem ergo nactus M. Claudius libidinis miniſter, tranſeunti per forum puellæ ſceleratas manus inijcit, ſeruam ſuam, ſeruàque natam appellans, ac ſequi ſe puellam iubet, cunctantem vi abſtracturus eſſe uidebatur. Quum ad clamorem ereptę nutricisque fidem Quiritum implorantis, multitudinis concurſus factus eſſet, iàmque à ui tuta eſſe uideretur, tum Claudius nihil opus eſſe tumultu ait, ſe iure graſſari: ſi non crederent, ad tribunal ſequerentur. Quū ad tribunal uentum eſt, pet tor apud argumenti authorem agit, puellam domi ſuæ natam, furtòque ſubtractam, in domo Virginij pro filia eſſe

Appij claudij libidinis exēplū.

ſuppo-

ſuppoſitam. Interim dominum ancillam ſequi quod ita æquitas dictaret, interloquitur. Compoſuerat ita ſe facturum Appius Claudius, ne ſine cauſæ cognitione pronuntiare in ſeruitutem uideretur. Tūc aduocatis puellæ intercedentibus, patrem Reipublicę cauſa abeſſe, iniquum de liberis abſentis agi cæteraq; huiuſmodi allegantibus, Icilius uir, & Numitorius auus ſuperueniunt. Icilium autem, ut erat uir acer, multa intrepide uociferantem, Appius per lictorem ſummoueri iuſſit. Sed quum ille conſtātiſſimo animo reſiſtere pergeret, ac multitudinis concurſus ingens fieret, Appius, ne exortus tumultus nouandi res occaſionem faceret, uades de uirgine in poſterum diem in iudicium ſiſtenda dari iuſſit. Interea patrem accerſunt nuntij, ad uolat in urbem pater: ac prima luce ſordidatus filiam ſolita ueſte, cum aliquot matronis ſecum in forum ducit. Vociferat, opem ferant, lamentatione et querelis omnia implet. Idem Icilius, idem puella ac matronæ faciunt. Aduerſus hæc omnia Appius obſtinato animo tribunal aſcendit, uindicias ſecundum ſeruitutem decernit: quod decretum quum ingentem admirationem incuſſiſſet, ac M. Claudius iret ad comprehendendam uirginem, tunc pater intentans in Appium manus Icilio, inquit non tibi Appi filiam meam deſpondi ad nuptias, non ad ſtuprum educaui, ſed quæſo patrio dolori ignoſcas, ſi quid ſum in te inuectus

uehemen-

vehementius. Sinas ergo coram uirgine me nutricem percontari, falſo pater ſimul ut re comperta, æquiore hinc animo diſcedam. Seductã ergo filiam percontandi prætextu rapto è tabernaculo Lanij cultro, filiã interemit. Quid multa? Rei indignitate pariter omnes commoti in forum concurrunt. Appius autem ut tumultuari cœptum uidet, ut uitæ cõſuleret, obuoluto capite effugit. Plebs ergo recuperãdæ libertatis occaſione nacta, arreptis armis, duce Virginio in Auentinum ſecedit. Nec minus Icilius in caſtris militum concitat multitudinem, plebiſque urbanæ exemplo decem Tribunos militares creant, ingentique cum exercitu ad urbem accedunt, alteri ſe exercitui coniungunt. Hoc peracto, armata plebs ſecedere ſtatuit. Eò ergo quicunque per ætatem, valetudinemq; potuerunt, cũ uxoribus, liberisq; peruenere. Iis tantis motibus perculſi Decemuiri, Senatum frequentẽ fieri iubent. Rogant quid è Republica fore cenſent, edicere. Demum quum multa ultro, citroq; in Senatu agitata eſſent, ac plerique Senatores intrepide Decemuiros oratione caſtigaſſent, decem Tarquinios appellantes: Decemuiri tandem futuros ſe in poteſtate Patrum affirmarunt, modo ſeſe ab iniuria tuerentur: ac ſimul legatos mittere ad res componendas ſtatuunt. Miſsi ergo Legati Marcus Horatius & L. Valerius probatiſsimæ æſtimationis uiri, de conditione pacis cum plebe agunt. Petebat autem plebs inter conditiones pacis, ad ſupplicium Decemuiros:

Decem Tarqui nij. ſ.

Decem uiri exacti. ſ.

uiros:

uiros: quod legati primum compoſitis orationibus diſſuaſerunt plebi. Contenta igitur plebs fuit, ut ſui ſibi Tribuni reſtituerentur, & ut conſueuerant rediretur ad Conſules. Interim abdicant ſe magiſtratu Decemuiri, Comitia Conſulibus, Tribuni'que creandis habẽtur. Hoc pacto creatis, exactiſq; Decemuiris, ad prioris formam regiminis reditum eſt.

De Præfecto annonæ. CAP. XV.

QVONIAM *de poteſtatibus agitur, ratio etiam admonet, ut de Præfecto annonæ extra ordinem tunc ſolito, nonnihil adÿciam. De quo ſanè magiſtratu nihil antea reperi, quam Appio Claudio, & P. Seruilio Conſulibus, eo quoque anno, quo Tarquinius ſuperbus apud Ariſtodemum tyrannum mortuus eſt, tum inter Conſules orta contentio dicitur de dedicatione ędis Mercurÿ: quæ ſanè hac conditione ſopita eſt, quòd uter dedicaret Mercurÿ ædem, is quidem annonæ præeſſet. Populus dedicationem dedit M.* Pletorio primipilo, non tam ob hominis meritum, quam ob ignominiã Conſulum haud probe in magiſtratu obſeruatorum. Cæterum ut hoc apud Liuium nõ mihi planum uſquequaq; apparet, credo errore ſcribẽtium ita de L. Minutio Præfecto annonæ, haud multo tẽpore poſt, uſquequaque manifeſtum eſt. Huius magiſtratus, difficili tpe, & caritate annonæ, uſus potiſſimum atq; opera exigebatur.*

* al. Lectorio.

Liuÿ locus. lib. 4.

gatione coerceat, abſq; iudicio ſapientis, ac fori ſtrepitu. Non habentibus autem aduocatũ ob inopiam, ſeu aduerſarij potentiam, ultrò exhibeat, ac denique uniuerſa expediat, quæ

Merum imperiũ *mero (ut aiunt) imperio aßignari ſolent. Id enim ſignificat gladij poteſtatem in facinoroſos, ſeruosq́; animaduertendi. Sed quoniam negociorum prouincialium multitudinem per ſeipſum obire Proconſulem difficile eſt, Legatum Proconſules habere ſolent. de cuius officio pauca uidenda ſunt.*

De Legatis Proconſulum.
CAP. XII.

SOLENT Proconſules ob rerum gerẽdarum multitudinẽ, in Prouincia Legatos ſtatuere, qui non propria, ſed mandata iuriſ-

In Pandectis legitur, legatus ius habet. *dictione utuntur: quos prius etiam quàm in prouinciam peruenerint, ſibi ſubſtituere non poſſunt. Si quid autem Legato occurrat, cuius rei grauitas exactiorem diligentiam exigat, ad Proconſulem remittere Legatus debet. Neq; enim animaduertendi, coercendi, ſeu atrociter uerberandi Legato licentia eſt. Iudices tamen litigãtibus, tutores etiam pupillis dare poteſt, cuſtodiarumq́;, quę per Prouinciam diſpoſitæ ſunt in ſtationibus, Proconſul legatam cognitionem commendare: nec prius quàm è Prouincia Proconſul diſcedat, Legatum dimittere conſueuit. Et ſi diem ſuum obierit in Prouincia Proconſul, ita demum ſi*

bi man-

bi mandata negotia exiget, ac ſi res integra non inueniatur. Si uerò abeſſe à Prouincia Proconſulem fortaſſe contigerit, cauſas etiam quæ animaduerſionem exigant, delegabit.

De Aedilibus plebis: CA. XIII.

AEDILITATEM plebeiam pro uetuſtiſſimo magiſtratu habeo: & utrum Aediles ante Tribunos plebis creari cæperint, ambigo, memor quod exactis regibus ad ſuecesſionem plebis in Sacro monte factam, maxima quidem pars populi Romani tanto tempore abſque aliquo in Republica magiſtratu à quo tuereẽ, extiterit. Quin apud Liuiũ haud multo poſt Tribunus plebis creatos, peſtilenti quodam tempore quum & Conſul alter obiſſet, alter uero ægrã animam traheret, apud Aediles plebeios, & Conſularem, & Tribunitiam poteſtatem, & tandẽ totius Reipublicæ ſummam recidiſſe conſtat. Non quod illos tunc primum creari cæptos appareat, ſed quod longe antea creatos eſſe potuiſſe facile ſit. Creſcentibus autem plebeis opibus ita ut etiam Dictatores ac Pontifices de ſuo quoque corpore præſtarent, atque Patres multoties a plebe uicti, duos Aediles plebeios à patribus creãdos per uicerunt. Nam quum Aedilibus ludos faciẽdos, ſolĩnèſque pro ordinibus in concordiam redactis dies in faſtis referendos mandarent negarentque ſe id eſſe facturos Aediles plebis: conclamatum eſſe à

tem diſcretio, & cuilibet ordini pro dignitate aſſignatio, Aedilium muneris eſt. Val. Max. ſcripſit Atilium Seranum, & Lucium Scribonium Aediles, Senatus ac Plebis loca ſecreuiſſe. Quòd ſi ſeruum quiſpiam aut iumentū morboſum aut uitioſum pro integro ſanoque vendiderit, edicto Aedilium emptori ſuccurreretur. Quòd uerò cloacæ publicæ, & aquę ductus, cæteraq; ædificia lauta, munda, integraq; & expedita aſſeruarentur, Aedilium officium eſt Denique quicquid rerum uitioſarum pro ſyncero, fractum pro integro, uſquã veniſſet, ædilitio edicto redhiberi ſolet. *Aedilium munus.*

De Decemuiris legum ferendarum cauſa creatis. CAP. XIIII.

DECEMVIRIS *ſummam poteſtatē ineuntibus, magiſtratus omnes qui Rempub. agebant exoluere fas erat: quibus creandis hoc in cauſa fuiſſe perhibetur. Plebe. n. quotidianis ſeditionibus, tum ob creandos de Plebe magiſtratus, tū ad ferēdā legē de ſoluēdo a nexib. fęneratorū, ſępe ēt de connubio ut in ire liceret plebi cum Patribus, nonnunquā ob ferendā legem Agrariam, diuina ſimul humanaq; omnia miſcente, & tandem cōes quaſdam leges ferri petente, ne qs eſſet inuidiæ locus, leges extraneas accerſiri placuit. Miſſi ergo tres Athenas ſunt Legati, qui in-*

clytas leges Solonis ſcriptas ferrent: iura etiã, & mores aliarum ciuitatum noſcerent. Is fuere Sp. Poſthumius Albus, A. Manlius & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio poſtquã receſſerant, leges ſcriptas referunt: pro quibus ſanè cenſendis, promulgandis, centuriatis comitÿs (quod vt ſanctiores eſſent, fieri oportebat) Decemuiros creant, qui ſuo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius L. Veturius, C. Iulius, Aul. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius Sp. Poſthumius. Placuitque ne ab horum poteſtate eſſet prouocatio. Penes vero alterum, vt ſors ferret, quoaduſq; omnem numerum peruaſiſſent, certis diebus lictores forent. Eodem ergo anno decem tabulas edunt, poteſtatem inſpiciendi omnibus faciunt, edicunt, agitent ſecum omnes, & ſi quid emendari, ſuppleri, minuiue opus eſſe cenſeant, omnium ſententias ęquo animo eſſe audituros. Poſtquã ſatis emẽdata eſſe apparuit, decem tabulis ſcriptas leges centuriatis comitÿs proferunt, ac ſimul ſe magiſtratu abdicant. Quum vero rumor ꝑ crebuiſſet, duabus alÿs tabulis ius populi Romani plenum ac abſolutum fore, iterum habitis comitÿs, alÿ Decemuiri ſubrogati ſunt. Tũ Appius, cui comitia habere datum fuerat, ſeſe contra ius faſque Decemuirum erat. Collegæ fuere M. Cornelius Maluginenſis, M. Sergius, L. Minutius, Q. Fabius Vigilianus, Q. Petilius, T. Antonius Merenda, Ceſo*

Referũtur hæc à Liuio lib. 3.

Decẽ tabulæ.

al. *Vibulanus.

Duil-

Duillius, Sp. Oppius Cornicē, M. *Robuleius. Operæpretium eſt audire, quàm ij Decemuiri per ſpem ac libidinem damnandi, omnem Reipub ſpeciem Idibus* Maijs, *quo iniere magiſtratum, cum duodenis ſinguli faſcibus forū compleuere. Neq; enim ad rem pertinere, demi ſ cures, quando abſque prouocatione creati eſſent, interpretabantur. Decem ergo regū inſtar primo conſpectu præbuiſſe ferunt. Incredibile eſt enim quantum ea res vbi terrorem iniecerit. Neque ſuus vrbem fefellit timor. Primùm quum abſtinere à Patribus cœpiſſent, in humiliores crudelitatem, libidinemq; exercebant. Hominum, non cauſarum tôti erant, vt apud quos gratia vim æquè haberet. Iudicia domi contrahebant, pronuntiabant in foro. Si quis collegam appellaſſet, ab eo quem appellauiſſet, ita diſcedebat, vt pæniteret primo decreto non ſtetiſſe. Opinio etiā fuit, fœdus clàm inter eos iureiurando dictum, ne comitia haberent, perpetuoq; Decemuiratus poſſeſſum ſemel obtinerent imperium. Hac conditione iam maior anni pars proceſſerat, & duæ tabulæ ad decem adiectæ fuerant, nec quicquam aliud ſupererat, niſi ut Centuriatis comitijs proferrentur: Hoc peracto quum laberetur annus, nullaq; comitiorum mentio haberetur, & quanuis anni factos exactione priuatos plebs obſtreperet, ac libertatem pēnitus amiſſam conquereretur, eo illi nihilo communiore facta, hac petulantia abutebantur. Sed hos vrbanos*

ſtrepitus nunciatum bellum a Sabinis Aequiſque impendere, paulum intercipit. Habito enim delectu Decemuiri, armato exercitu, in bellum prodeunt. Dum bellum vario euentu geritur, Appius Claudius Decemuir, qui gerendis rebus vrbanis remanſerat, plebeę virginis, cuius amore deflagrabat, ſtuprandæ conſilium capit. Pater eius L. virginius qui tum honeſtum ordinem, in caſtris ducebat, Icilio cuidā tribunitio viro puellā deſpōderat. Hanc virginem forma egregiam quū Appius prece & pretio tentaſſet pellicere, parumq; ſibi ſuccedere cuncta cerneret, animū ad crudelitatem, ſuperbiamq; cōuertit: Marcō Claudio clienti negocium dat, v. coram ſe pro Tribunali ſedente, puellam in ſeruitutē aſſerat: cæteros omnes qui in libertatem aſſerant, reiecturum promittit. Oportunitatem ergo nactus M. Claudius libidinis miniſter, tranſeunti per forum puellæ ſceleratas manus inijcit, ſeruam ſuam, ſeruáque natam appellans, ac ſequi ſe puellam iubet, cunctantem vi abſtracturus eſſe uidebatur. Quum ad clamorem ereptę nutriciſque fidem Quiritum implorantis, multitudinis concurſus factus eſſet, iàmque à ui tuta eſſe uideretur, tum Claudius nihil opus eſſe tumultu ait, ſe iure graſſari: ſi non crederent, ad tribunal ſequerentur. Quū ad tribunal uentum eſt, pet ior apud argumenti authorem agit, puellam domi ſuæ natam, furtòque ſubtractam, in domo Virginij pro filia eſſè

Appij claudij libidinis exēplū.

ſuppo-

ſuppoſitam. Interim dominum ancillam ſequi quod ita æquitas dictaret, interloquitur. Compoſuerat ita ſe facturum Appius Claudius, ne ſine cauſæ cognitione pronuntiare in ſeruitutem uideretur. Tūc aduocatis puellæ intercedentibus, patrem Reipublicę cauſa abeſſe, iniquum de liberis abſentis agi cæteraq; huiuſmodi allegantibus, Icilius uir, & Numitorius auus ſuperueniunt. Icilium autem, ut erat uir acer, multa intrepide uociferantem, Appius per lictorem ſummoueri iuſſit. Sed quum ille conſtātiſſimo animo reſiſtere pergeret, ac multitudinis concurſus ingens fieret, Appius, ne exortus tumultus nouandi res occaſionem faceret, uades de uirgine in poſterum diem in iudicium ſiſtenda dari iuſſit. Interea patrem accerſunt nuntij, aduolat in urbem pater: ac prima luce ſordidatus filiam ſolita ueſte, cum aliquot matronis ſecum in forum ducit. Vociferat, opem ferant, lamentatione et querelis omnia implet. Idem Icilius, idem puella ac matronæ faciunt. Aduerſus hæc omnia Appius obſtinato animo tribunal aſcendit, uindicias ſecundum ſeruitutem decernit: quod decretum quum ingentem admirationem incuſſiſſet, ac M. Claudius iret ad comprehendendam uirginem, tunc pater intentans in Appium manus Icilio, inquit non tibi Appi filiam meam deſpondi ad nuptias, non ad ſtuprum educaui, ſed quæſo patrio dolori ignoſcas, ſi quid ſum in te inuectus

uehemen-

vehementius. Sinas ergo coram uirgine me nutricem percontari, falſo pater ſim: ut re comperta, æquiore hinc animo diſcedam. Seductā ergo filiam percontandi prætextu rapto è tabernaculo Lanij cultro, filiā interemit. Quid multa? Rei indignitate pariter omnes commoti in forum concurrunt. Appius autem ut tumultuari cœptum uidet, ut uitæ cōſuleret, obuoluto capite effugit. Plebs ergo recuperādæ libertatis occaſione nacta, arreptis armis, duce Virginio in Auentinum ſecedit. Nec minus Icilius in caſtris militum concitat multitudinem, plebiſque urbanæ exemplo decem Tribunos militares creant, ingentique cum exercitu ad urbem accedunt, alteri ſe exercitui coniungunt. Hoc peracto, armata plebs ſecedere ſtatuit. Eò ergo quicunque per ætatem, valetudinemq́ꝫ potuerunt, cū uxoribus, liberisq́ꝫ peruenere. Iis tantis motibus perculſi Decemuiri, Senatum frequentē fieri iubent. Rogant quid è Republica fore cenſent, edicere. Demum quum multa ultro, citroq́ꝫ in Senatu agitata eſſent, ac plerique Senatores intrepide Decemuiros oratione caſtigaſſent, decem Tarquinios appellantes: Decemuiri tandem futuros ſe in poteſtate Patrum affirmarunt, modo ſeſe ab iniuria tuerentur: ac ſimul legatos mittere ad res componendas ſtatuunt. Miſsi ergo Legati Marcus Horatius & L. Valerius probatiſsimæ æſtimationis uiri, de conditione pacis cum plebe agunt. Petebat autem plebs inter conditiones pacis, ad ſupplicium Decemuiros:

Decem Tarquinij. *Decemuiri exacti.*

uiros: quod legati primum compoſitis orationibus diſſuaſerunt plebi. Contenta igitur plebs fuit, ut ſui ſibi Tribuni reſtituerentur, & ut conſueuerant rediretur ad Conſules. Interim abdicant ſe magiſtratu Decemuiri, Comitia Conſulibus, Tribuni'que creandis habẽtur. Hoc pacto creatis, exactiſq; Decemuiris, ad prioris formam regiminis reditum eſt.

De Præfecto annonæ. CAP. XV.

QVONIAM *de poteſtatibus agitur, ratio etiam admonet, ut de Præfecto annonæ extra ordinem tunc ſolito, nonnihil adyciam. De quo ſanè magiſtratu nihil antea reperi, quam Appio Claudio, & P. Seruilio Conſulibus, eo quoque anno, quo Tarquinius ſuperbus apud Ariſtodemum tyrannum mortuus eſt, cum inter Conſules orta contentio dicitur de dedicatione ędis Mercurÿ: quæ ſanè hac conditione ſopita eſt, quòd uter dedicaret Mercurÿ ædem, is quidem annonæ præeſſet. Populus dedicationem dedit M.* Pletorio primipilo, non tam ob hominis meritum, quam ob ignominiã Conſulum haud probe in magiſtratu obſeruatorum. Cæterum ut hoc apud Liuium nõ mihi planum uſquequaq; apparet, credo errore ſcribẽtium ita de L. Minutio Præfecto annonæ, haud multo tẽpore poſt, uſquequaque manifeſtum eſt. Huius magiſtratus, difficili tpe, & caritate annonæ, uſus potiſſimum atq; opera exigebatur.*

** al. Lectorio.*

Liuÿ locus. lib. 4.

batur. Frumentum undique coemendum, & ſi quis ultra proprios uſus poſſideret, in medium ponendum curabat, aduehi undique et aduectum iuſto pretio venire nitebatur. Cuius ope magiſtratus egregia populo Romano penuria laboranti ſæpe oper . nauata eſt. Eã poteſtatem de qua agimus, quum Magnu . ille Pompeius ageret, atq̃ue e Sicilia cum magna ui frumenti ſoluere pergeret, ac gubernatores claſſis nõ ſe cõmittendos maxime ſæuiẽti pelago di erent, illam ſaluberrimã Reipublicæ uocẽ edidiſſe dicitur, Nauigare enim, inquit, neceſſe eſt, uiuere neceſſe non eſt. Tantus prætera annonæ huius cauſæ fau r, autoritáſque acceſsit, ut quę aliqui perſonæ ad accuſationem minus idoneæ eſſent, hac tñ ĩ cauſa admitterent, huiuſmodi ſunt mulieres infames, & q̃ ſunt eius generis, quo nos ẽt utimur. Sed de Præfecto annonę ſatis dictũ.

Pompeii accordatiſſimũ dictum.

De Tribunis militum, & Conſulari poteſtate. CAP. XVI.

CREBRIS quidem ſeceſſionibus plebis à Patribus, quibus Conſules de ſuo quoque corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruentibus, plebeq; ipſa delectũ pati negante, coacti tandem Patres ſunt, ut aut ciuibus, aut hoſtibus de uictoria concederent. Ab eorum ſententijs, qui Tribunos plebis cęde uiolandos putarent, quos fœdere cum plebe icto, ſacroſanctos haberent, primores

mores Patrum abhorrebant: Per hęc conſilia eò res deducta eſt, vt rogatione Camilli, Tribunos militum, qui pro Cõſulibus eſſent, tam ex plebe, quàm ex Patribus promiſcue creari Patres ſinerent, de conſulibus nihil immutaretur Tres ergo Tribuni conſulari poteſtate qui militares appellarentur, creati ſunt, iique conſtituti ſunt vario numero. Interdũ enim viginti fuerunt, interdum plures nonnunquam pauciores, ſed de ſuperioribus tantum tribus hi fuerunt, Au. Sempronius Atracinus, L. Attilius, et T. Cecilius, patricij omnes. Plebs enim eò duntaxat contenta fuit, quòd eius ratio habita eſſe videretur. Tunc igitur primò à Conſulibus ad Tribunos militares Conſulari poteſtate uẽtum eſt, M. Genutio, & P. Curiatio Conſulatu abeuntibus. Penes quem ſanè magiſtratum (ut ipſum nomen indicat) eadem quæ apud Conſules poteſtas erat collata, nominibus tantum immutatis, a plebis ratione habita.

Apud Liuium vnde hæc de ſumpta ſunt, lege. T. Cecilium.

De Cenſoribus. CAP. XVII.

Q*VVM ob multa & uaria bella, ciuileſque ſeditiones Romæ pluribus annis populus incenſus manſiſſet, neque eſſet luſtrum aliquod de more conditũ, neque diffiniri cenſus poſſet, neue Cõſulibus quũ multum bellorũ immineret, id negotij operępretiũ eſſet: mẽtio inita eſt à Senatu, rẽ uidelicet operoſam & minime Cõſularẽ ꝓprio magiſtratu indigere, cui ſcribarũ miniſteriũ, cuſtodiaq́ꝫ, et tabu*

larum

larum cura, arbitrium, formulæq́; cenſendæ ſubÿcerentur. Tum duo Cẽſores creati ſunt, Papyrius, & Sempronius, cenſuiq́; habendo Præfecti, ab eaque re Cenſores appellati, M. Geganio Macerino, & T. Quintio Capitolino Conſulibus. Inſtitutumq́; ut quinquennio is magiſtratus perduraret: quod tandem tempus ob Cenſorum inſolentiam immutatum eſt ad annumque redactum, A Mamertio Aemilio Dictatore, Iulio Virgilio, M. Appio conſulibus. Mirum quippe dictu eſt, quanto cenſuræ initium parua re ortũ, incremento adauctum extiterit. Eò quippe puenit, ut morum, diſciplinæq́; Ro. Senatus, Equitũmque regimen, decoris dedecoriſque diſcrimen ſub eius ditione magiſtratus, priuatorum ius, publicorumq́; locorum uectigalia populi Romani repoſita eſſent, in Senatum allegere, Senatus principes deſcribere, cenſum agere, luſtrum condere, equos adimere: Quos autem putaſſent parum dignos, Senatu amouere, ut feciſſe fertur C. Fabricius, qui cenſor, P. Cornelium Ruffinum patricium uirum Senatu amouit, ꝙ decẽ pondo argenti facti pro conuiuio appoſuiſſet. M *autem Cato Cenſor, C. Flaminiÿ fratrem Senatu eiecit, ꝙ exoratus à ſcorto, ut aliquem ex ÿs qui in uinculis erãt, (obtinebat. n.* Proconſ*ulari imperÿ Galliã) ſecuri percuteret. obtẽperauit. Quid dicam, quàm leuiſſimis de cauſis Cenſoriam inurere notã conſueuerunt? Nimis corpulentis militibus, unguentoq́; nitidis, eq̃s ademptis ignominiaque.*

Cẽſores unde dicti.

Cenſorum autoritas

niaque notatis exercitus dimiſere. Equiti Romano nimiũ cõpto, ſplendidòque, equũ ſtrigoſum, & uix hærentem pellem oſſibus habenti quum ob equitantes urbem Cenſores ueniſſent obuiam, percontantibus, ut quid ipſe tam ruber & comptus: equus tam macilentus, & ſqualore obſitus eſſet: Hic eques Ro. Quoniã, inquit, ipſe me curo, equũ uero Statius meus ſeruus. Viſum eſt id parum reuerens reſponſum, atque ob id ignominia à Cenſoribus notatus eſt. Ciuem Ro. qui altius oſcitauiſſet in auditorio Cẽſorũ ignominiæ nota affecerũt. Sed quum id reſciſſent, nõ incontinentia, ſed ualeludine factũ eſſe, illicò reſtituere. Quum celebrationi quorundã ſponſaliorum intereſſent, uirùmq; num uxorem ex animi ſui ſententia haberet, de more interrogaſſent, illeq; ex parẽtibus, non autem ex animi ſui ſententia ſe habere reſponderet, è ueſtigio labe ignominiæ cõuulſus ẽ. Magnopere enim ab eorum maieſtate alienum eſſe rati ſunt, quod in conſpectu Cenſoriæ ſeueritatis, leuiculus homo adeò ridiculosè fuiſſet cachinnatus. Multa in hoc genere dici poſſent, ſed omittenda ſunt. Illud autem nõ eſt prætermittendum, quod altero ex Cenſoribus morte ſubducto, alterum in demortui locum ſuffici, religio fuit. Itaque reliquum abdicare ſe magiſtratu, ut duo de integro Cenſores crearentur, inſtitutum eſt. Id enim huic obſeruationi cauſam dedit, quod eo anno quo Galli Romam cæceperunt, altero ex Cenſoribus mor-

tuo

tuo, alter quidam in demortui locum fuerit ſubſtitutus. Omen ergo viſum eſt, & pro lege perpetuò, ne id amplius fieret, obſeruatum eſt Cẽſores verò quum præterquam ex patribus creari aliquando nefas fuerit · id quoque vt cætera immutatum eſt, atque indifferẽter fieri cœptum. Illud etiam Cenſoribus negotium datum eſt, ne in fænore modus excederetur.

De Triumuiris Coloniæ deducendæ. CAP. XVIII.

ARICINI, atque Ardeates, quum de ambiguo agro ſæpe bello certaſſent, multis inuicem cladibus feſſi, Populum tandem Rom. ea de re iudicem cõſtituere. Quum ergo vtriuſq; ciuitatis legati oratũ cauſam veniſſent, concilio populi à magiſtratibus dato, magna contentione actum eſt. Iamq; editis teſtibus, quum Tribus uocari, & populum ini re ſuffragiũ oporteret, conſurgit P. Scaptius de plebe magno natu. Et ſi licet, inquit, Conſules de Republica dicere, errare ego populũ in hac cauſa non patiar. Sed quũ quaſi uanũ & delirum reijcerent Cõſules, audiendumq; prorſus negarent, pergentem uociferare publicam cauſam prodi, per lictorem ſubmoueri iuſſerunt. Hic ille Tribunos appellat, ad eos admiſſus, tertium & nonageſ mum ſe annum agere inquit: eum agrum de quo duo populi ambigãt, tenere memoria fixum neutrius populi, ſed Coriolanorum fuiſſe, atq; eo ſe

Liuius hæc tradit ſub finem li 3.

tempore

*tempore militaſſe: captis Coriolanis, is ager iure belli Populi Roma. factus eſſet, proinde ſe magnopere ſuadere populum ne inutili pudore cauſam ſuam damnaret. Mouit non tam hominis authoritas, quam cõmoditas uſusq́; agri, tantùmq; Tribunitia poteſtas ualuit ei, ut quum hac de re latum eſſet ad populum, lex de agro populo Romano adiudicando promulgaretur. Id ſanè factum maximè dehoneſtauit maieſtatem Popu. Roma. multùmque apud finitimas ciuitates infamiæ dedecorisq́; contraxit. Quamobrẽ quum id ægre ferrent Patres, ac non multo poſt iudicium, de Ardeatibus egregiè pro auxilio illis aduerſus Volſcos allato meriti eſſent, quum tam infamem iudicij notam prorſus ex animis delere cuperent, Senatuſconſultum fecerunt, quoniam ciuitas Ardeatum inteſtino tumultu ad paucos redacta uideretur, coloni eò præſidij cauſa aduerſus Volſcos ſcriberentur. Id quum latum ad populum eſſet, placuiſſetque multo plures Rutulos, quàm Romanos colonos adſcribendos, priuſque is ager qui infami iudicio interceptus erat, omnibus Rutulis diuideretur, quàm alterius agri gleba aſsignaretur ulla cuiquam, eo tandem pacto ad Ardeates reuerſus eſt. Triùmuiros igitur deducendæ coloniæ creãt, Agrippam Menenium, T.*Cluilium Sicculum, & M. Ebutium Heluam, Nec abnuerim hunc magiſtratum aliàs à maiori albus Romanorum creari potuiſſe. Cæterum*

ab

ab inſigniori ratione, & ingenti Populi Ro. poteſtate exordiri non piguit. Pertinebat verò ad huius magiſtratus officiũ, ut & agros nouis colonis diuiderent, vrbes deſignarent, ædificare volentibus areas partirẽtur, commodis regionibus ciuitatẽ diſtinguerent, legibus magiſtratibùſq; ſiſterẽt, & ad ſpeciem optimi tabernaculi Remp. effingerent.

De Preroribus. CAP. XIX.

QVVM *crebris ac diuturnis certaminibus victi tandẽ à plebe Patres, ex Conſulibus alterũ, alterũ ex plebe creandũ cõceßiſſent, id ſibi uoluntatem plebis pro aperto ad Conſulatum aditu arrogauere, ut unicus magiſtratus crearetur ex patribus, isq; à præſſendo Prætor appellaretur: qui tandem eò quòd inter urbanos ius diceret, Vrbanus appellatus eſt. Penes hũc uerò magiſtratũ, adeò omnis publici priuatique iuris poteſtas fuit, ut nouum ius condere, & uetera abrogare, facultas eſſet. Tantum uerò poſtmodum aucta eſt Prætoris authoritas, ut quod Prætor ipſe dixiſſet, ob ipſius honorem, Ius honorariũ uocaretur. Prætoris regia inſignia, conſulareſq; fermè apparatus, lictores uerò non amplius ſex, ſella curulis, & trabea, cæteraq; huiuſmodi tradita ſunt. Ac quãuis ſex numero lictoribus uti conceſſum Prætoribus eſſet, Paulo quidem Aemilio Prætori in Iberiã cõtendẽti (ut ait Plutarchus) duodecim adhibi*

Prætor Vrbanus.

Ius honorariũ

tos lictores comperi. Equis albis, trabea candida utebatur Prætor. Nineis ad frena Quirites ſubminiſtrabant, ut ait Iuuenalis. Demũ quum undique peregrinorum multitudo in urbem confluerent, neque unus Prætor turbæ cauſarum ſufficere poſſet, alter Prætor creatus eſt: q quoniam inter peregrinos cognoſcebat, peregrinus appellatus eſt. Creſcente uerò imperio, tantũ poſtmodum amplificatus eſt numerus, ut XVIII. Prætores aliquando in urbe ius dicerent, & quia magiſtratu ueſpertinis temporibus in publico eſſe, inconueniẽs erat, quinque uiri conſtituti ſunt citra Tyberim, & ultra Tyberim, q poſſent pro magiſtratibus fungi. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia, item Hiſpania, deinde Narbonenſi ꝓuincia, totidem Prætores quot prouinciæ in ditionem uenerant, creati ſunt, partim q urbanis rebus, partim qui prouincialibus pręeſſent. Deinde Cornelius Sylla quæſtiones publicas conſtituit, ueluti de falſo, de parricidio, de ſicarijs, ac Prætores quatuor adiecit. Caius Iulius Cęſar duos Prætores, & duos Aediles, qui frumento præeſſent, & à Cerere Cereales conſtituit. Ita duodecim Prætores, ſex Aediles ſunt creati. Deinde diuus Auguſtus ſexdecim Prætores cõſtituit. Poſt diuus Claudius duos adiecit Prætores, qui de fideicommiſſis ius dicerent, ex quibus unum diuus Tiberius detraxit, & adiecit unum diuus Nerua, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret. Ita decem & octo Prætores in ciuitate

Peregrinus.

Pretor.

ius

ab inſigniori ratione, & ingenti Populi Ro. poteſtate exordiri non piguit. Pertinebat verò ad huius magiſtratus officiū, ut & agros nouis colonis diuiderent, vrbes deſignarent, ædificare volentibus arcas partirētur, commodis regionibus ciuitatē diſtinguerent, legibus magiſtratibúſq; ſiſterēt, & ad ſpeciem optimi tabernaculi Remp. effingerent.

De Preroribus. CAP. XIX.

QVVM *crebris ac diuturnis certaminibus victi tandē à plebe Patres, ex Conſulibus alterū, alterū ex plebe creandū cōceßiſſent, id ſibi uoluntatem plebis pro aperto ad Conſulatum aditu arrogauere, ut unicus magiſtratus crearetur ex patribus, isq; à præeſſendo Prætor appellaretur: qui tandem eò quòd inter urbanos ius diceret, Vrbanus appellatus eſt. Penes hūc uerò magiſtratū, adeò omnis publici priuatique iuris poteſtas fuit, ut nouum ius condere, & uetera abrogare, facultas eſſet. Tantum uerò poſtmodum aucta eſt Prætoris authoritas, ut quod Prætor ipſe dixiſſet, ob ipſius honorem, Ius honorariū uocaretur. Prætoris regia inſignia, conſularesq; fermè apparatus, lictores uerò non amplius ſex, ſella curulis, & trabea, cæteraq; huiuſmodi tradita ſunt. Ac quāuis ſex numero lictoribus uti conceſſum Prætoribus eſſet, Paulo quidem Aemilio Prætori in Iberiā cōtendēti (ut ait Plutarchus) duodecim adhibi*

Prætor *Vrbanus.*

Ius honorariū

tos

tos lictores comperi. Equis albis, trabea candida utebatur Prætor. Nineis ad frena Quirites ſubminiſtrabant, ut ait Iuuenalis. Demũ quum undique peregrinorum multitudo in urbem conflueret, neque unus Prætor turbæ cauſarum ſufficere poſſet, alter Prætor creatus eſt: q quoniam inter peregrinos cognoſcebat, peregrinus appellatus eſt. Creſcente uerò imperio, tantũ poſtmodum amplificatus eſt numerus, ut XVIII. Prætores aliquando in urbe ius dicerent, & quia magiſtratu ueſpertinis temporibus in publico eſſe, inconueniẽs erat, quinque uiri conſtituti ſunt citra Tyberim, & ultra Tyberim, q poſſent pro magiſtratibus fungi. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia, item Hiſpania, deinde Narbonenſi ꝓuincia, totidem Prætores quot prouinciæ in ditionem uenerant, creati ſunt, partim q urbanis rebus, partim qui prouincialibus pręeſſent. Deinde Cornelius Sylla quæſtiones publicas conſtituit, ueluti de falſo, de parricidio, de ſicarijs, ac Prætores quatuor adiecit. Caius Iulius Cęſar duos Prætores, & duos Aediles, qui frumento præeſſent, & à Cerere Cereales conſtituit. Ita duodecim Prætores, ſex Aediles ſunt creati. Deinde diuus Auguſtus ſexdecim Prætores cõſtituit. Poſt diuus Claudius duos adiecit Prætores, qui de fideicommiſſis ius dicerent, ex quibus unum diuus Tiberius detraxit, & adiecit unum diuus Nerua, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret. Ita decem & octo Prætores in ciuitate

Peregrinus.

Pretor.

ius dicunt. & hæc omnia quoties Romæ ſunt megiſtratus, obſeruantur: quoties autem proficiſcuntur, unus relinquitur qui ius dicat, isq; uocatur Præfectus urbis, qui Præfectus *olim conſtituebatur.* P*oſtea uerò alius Latinarum feriarum introductus eſt, qui quotannis uocantibus cæteris magiſtratibus, creari inſtituerit. Quibus omnibus quum plurimi ingruentium bellorum uſus exegiſſent, eorundem adminiſtrationes mandari conſueuere, excepto* Præfecto *urbis in ciuitate remanente.*

Præfectus urbis Latinarum feriaru præfectus.

De quinqueuiris menſarijs. CAP. XX.

QVVM *improbitate fæneratorum plebs Rom. magnitudine æris alieni penè obruta eſſe uideretur, eiq; difficultati principes plebis ſuccurrendum ſępenumero tentaſſent, inclinatis tandem ad concordiam omnium animis, qui tum Conſules erant, fænebrē quoque rem, quòd deſtinari in animis hominum uidebatur, leuare aggresſi, ſolutionem æris alieni in publicam curam uerterunt. Quinq; ergo uiri creati ſunt, quos à diſpenſatione pecuniæ, Menſarios appellarunt, qui inſigni æquitate diligentiaq; meriti ſunt, ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus eſſent, hi ergo fuerunt C. Duellius,* P. *Decimus, M.* Papyrius*, Q.* Pompilius*, T. Aemilius, qui rem porrò difficillimam tractantes ple-*

plerunque parti vtriq; ſemper grauem, cum alia moderatione, tam impendio magis publico quàm iactura ſuſtinuerunt. Tarda.n.nomina & impeditiora, quàm facultatibus ad ærarium miſſis ſuppeterent, ære in foro poſito diſſoluerunt: vt non modo ſine iniuria, ſed ẽt ſine querimonia partis vtriuſque, exhauſta vis ingens ęris alieni ſit.

De Triumuiris Reipublicæ conſtituendæ. CAP. XXI.

SI triumuiratus Reipublicæ conſtituendæ originẽ quæris, ante ipſum quẽ Cæſar Auguſtus cũ Antonio & M. Lepido geſſit, alter nullus apud Romanos prodiiſſe memorat̃. Ego aũt de eoipſo nuſquã præterea offendiſſe memini: vtrum poteſtatibus annumerandum cẽſuerim, haud ſatis ſcio: quippe quod eas poteſtates, quas in iuſſu præterq; Senatus authoritatẽ quiſque, non dicam ſortitus fuerit, ſed p libidinẽ dominãdi arripuerit, tyrannides potius, quàm poteſtates ſeu magiſtratus appellãdas duxerim. Vtcunq; ſe res habeat: illud facilè animaduerti põt, Iulio Cęſare in Senatu ab iis q cum Bruto et Caſſio erant, occiſo mox Antoniũ, quũ ſtudia omnia ad cõponendam Rẽpublicã cõtuliſſe videret, principem ciuitatis euaſiſſe. Cõfeſtim verò dominãdi libidine, eiectum Ciceronẽ, Brutum, cæterosq; q factioni eius aduerſabañt, vrbe excedere coegiſſe. Octauiano aũt, q teſtamẽto Cæſaris hæres *Antonij tyrãnis.*

D ſcri-

ſcriptus fuerat, ex Aſia reuerſo, Cicero ac cęteri qui eius factioni obtrectabantur, ad Octauiani potentiā confugerunt: ex quo factū eſt, vt Antonius vrbe migrare ad actus, hoſtis à Senatu iudicaretur: ad quem opprimendum Hirtius & Panſa Cõſules miſſi, Auguſtusq́; cum faſcibus, Antoniū apud Mutinā adepti, fuderunt, fugaueruntq́;. Deſperatis ergo rebus, Antonius ſupplex ad M. Lepidum confugit, cuius potentia fretus, Octauianum qui atq́; animum ad dominationem intenderat, ad fœdus ſocietatemq́; pellexit: illam videlicet ſocietatem, qua homicidia homicidijs in permutationem veniſſe dicuntur. Inter quos ad cædem deſtinatos, Cæſar Ciceronem pro Lucio Cęſare auunculo Marci Antonij, eidem conceſſit. Igitur tyrānidē prætextu pio magiſtratus palliare pergentes, ſeſe Triumuiros Republicæ conſtituendæ appellare, quorum nutu & auſpicijs omnis Reſpublica niteretur. Cæterum eorum animos quorſum inclinarent, mox ipſe euentus rerum oſtendit, omnes diuinas humanaasq́; res commiſcens. Omnibus .n. intra ſe opibus coſumptis, ad extremum vnus Cæſar potius eſt: qui & ipſe omnibus cæteris ſuperſtes, ipſum de quo loquor Triumuiratum annos circiter decem, vt Suetonius Trāquillus refert, obtinuit.

De

De præfecto Prætorio. CAP. XXII.

QVALES apud reges Tribuni Celerũ equitum, ſiue apud Dictatores Magiſtri equuum, tales demum fuere Præfecti Prætorio apud Cæſares. Nam quum ſecundas poſt Cæſarem partes geſtarent, præeſſentq́ diſciplinæ publicæ emendandæ, adeò à paruis orta principijs creuit authoritas, ut quum aliquo tempore à Præfectis Prætorijs prouocare liceret, extarentq́ exempla maiorum, quo pacto ab ijs prouocaſſent lecta, poſtmodum principis ſententia, à Præfecto Prætorio prouocatio ſublata eſt. Credidit enim principes eos, qui ob ſingularem induſtriam, fide illorum atque integritate explorata, ad huius poteſtatis amplitudinem adhiberentur, non aliter pro ſapientia, ac ſplendore dignitatis ſuæ quàm eundẽ fore iudicaturos. Alio etiam priuilegio huiuſmodi poteſtas ſubnixa eſt ne ab eorum ſententijs minores ætate (ut ab aliorum magiſtratuum) reſtitui poſſent. Trãcripta ex pã. ď officio præfecti prætorio.

De quibuſdã minoribus magiſtratus ſpeciebus. CAP. XXIII.

ALTERAM magiſtratus ſpeciem in urbe Roma ius aliquando dixiſſe reperi. Nam quum bellorum munera, cæteris magiſtratibus non ſufficientibus, ad præ-

prætorem deferrent, quorum munus, admini ſtratio iuris præcipuum fuit, creati Decemuiri ſunt, qui ius in vrbe dicerent, prætorumq; partes eo tempore gererent, litium iudicandarũ appellati. Ego tempore quatuor viri creati dicuntur, qui viarum curam agerent. Ac tres monetales auri argentiq; flatores, quorum eſſet diligentia, numiſmata auro argentoq; fabricari.

Quatuo uiri *Tres uiri.*

De Præfecto vrbis & vigilium. CAP. XXIIII.

DIVVS Auguſtus ſalutem publicam nullius alterius quàm ſuæ diligentiæ cõgruere exiſtimans, coercendorũ incendiorum cauſa ſeptem choortes oportunis verbis locis diſpoſuit, ita vt binas vrbis regiones vnaquæq; cohors præſidio tutaretur, Tribunis, & ſuper omnes clariſſimo viro præfecto vigilũ prępoſitis. Et licet apud ueteres Romæ triumuiris nocturnis, ędilibus, tribuniſq; id negotij quandoq; eſſet aſſignatũ, pluribus eodẽ die exortis incẽdijs, quib. accurrere, ſatiſq; facere non poſſe eos appareret, creare Præfectũ uigilũ Auguſtus Cæſar in animum induxit. De incẽſorib. ergo, effractoribus, furibus, raptoribus apud Præfectũ uigilum cognitio eſt, niſi ſi quæ tã atrox, tã famoſa perſona ſit, ut ad Præfectũ urbis remittenda uideatur. Et quoniam incendia plerunque culpa exoriuntur inhabitantiũ, aut fuſtibus caſtigat

*eos, qui negligentius ignē habuerunt, aut ſeuera obiurgatione cominatur, fuſtium caſtigationem remittit. Quum effractura in horreis (ut plerunque fit) inſulisq́; ubi pretioſarum rerum ſuarum partes, Patres familiarū ſeruant, apparuerint, ſi quādo cella uel armarium effringatur, effractorū ſępe, nonnūquā ēt cuſtodum quæſtiones apud hunc magiſtratum exercent. Et ita diuus. * Auguſtus Eritio Claro præfecto reſcripſit. Ait. n. effractis horreis de ea re ad illum ipſum pertinere. Sciendum autē Præfectum uigilum ad plurimā noctē uigilare oportere, coerrareq́; calceatum cum armis & dolabris, curāq́; omnes inquilinos agere admonēdi. ne per colonorum negligentiā, incendiorum caſus exoriantur. Quinetiā inquilinus ut quiſque aquam in cœnaculo habeat, qua igneo terrore ingruēte, præſto ocurrere poſſe cenſeatur. Aduerſus capſarios autē qui mercede ſeruanda in balneis ueſtimenta ſuſcipiunt, iudex quoque conſtitutus eſt, ut ſiquid in ſeruandis ueſtimentis admiſſum fuerit, ipſe idem de quo loquor, magiſtratus, quæſtionem exercebit.* Antonius al.

De Duumuiris claſſis reſtituendæ, & quibuſdam paruis magiſtratibus. CAP. XXV.

DVVMVIROS *claſſi reſtituendæ, utpote haud magni momenti magiſtra-*

tum, omiſſurus videbar, niſi quod Liuio placet minime prætereundũ, viſum. Anno enim quo Appius Claudius, is cui poſtea Cæco cognomentum fuit, cenſurã geſſit, M. Valerio. & P. Decio Conſulibus, duo imperia, vt ait Liuius, dari per populum capta ſunt, vtraq; ad Rempublicam pertinentia: vnum vt Tribuni militum ſenideni in quatuor legiones crearentur, quę ante perquam paucis populi ſuffragio relictis, Conſulum & Dictatorũ m fuerant beneficia. Tulere eã rogationem Tribuni plebei L. Attilius, & C. Martius: Alterum imperiũ fuit, ut Duumuiros claſſis ornãdę reficiendæq; cauſa idẽ populus iuberet. Tulit hoc plebiſcitum M. Decius Tribunus plebis. Haud multo tempore poſt huiuſmodi rogationes, Triumuiri nocturni creati ſunt, quibus (vt exiſtimatione deducor) difficili bellorum & ciuilium ſeditionum tempore, muris cuſtodiæq; per milites ſtationarios mitterẽtur. Id etiam eorũ curæ iniunctum eſt, ut nocturnas ſeditiones à ciuibus arcerent, & quies urbi conſeruaretur. Huius ſane partes magiſtratus, in officium Præfecti vigilum demum traductæ ſunt. Enimuero horum magiſtratuum nomina rem ferme ipſam cui addicti eſſent, facile oſtendunt. Neq; Liuius ipſe rei author hac in re ampilus uerborum facit: apud alios uerò nulla prorſus mentio ſit.

De procuratore Cæſaris.
CAP. XXVI.

VLTIMUM eſt, ut de procuratore Cæſaris (is enim eſt inter Cæſarem & Romanum populum conſtitutus iudex) pauca uideamus. Quamquam principalem celſitudinem, à qua legum, ſenatuſconſultorum, magiſtratuumq; omnium origo manat, moribus introductum ſit, legum imperio, cui præeſt non eſſe ſuppoſitam. Cæterum quoniã maiore ſe à quo ius inter priuatum ac Rempublicã decernatur, impoſſibile inuenire ſit, ipſumq; principẽ in propria cauſa iudicare haud ſanè æquum eſſe uideatur, magiſtratũ creari placuit, cui inter ſe, priuatasq; perſonas, competens quidem eſſet iuriſdictio, qui ſanè eſt appellatus Procurator Cęſaris. Huic magiſtratui principalis totius rei licẽtia commiſſa eſt: ita ut quicquid ab eo negotiorum imperialiũ geſtum eſt, perinde habeatur ratum, ac ſi ab ipſo Cæſare fuerit peractum. Sed ſi rem eius quaſi propriam procurator tradat, non putant dominum transferre. Tũc uerò transfert quum negotium gerens Cæſaris, ipſius conſenſu tradit. Denique ſi donationis, uenditionis, trãſactionis cauſa quid agat, nihil agitur. Nõ enim alienare rem Cæſaris, ſed diligenter negocia Cæſaris obire, Procuratori Cæſaris iniunctũ eſt. Id uerò in primis Procuratori huic de quo agimꝰ, adſcriptũ eſt, qđ ſeruũ Cæſaris

hæredem inſtitutum, adire hæreditatē iubet, & ea hæreditas Imperatori acquiriť. Quin ſi Cæſar ipſe hæres inſtituatur, ſi ſe Procurator opulentæ hæreditati miſceat, hæredem Cęſarem facit. Quòd ſi ea bona ex quibus Princeps inſtitutus eſt, ſoluendo non ſunt, conſulendum erit Imperatori, nequid perinde detrimenti patiatur. Hæredis enim inſtituti in adeundis repudiandìſue hæreditatibus, congruo tempore explorari uoluntas debuit. Deportandi huic magiſtratui facultas permiſſa non eſt. Sed de procuratore Cæſaris, cæteriſq; omnibus Romanis poteſtatibus, quæ à principio urbis conditę uſque ad Auguſti Cęſaris tempora factæ tractatæq; ſunt, ſatis ad plenum diximus. Prǽſidis nomen generale eſt, eo quod & Proconſules, et Legati Cæſaris, & omnes Prouinciasregentes, licet Senatores ſint, Præſides appellantur.

STVDIOSO LECTORI.

DVM hæc exſcribere mus, cùm alia ad manum erant exẽ plaria, tum illud ẽt quod à Ioanne Ca merte, viro doctiſſimo cõcordantijs (vt vocant) hiſtoriarum ornatum eſt. Eas, quod laborem ſtudioſorum apprimè leuare uiderentur, adſcribendas hic curauimus, certi fore vt & candidus quiſque lector operam noſtram boni conſuleret, & Camertem debita per nos fraudatum eſſe gratia nemo cauillaretur. Bene vale.

In caput 1. *de Sacerd. Rom.*

SVmpta omnia ex ſecundo Faſt. Ouid. ibi, Tertia poſt. Iuſtinus lib. 43. *Liuius lib. primo. Plutarchus problemate* 67. *Valerius Maximus tit.* 1. *lib.* 1. *cap.* 18. *Plura Tortellius in dictione, Liceum.*

In cap. 2.

Dionyſius Halicar. lib primo. Virgil. lib. 8. *Aeneid. uerſu.* 101. *Ouidius* 1. *Faſt. ibi, Ecce boues. Iuſtinus lib.* 43. *Diodorus Siculus lib.* 5. *Liuius lib.* 1. *Valerius Max. lib.* 1. *cap.* 2. *Plinius Iunior cap.* 34. *Varro lib.* 1. *de lingua Latina.*

In caput 3.

Ex Aulo Gellio lib. 6. *cap.* 7. *Macrobius primo Saturnalium. Plutarchus probl.* 33. *Lactan. lib.* 1. *cap.* 20. *Varro lib.* 1. *de lingua lat. Pli. c.* 2. *lib.* 18. *hiſtoriæ naturalis. Eius feſta quæ Floralia dicuntur,* 6. *Nonas Maij celebrantur, ut* 5. *Faſtorum ſcribit Ouidius.*

In caput 4.

Ex Cicer. 1. *de Diui. Dionyſius lib.* 2. *Liuius lib.* 1. *Ouid. circa finem* 4. *Faſt. Huc faciunt quæ ſcribit Statius* 3. *Theb. ibi, Difficiles populi. Plutarchus proble.* 71. 72. 77. 93 99. *Valerius Maximus in principio lib. ſecundi.*

In caput 5.

Sumpta ex Gell. omnia cap. 15. *lib.* 10. *Plutar. probl.* 42. & 48. *Diony. li.* 2. *Liuius libro* 1. *plura de his Varro li.* 1. *de lingua Latina.*

In

In caput. 6.

Dionyſius li.2. Gell.cap. 12.lib.1.plura Ouidius 6.Faſt.ibi, Veſta faue. Lucretius li. 2. de rerum natura.uerſu 63. Quare magna &c. Auguſtinus cap. 10 li.4.de ciu. dei. Seruius 11. Aeneidi.ibi, Finitimos &c. docet ubi uinæ ſepeliebantur. Plutarchus proble.99. ponit huius conſuetudinis cauſam.

In caput 7.

Sumpta ex 2. Dionyſij & 1. Liuij. Seruio 8. Aenei. Ouid. 3. Faſt.ibi, Quis niſi. Lege Acronem 56. & 37. primi Carmi. Plura Plutarchus in uita Numæ. Valer. titul. 1. lib. 1. cap. 2.

In caput 8.

Vltra ea quæ ſcribit Liuius in primo, & Dionyſius in ſecundo, lege apud Plutar. in uita Numæ.

In caput 9.

Ex Plutarcho problema. 62. Gellius capit. 4. 16. lib. Dionyſius lib. 2. Seruius. 9. Aeneid. ibi, Principium. Liuius ferè ad uerbum ſcribit hæc omnia.

In caput 10.

Hæc & plura ſcribit Liuius libro primo Seruius circa principium noni Aeneid. ſcribit patrem patratum fuiſſe principem fæcialium, lege Gellium cap. 4. lib. 16. & Plutarchum proble. 61.

In caput 11.

Ex Liuio in principio ſecundi. Plura Dionyſius in princip. 5.

In caput 12.

Sumpta ex Liuio libro nono. 3. Deca: Sillius in princip. 17. Plura Ouidius. 4. Faſto. Multa ad hoc facientia ſcripſi in annotationibus Solini, capite 7. De cauſa ſacerdotij Spadonum, lege Naſo. 4. Faſto. ibi, Phryx puer. Auguſtinus capit. 25. lib. 7. ciuita. dei. Plura notaui in comment. Claudiani lib. 2. in Eutrop. ibi, Labentem patriam.

In caput 13.

Duumuiri ſacrorum à Tarquinio Superbo creati ſunt, ut libro 4. docet Dionyſius. Gellius autem cap. 19. lib. 1. ait, Ad libros tres Sibyllinos, quaſi ad oraculum quindecim viri adeunt, quum dij immortales publice conſulendi ſunt. De dedicatione ædis Caſtoris à Poſthumio lege quæ ſcribunt Anto. & Marſus in fine 1. Faſt.

In capt 14.

Cicero. 3. de Oratore dicit tres uiros Epulones à ueteribus pontificibus inſtitutos propter ſacrificiorum multitudinem. De horum Epulis ſcribit Valerius in principio ſecundi. & Auguſtinus de Ciuitate. Vide ſint ne uera quæ Sypontinus de his aſſeruit.

In caput 1. de Magiſtratibus.

Ex Diony. lib. 2. Liuio li. 1. De Senatoribus extat tit 9 primi Digeſt. Plura Plutarchus in uita Romuli.

In caput 2.

Diony. lib. 2. Liuius lib. 1. Plutarchus in uita Romuli. Quidam exiſtimant Luceres-

res-

res à Lucumone deo denominatos. Feſtus autē Pompeius à Lucæo Ardeæ rege, quòd auxilio fuit Romulo aduerſus Tatium bellanti.

In caput 3.

Quare autem creati fuerint, decet Pomp. tit. 1. primi Digeſt. ponit autem Quæſtorum genera duo. Primum eorum qui pecuniæ: ſecū dum eorum qui capitalibus rebus præeſſent, eorum officium narrat Vlpia. ti. 13. primi Digeſt. Lege Var. lib. 1. de lingua Latina.

In caput 4.

Ex Dionyſio lib. 2. & Liuio lib. 1. Plutarchus in uita Numæ.

In caput 5.

Liuius lib. 1. Dionyſius autem lib. 3. dicit cognitionem ſororicidæ permiſſam populo. Pomp. tit. 2. primi Digeſt. Conſtituti ſunt, inquit, & Triumuiri capitales, qui carceris cuſtodiam haberent, ut quum animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret. Varro etiam meminit lib. 1 de lingua Latina.

In caput 6.

Quæ ſcribuntur hoc titulo, habentur ferè omnia ab Vlpiano tit. 12. primi Digeſt. Gel. cap. ult. lib. 14.

In caput 7.

Sumpta ex fine 1. Liuij, ex 4. Dionyſij. Pomp. tit. 2. 1. Digeſt. de Offic. Conſulis habetur. tit. 10. primi Digeſto. Auguſtinus cap. 16. lib. 3. Ciuitatis primi Conſules calendis Ianuarijs creati ſunt. Inde factum eſt, ut Ianuarius [illegible]

Romanis haberetur. Plutarchus problema: 18.

In caput 8.

Sumpta ex 2. Liuij ferè omnia. plura notatu digna ſcribit Dionyſius circa finem quinti. Id autem anno 9 poſt reges exactos factum eſſe ſcribunt. Eutropius cap. 2. primi, & Euſebius lib. temporum. Legem de prouocatione habes à Liuio lib. 3. Pomponius titu. 2. primi Digeſt.

In caput 9.

Sumpta ex 2. Liuij & 5. Diony. circa finem Eutro. & Euſeb. ubi ſupra. De hoc magiſtratu. titu. 2. & 11. primi Digeſt.

In caput 10.

Liuius omnia lib. 2. Diony. uerſus finem lib. 6. Auguſtinus cap. 18. lib. de Ciuita 2. Ouid. 3. Faſt ibi; Plebs uetus. Sacer autem mons ideo dictus eſt (authore Feſto) quoniam Ioui ſacer erat.

In caput 11.

Liuius in principio lib. 3. Dionyſius in fine 11. aliter ſentire uidetur. Hæc & plura habentur primi Digeſtorum, tit. 16 per totum.

In caput 12.

Hæc & plura de legatis proconſulum habentur tit. 16 primi Digeſt. per totum.

In caput 13.

Ex principio 7. Liuij. Diony. lib. 6. Gell. c. 21. lib. 17. Plura congeſſit. Flauius lib. 3. de Roma triumphante Pompo. ti. 2. primi Digeſtorum. Varro lib. 1. de lingua Latina.

In

In caput 14.

Sumpta omnia ex 3. Liuij, Dionyſius verſus finem lib. 10. & 11. per totum hanc hiſto riam proſequitur. Valerius libro ſexto capit. primo. Plura notaui circa finem primi libri Flori. Id autem factum eſt anno. ccci. ab urbe condita, ut cap. 12. lib. primi docet Eutropius. Euſeb. lib. temporum dicit anno cccij.

In caput 15.

Pomponius ti. 2. primi Digeſt. Auguſtinus cap. 17. lib. 3. de Ciui. Dei. De conſulatu Appij Claudij & P. Ser. ac de morte Tarquinij apud Ariſtodemum Cum is videlicet, ſcribit Liuius, inter principium & medium lib. 2. Item Dionyſius lib. 7. de contentione conſulum ob dedicationem ędis Mercurij, ſcribit Valerius Maximus cap. 3 lib. 9.

In caput 16.

Ex Liuio lib. 4 tit. 2. primi Digeſtorum. Id autem factū eſt anno cccx. ab urbe condita

In caput 17.

Sumpta ex lib. 4 Liuij Pomponius iuriſconſultus tit. 2. primi Digeſtorum. Lege Aulum Gellium lib. 7 cap. ultimo Cenſorum leges ..u rimas ponit Cicero in prin. lib. 3. de legibus. Multa Flauius lib. 3. de Roma triumphante congerit.

In caput 18.

Liuius lib. 3. 1. Decadis in fine hæc plura ſcribit.

In caput 19.

Sumpta ex Pomponio iurſconſulto Digeſtis

ſtis de origine iuris. L. Neceſſarium. Liuius in fine ſexti plura. Flauius lib. 2. de Roma triũphante.

In caput 20.

Habentur hæc omnia ex 7. T. Liuij. Flauius lib. 5. de Roma triumphante.

In caput 21.

Suetonius ti. 27. lib. ſecundi. Plutarchus in uita Ciceronis. Liuius lib. 120. Floru scap. 7. lib. 4. de Triumuiratu reipub. conſtituẽdæ. meminit Varro in libro quem Iſagogicõ inſcripſit. uide Gellium lib. 14. cap. 7. Fuit ergo ante Cæſarem Auguſtum hic magiſtratus apud Romanos habitus.

In caput 22.

Hæc & plura 1. Digeſtorũ de officio Præfecti Prætorio, lege unica, Verba ſunt Aureliani iuriſconſulti.

In caput 23.

Lege Aulum Gellium lib. 13. cap. 14. & 1æ. Digeſ. de origine iuris, lege 2. parag. Deinde, &c. habentur hæc omnia.

In caput 24.

Sumpta ex primo Digeſtorum de officio Præfecti uigilum, per totum.

In caput 25.

Plura Flauius lib. 4. de Roma triũphãte.

In caput 26.

Sumpta fere omnia ex tit. 19. primi Digeſtorum ab Vlpiano, Paulo, & Caliſtrato.

FINIS.

POMPONII LAETI

DE ROMANIS MAGI-
ſtratibus, Sacerdotijs, Iuriſpe-
ritis, & Legibus ad
M. Pantagatum
libellus.

DE REGE.

VRBIS Romæ, & Imperij Romani cōditor Romulus, Marte genitus fuit. Is poſtquam omnium conſenſu præfuit, legem tulit, ut nemo regnū aut magiſtratū iniret, niſi author fieret deus, ipſeq; ꝑ auſpicia cōfirmari uoluit. Vocabulū à regendo deductū eſt. Multitudinē oēm Romulus diuiſit in partes tres, quas Trib. appellauit, & ſingularū tribuum duces, Tribunos nominauit, & ipſas trib. in triginta partes diuiſit, quas Curias dixit, q̄m earum cura reſ-

publica-

Curiatæ.

Curiones Decuriones ius ciuile Papyrianum.

publica ſententiam expediebat, & inde latæ ab regibus quædam leges Curiatæ denominatæ ſunt. Curiarum præfectos Curiones dixit, & Curionum decuriones. L. Papyrius, qui fuit tempore Tarquinii Superbi latas leges in uolumina redegit. Vnde iuris ciuilis Papyriani nomen deducitur. Rex ſacrificiis, & templis, & omni cultui deorum, & legibus, & moribus præerat, magnarum cauſarum iudex, minorum uerò cauſarum Senatum uoluit eſſe ipſe Romulus iudicem.

De Maieſtate regis.

Purpura.

Celeres. Tribunus celerum.

Troſſuli.

Sella curulis.

ROMVLVS, *ut haberetur honor ac veneratio regiæ maieſtati, purpurea uſus eſt ueſte: duodecim legit, qui ſuccinctis veſtibus expedit: multitudinem virgis coercerent. Eos à ligandis hominibus, ut C. Valgius meminit, Lictores appellauit: ut eſt, Lictor colliga manus. Duodecim & hi faſces ante regem ferebant, ac totidem ſecures, quæ ſigna puniendi erat. Legit, & regii corporis cuſtodes milites C C C. quos à promptitudine, id eſt, celeritate, Celeres appellauit, & eorum ducem Tribunum celerum, cuius erat ſecundus poſt regem locus. Valerius Antias ait, à primo eorum duce, cui Celer nomen fuit, celeres nominatos. Ii erant Æquites Romani, qui poſtea expugnato Troſſulo oppido Tuſcorum, ut Iunius ſcribit, Troſſuli dicti ſunt. Sella uſus eſt curuli, & locum eminentem in parte fori ædificauit,*

ficauit, ubi iura daret.

De Senatoribus.

SENATORES à Romulo electi centum, aut à nobilitate generis, aut ab ætate aut à ſapientia, ut apud Athenas, nomen cepere. Idem Patres, & eorum familia Patricia, iidem multitudinis Patroni, ideſt, defenſores erant. Hos appellabant peregrini Principes in ciuitate. Qui poſt hos centum Senatui adſcripti fuere, Patres conſcripti appellati ſunt. Quòd uerò ipſi conſtituerent, ratum erat, Senatuſconſultum dixere, & tunc eſſe cœpit quum plebs difficulter conueniret. Nam quum à patribus per diſcordiam ſecederet, iura ſibi conſtituit, quæ Plebiſcita uocantur.

Patres. Patricii multitudinis patroni principes ciuitatis.

Patres conſcripti. Senatuſconſultum Plebiſcita.

De poteſtate Senatus & plebis.

REX ad Senatum referebat: Senatus, de omni recognoſcebat, & ſuffragium ferebat, & quod uiſum pluribus, fiebat. Populus magiſtratum creabat, leges ſanciebat, & de bello decernebat.

De Interrege.

SPATIVM temporis à defuncto rege uſque ad creationem ſequentis, Interregnum

regnum dicebatur: & qui præerat cum regia poteſtate & inſignibus, Interrex erat.

De Duumuiris.

T*VLLVS Hoſtilius rex, Duumuiris poteſtatem fecit iudicandi de capite M. Oratij, qui ſolus ex tergeminis bello Albano remanſerat, & reus accerſius, quòd extra portam Capenam obuiam ſororem interfecerat, quæ maritum ſuum vnum ex Curiatijs cælugendo, victoriam & libertatem populi Roma. ægre ferre uidebatur, ſed abſolutus à populo fuit propter patris lachrymas. Nam dixerat Tullius. Si prouocarit, prouocatione certaret. Et hæc prima fuit apud populum prouocatio, & hoc primum de rebus capitalibus iudicium.*

De præfecto urbis.

R*OMVLVS unum elegit, quem urbanis negotijs præfecit, ut Dionyſius ait: hunc præfectum urbis fuiſſe ſatis conſtat. Cōgo poſt tempore, tantum ſibi urbis præfectura uendicauit. Cæſarum temporibus, ut crimina omnium in urbe cognoſceret: & demum quum Cæſares ab urbe eſſent, Præfectus velut alter Cæſar imperabat. De rebus omnibus, quæ ad urbem pertinebant, cenſebat.*

De præfecto Prætorio.

PRAEFECTVS *Prætorio ſub Cæſaribus diſciplinæ militari præerat: eius poſtea authoritas aucta erga forenſes cauſas: vbi imperium declinare cepit, nomen mutauit, Magiſter ſtabuli dictus, quum antea ſub regibus Tribunus Celerum fuit, & ſub Dictatore Magiſter equitum.*

De Pręfecto annonę.

DICVNT *quidam annonæ præfecturam habuiſſe initium quintodecimo anno poſt exactos reges, Appio Claudio Sabino, & P. Seruilio* Priſco *COSS. ſed verius conſtat anno decimooctauo T. Geganio, P. Minutio COSS. quo tempore annonæ maxima caritas fuit miſſiq; in Siciliam fuere P. Valerius, & L. Geganius pro aduehendo frumento. Volunt alij L. Minutium fuiſſe primum annonæ præfectum: ſatiſq; conſtat, non niſi ex indigentia frumenti hunc magiſtratum creari.* *Magiſter ſtabuli. Magiſter equitum.*

De Præfecto uigilum.

QVVM *vrbis ædificia ſæpenumero incendio flagarent, diuus Auguſtus quinque cohortes, vt inuigilarentur vrbi diſpoſuit, & ſingulæ duas regiones cuſtodiebant, tunc enim erant regiones quatuordecim.*

cim. His quinque cohortibus præerat Præfectus uigilum, apud quem cognitio erat omniũ ſcelerum quæ nocturno tempore fieri ſolent, præſertim de incendio & latrocinio.

De Præfecto in militia.

Præfecti alarum, & cohortũ

SINGVOLRVM ordinum in militia aliquando præfecti creati ſunt, hoc eſt quod ſæpenumero de præfectis alarum, & cohortum legimus, hoc ſcilicet erat uolũtate Ducis, i. exercitus Imperatoris, aut Regis.

De Præfecto legionis.

PRAEFECTVS *legionis, abſentis legati vicem tenebat, parebant ei Tribuni, Haſtati, Pilani, Centuriones, & denique totus exercitus: arma, equi, veſtes, diſciplina, ius, annona ex ipſius cura erant, puniebat, ſoluebat. Eligebatur autem iuſtus, diligens, ſobrius, cui neceſſe erat & altum titulum habere. Ipſe etiam erat comes primi ordinis, quem Primipilum dicunt, qui centum & ſexaginta militibus præeſt.*

Primipilus.

De præfecto caſtrorum.

C*ASTRORVM Præfecto curæ erat, caſtrorum poſitio, ualli foſſæ, tentoria, Tabernacula, tormenta bellica, & cætera talia: item ægri & medici. Is eligebatur peritiſſimus, ut alios edoceret.*

De

De Præfecto legionis.

ARTIFICES *qui ſequebantur caſtra, vt fabri lignarij, carpētarij, ferrarij, &c. qui ad fabrilia officia deputati erāt, Præfecto fabrorum parebant. Is eligebatur idoneus, & qui ſciret bene caſtris prouidere, & præſertim in expugnatione urbium ſubterraneos cuniculos facere, & alia ſimilia.*

De Conſulibus.

PVLSIS *regibus authore Lucio Iunio Bruto Tribuno Celerum, Conſulare imperium factum eſt cum omni regia poteſtate et inſignibus. Conſules dicti duo, à conſulendo, id eſt, prouidendo. Creati ſunt comitijs centuriatis à Præfecto urbis, ex commentarij Seruij Tullij & hi fuere L. Iunius Brutus, qui Tribunus Celerū erat, & L. Tarquinius Collatinus, anno ab urbe condita 144. Inde noui Conſules urbē luſtrarunt, & primi iurarunt neminē Romæ ſe paſſuros regnare, & idem fecit populus. Apud eos ſumma totius imperij erat, hi Senatum, populumq; p Accenſos & Præcones cogebant, hi exercitus ductabant. Ab eorum magiſtratu numerus annorum ſignabatur, prouinciæ Conſulibus deſcribebantur, penes quos, ut inquit Pomponius, ſummum uti ius eſſet, lege rogatum eſt, & ne per omnia regiam*

Cōſules

Accēſi, & præcones.

giam poteſtatem ſibi uendicarent, lege cautum fuit, ut ab eis prouocatio eſſent, neue poſſent in caput ciuis Romani animaduertere iniuſſu populi. Solum relictum eſt illis, ut coercere poſſent, & in uincula publica duos iuberent.

De Dictatore, & Magiſtro equitum.

D*VODECIMO anno, ut alij uolunt nono, poſt exactos reges, T. Larg.o Flauio T. Clælio Sicelio COSS. ut alij ſcribūt, T. Largio Flauio, et L. Poſthumio Pominio, quū quadraginta Latinorum urbes authore Octauio Manlio coniuraſſent in Rom. T. Largius à Collega Clælio, & a Senatu populoq; Romano creatus Dictator fuit. Dictatura, ſummus magiſtratus fuit: habebaturq; in ſummo periculo ultimum remedium Dua ſecures Dictatorem præcedebant. Ab eo ad populum prouocatio non erat, & ei capitis animaduerſio data eſt Sex menſibus durabat. Deſignabat ſibi Dictator magiſtrum* Equitum, *qui primus fuit Sp. Caſſius.*

Magiſter equitum.

De Queſtoribus.

R*OMVLVS, ut Iunius li. 7. ſcribit, ſuffragio populi Quæſtores binos creauit, alij uolunt Numam Pompilium. Sed uerius conſtat de Tullo Hoſtilio. Quæſtores ab inquirenda*

renda & ſeruã da publica pecunia dicti ſunt Capitalibus rebus præerant Ciues Romanos capite punire his licebat. Prouiucias ſortiebantur, primùm Patricij creati, poſtea indifferenter Patricij, & plebei. Et Varro ſic ait, Queſtores à querendo. qui conquirent publicas pecunias, & maleficia, quæ Triumuiri capitales nũc conquirunt, & Pedianus ait Senatoris prima adminiſtr atio erat Quæſtorẽ fieri, prouinciæ curam gerere, pecuniæ publicę in diuerſos vſus erogandæ. Cornelius ait, Repetita lege curiata à Iunio Bruto poſt exactos reges, Quæſtores duo creati, qui rẽ militarẽ comitarentur, Valerius Potius, & Aemilius Mamercus. Duos deinde addidit, qui res vrbanas curarent. Mox *quum ſtipẽdiariæ prouinciæ fierẽt, duplicatus numerus. poſt verò Syllę legem, creati viginti.* *Queſto res duo*

De Tribuno plebis.

ANNO *decimoſeptimo poſt fugam Tarquiniorum, Aulo Virginio Montano, & T. Vetuſio Geminio COSS. plebes nexu grauata, et ſępenumero decepta, ſeditionẽ fecit, et tãdẽ Sicinio duce, ĩ ſacrũ mõtem ſeceſſit, q diſtat ab vrbe tribus millibus paſſuum trãs Anienem. Piſo author eſt, in Auentine ſeceſſionem plebis factã eſſe: & quum illic ple bes arma non ſumpſiſſet, Mons ſacer puta-* *Mons ſacer.*

tus eſt, unde nomen monti impoſitum fuit. Hinc Poſthumio Cominio & Sp. Caſſio nouis C O S S. decernentibus, decem legati eligun tur ad plebem, quorũ primus fuit Menenius Agrippa, qui oratione ſua plebem Patribus conciliauit menſe Septembri petiuit plebs ex ſuo corpore magiſtratum creari.

Tribunitia poteſtas.

Tribunitia poteſtas hæc fuit: creati Tribubus fuere Tribuni quinque L. Brutus, C. Sicinius, C. Licinius, P. Licinius, C. Iuſllius Ringanus. Quidam duos ſcripſere, C. Liciniũ & L. Albinũ. Hæc fuit Reipublicæ peſtis, Hinc ciuile nefas ortum habuit, & quemadmodum propter ſeditionem eſſe cœpit ſeditioſus magiſtratus, ſemper fuit Conſularem ius imminutum.

Tribuni ſacroſancti

Conſulibus Tribuni nõ parent, quum cæteri magiſtratus pareãt. Sacroſanctos enim voluit ſuos Tribunos vulgus, hi ſedebant primi ad limẽ, & acta Senatus modo probabant, modo ſcindebant. Dies verò quo Tribuni electi fuere, fuit quarto Idus Decembris: & in loco ubi caſtra poſuerũt, erecta ara Ioui ſoluẽti metum.

Tribuni unde.

Tribuni dicti ſun, ut Pomponius ait, quod, tunc in tres partes populus diuiſus erat, aut à Tribuum ſuffragio, quæ (ut Dionyſius ait) tunc quatuor fuere. Legimus in hiſtorijs Diodori, Tribunos quatuor creatos, C. Sicinium, L. Metorum, M. Duillium, Sp. Attiliũ, Appio Claudio, & T. Curtio C O S S. & poſt anno viceſimoquinto tres tribuni Conſulari poteſtate creat, M. Genutio Agrippa, & Curtio Chilone C O S S. tribuni fuere

M. Sem-

M. Sempronius, L. Atilius Lõgus, T. Quintius: & poſt annos ſex totidem Tribuni creati ſub eadem poteſtate, Manius Emilianus, Mamercus Clalius, L. Quintius. Poſt quatuor annos quatuor creati, M. Minius, Q. Sõtius, Seruilius Prætextatus, Cornelius Coſſus. Sequenti anno tres, M. Fabius, M. Flauius, Lucius Seruilius, & ſequẽti anno L. Furius, Sp. Pinarius, & poſt annos ſeptem, quatuor, C. Furius, T. Quintius, M. Poſthumius, & Cornelius. Hos omnes Tribunos Conſulari poteſtate fuiſſe conſtat.

De Tribunis militum.

ANNO ferè ſeptuageſimo poſt exactos reges, ſequenti anno poſtquam Tribunitia poteſtas Conſulari viri ceſſit, oratione Camilli, tres è Patricijs Creati Tribuni militares, conſentiente plebe. Omnem Conſularem authoritatem habuere. Et ij fuere. L. Furius, L. Clælius Corinthius, Aul. Sempronius Atracinus. Sequenti anno quatuor, P. Lucretius, C. Seruilius Menenius Agrippa, Sp. Veturius. Tertio anno quatuor, Au. Sempronius, M. Papyrius, Q. Fabius, Sp. Naucius. Quarto anno duo, P. Corn. C. Fabius. Quinto anno quatuor, L. Tubero. C. Corn. C. Valerius Cenſo, Marco Fabius. Hi creabantur ex Patribus, & ex plebe. Sexto anno ius Imperij Ro. ad Conſules redijt, qui fuere Marco

Corn. L. Furius. officium autem Tribunorum militum, ut Marcellus de re militari ſcribit erat in caſtris milites continere, & ad exercitationem producere, uigilas circuire, rei frumentariæ præeſſe, querelas conmilitonum audire, ualetudinarios inſpicere: quoniam is q tali officio præeſt, & dare & obſeruare caſtrenſia omnia debet. Pedianus ait, Tribunorum militarium duo genera: primum eorum qui Rufulci dicuntur, & in exercitu creari ſolent. Alij ſunt Comitiati, qui comitijs deſignantur.

Tribuni militũ. Rufulci. Comitiati.

De Aedilibus.

PLEBES *ubi è ſacro monte ad urbem redijt, à Patribus impetrauit, ut liceret ſibi alios magiſtratus creare, qui Tribunorum miniſtris eſſent, q & ædes ſacras, & priuatas procurarent, & qui annonæ præeſſent. Creauit igitur Aediles quatuor, duos qui ab ſolio eburneo Curules dicti ſunt: regijs utebatur inſignibus, & ornati purpura, curam ſacrificiorum & ludorum habebant. Scio & à quibuſdam ſcriptum eſſe Aediles duos ex Patricijs creatos Curules, eo tempore quo primus ex plebe Conſul factus eſt. Sed credibilius eſt, ut ijdẽ intelligantur Aediles, Meminit Diony. li. 6 Et alios duos creauit plebes Præpoſitos annonæ, quos aliqui putant a diuo Iulio conſtitutos,*

Aediles curules.

tos, & nominatos Cereales. Aedilium curulium poteſtas adeo creuit, ut ad eos ſummæ rerum, & maieſtas Conſularis imperij uenerit.

De Cenſoribus

QVVM *cenſus auctus eſſet, & Conſules non ſufficerent, duo creati fuere, ad quorum cenſionem, id eſt, arbitrium, cenſeretur populus, & ob id cenſores appellati, & primi fuerunt C. Papyrius, & Sempronius, M. Gegania Macerino, & T. Quintio Capitolino COSS. Creabant autem quinto quoque anno quod tempus Luſtrum appellabatur. Aſconius Pædianus ait, Cenſores quinto quoque anno creari ſolebant. Hic prorſus ciues ſic notabantur, ut qui Senator eſſet, eijceretur Senatu: qui eques Romanus, equum publicum perderet: qui plebeius, in centum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc nõ eſſet in albo centuriæ ſuæ, ſed ad hoc eſſet ciuis tantummodo, ut p capite ſuo tributi nomine æra præberet. Idem completo quinquẽnio luſtrabant, & taurilia ſacrificia de ſue, oue, tauro faciebant. Ciuium Romanorum primus cenſus factus eſt ſub Seruio Tullo. LXXXIIII. millium & DCC. Secundus cenſus tertio anno poſt fugam Tarquinorum, C. Valerio Publicola, & T. Lucretio COSS. Inuenta puberum Romanorum*

Luſtrũ.

Attẽde amplitudinẽ po. Rom.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

norum C C C X X X. millia. Tertius cenſus anno X I I. T. Largio Flauio, Q. Clælio Sicelo C O S S. Idem T. Largius Dictator cenſum renouauit, Inuenta puberum Romanorum C L. milia, & D C C. Anno X I X id eſt ſecundo poſt Tribunitiam, habitus à Conſulibus cenſus quartus: Inuenta ciuium Romanorum C L X I. millia, & D C C. Anno X X X V I. Seruio Seruilio, & Au. Virginio Conſulibus habitus cenſus, inuenta ciuium puberum plura quàm centum & decem milia, & cæterorum trecenta & X X X. millia. Anno X X X V I I I. Au. Mālio, & L. Furio C O S. habitus cenſus ſextus, & ciuiū Romanorū incertus numerus. Supra annum LX. ciuiū numero, vt diximus creati Cenſores fuere.

De Decemuiris.

ANNO *ab vrbe condita C C C I X. Decemuiri pro Conſulibus creati ſunt, et tertio anno depoſiti libidine Appij Claudij, qui Virginiam ſtuprauit. Decemuiri hi fuerunt, Appius Claudius Regilianus, T. Genutius, Publius Sextius, Sp. Veturius, C. Iulius, Aul. Manilius, C. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Poſthumius Caluinus. Hi ex Athenis leges tulerunt in x. tabulis, datumq́; eſt eis ius ſummum, à quibus prouocatio non erat, & datū eſt vti leges corrigerent, & interpretarentur. Seq. anno duas tabulas ad*

diderunt,

dedirunt, & inde appellatę leges XII tabularum. Quidam volunt non ebuerneis, ſed æneis tabulis impreſſas leges pro noſtris poſitas. Quarum ferendarum authorē fuiſſe Decemviris Hermod. Epheſium exulantē in Italia, ſcribunt, vt Pomponius refert. Dionyſius pro Curiatio Oratium dicit. Sequenti anno Decemuiri rurſus creati, Appius Claudius. Q. Fabius Vibolanus, M. Cornelius Malugi-nenſis, M. Seruilius Liuius. Minutius, T. Antonius Merenda, Manlius Robuleius, Q. Petelius, Cęſo Duillius, Sp Oppi⁹ Cor. Apud Diodorum ſunt, C. Sergius, & P. Manius. *Tertio anno ijdē præfuere, neq; Senatu, neq; plebe ſuffragia dante, & ideo vi magiſtratum obtinuerunt.* *Lex. xij. tabularum.*

De Proconſulibus.

POSTHVMIO *Albo, &* Sex. *Fuſco* COSS. *bello infeliciter contra Aequos geſto,* Proconſul *creatus eſt T. Quintius, & is primus in eo magiſtratu fuit. Eum ſex lictores præcedebant, cætera omnia habebat vti Conſules: & inde ſtatutum eſt, vt qui Conſules vno anno fuiſſent, ſequenti* Proconſules *eſſent. Deinde proconſules ad prouincias mittebant, et ſinguli ſingulos legatos habebant, q̄ adminiſtrationi pręſtarent auxilium.* Proconſul *poteſtatem exercet in ea prouincia tantùm, quæ ei tradita eſt uel decreta, niſi uocaretur in iuriſdictionem uoluntariam. Apud* *Conſiu- les Legati pro conſulū*

Proconſulem, ut Martianus ait, ſeruorum manumiſſio fieri poterat, & adoptio. Apud Proconſulis legatum nemo manumittere poteſt. Sub Cæſaribus diſtinctæ prouinciæ: nam Conſulares Senatu pupuloq; Romã. erant. Proconſulares ſub Imperatoribus.

De Prætoribus & Decemuiris, & Curatoribus uiarum, et Triumuiris, et Quinqueuiris et centũuiris,

Prætor unde. EO tempore quo pertinacia Tribunorum plebis, qui Romæ ſine Conſulibus quinq; annis præfuere, L. Seſtius ex plebe Cõſul creatus eſt, Patres Præturam nouum magiſtratũ, Sp. Furio Camillo, M filio dederunt. Hic primus Prætor urbanus fuit, à præcedendo prætor nominatus eſt, Prætoris inſignia, ſella curulis, trabea, lictores ſex et cętera Conſulũ inſignia. Põponius ĩ hæc uerba ait, Quumq; Conſules auocarentur bellis finitimis, neque eſſet qui in ciuitate ius reddere poſſet, factum eſt, ut Prætor quoque crearetur, qui Vrbanus appellatus eſt, eo qđ in urbe ius redderet. Poſt aliquot deinde annos non ſufficiente eo Prætore, qđ multa turba, etiam peregrinorũ in ciuitatem uenerit creatus eſt & alius Prætor, qui peregrinus eſt appellatus, ab eo quòd plerunque inter peregrinos ius dicebat. Deinde quum eſſet neceſſarius magiſtratus, qui haſtæ praeeſſet, Decemuiri litibus iudicandis conſtituti ſunt. Eodem tempore conſtituti

Prætor urbannus.

Prætor peregrinus.

ſtituti ſunt Quatuor uiri, qui curam uiarum haberẽt. Et Tres uiri monetales, æris, argenti, auri flatores: & Tres uiri capitales, q̃ carceris cuſtodiã haberẽt, ut ſi animaduarti oporteret, interuentu eorum, fieret. Et quia magiſtratibus ueſpertinis temporibus in publicum eſſe incoueniens erat, Quinque uiri cõſtituti ſunt eis Tyberim, & vltra Tyberim, qui poſſent pro magiſtratibus fungi. Deinde Prætores creati ſunt numero captarum prouinciarum, qui partim urbanis rebus, partim prouincialibus præeſſent. Deinde Cornelius Sylla quæſtiones publicas conſtituit, ueluti de falſo, de parricidio, de ſicarijs, et Prætores quatuor adiecit. Ab honore qui Præturæ habebatur, ius honorarium appellatum eſt, quæ Prætorum edicta erant.

Quatuor uiri. Tres uiri monetales. Tres uiri capitales. Quinqi uiri. Ius honorarium.

De Procuratore Cæſaris

PROCVRATORI Cæſaris omnis res familiaris commiſſa erat: etiã quicquid is egiſſet, ratum erat apud Cæſarem, et penes hunc magna erat authoritas.

Põpo. li. 2. Di geſtorũ de origi ne iuris

De Iuriſperitis.

PAPIRIVS primus apud Roma. regias leges in unum contulit. Ab hoc Appius Claudius Regilianus Decemuir, cuius maximum conſilium in duodecim tabulis conſcribendis fuit. Poſt hunc eiuſdem familiæ Appius Claudius Centimanus,

Appius claudi9 Cētimanus R literę inuentor, q̄d non eſt veri ſimile.

qui uiam Appiam ſtrauit, & aquam Claudiam induxit, & de Pyrrho in urbem nō recipiendo, ſententiam tulit, actiones ſcripſit: & primùm de uſurpationibus, qui liber nō extat idem R. literam inuenit, unde Valeſij Valerij, & Fuſij Furij dicti ſunt. Fuit poſt hos maximæ ſcientiæ Simphronius, cognomento Cata. Deinde C. Scipio Naſica, optimus à Senatu iudicatus, cui publicè domus in ſacra uia data eſt, quo facilius conſuli poſſet. Deinde Q. Mutius, qui ad Carthaginenſes miſſus legatus, quum eſſent duæ teſſeræ poſitę, una pacis, altera belli, arbitrio ſibi dato utram uellet referret Romam, utranque ſuſtulit, & ait Carthaginenſes petere debere, utram mallent accipere. Poſt hos fuit Tiberius Coruncanus, qui primus profiteri cœpit, cuius tamē ſcriptum nullum extat. Deinde Sex. Aelius, & frater eius P. Aelus, ambo Conſules, Ennius Sex. Aelium Catum appellat. Deinde Cato Portiæ familię princeps, Tuſculo genitus, cuius libri extant. Poſtea P. Mutius, & L. Brutus, & P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ex his Mutius Conſularis fuit, & decem libros reliquit, Brutus Prætorius, ſeptem Manilius Conſularis & Pontifex maximus, tres. Ab his profecti ſunt P. Rutilius Rufus, Conſul Romæ, et Aſiæ Proconſul, et P. Verginius et Q. Tubero ille Stoicus Panſæ auditor et Conſul, et Sextus Pompeius Cn. Pompeij patruus. Eodem tempore Cælius Antipater qui plus eloquentiæ

quentiæ, *quam ſcientiæ iuris operam dedit, et L. Craſſus* Mucianus, P. Mutij *Frater, quem Cicero iuriſconſultorum diſertiſſimum dicit.* Poſt hos *Q.*Mutius P.*filius, Pontifex* Max.*ius ciuile redegit in libros X V I I I.* Mutij *auditores fuerunt Complures, precipuę authoritatis, Aquilius Gallus, Lucilius Balbus, et* Sex. Papyrius. Dehinc Seruius Sulpitius, *qui in cauſis orandis poſt* M.Tullium *primum obtinuit locum, reprehenſus à Q. Mutio, quod ius non intelligeret, iuri operam dedit ſub L. Balbo, et* Aquilio Gallo. *Seruius cùm in legatione periiſſet,* Popu. *Romanus ſtatuam ei pro noſtris erexit, quæ hodie extat in foro* Auguſti. *Reliquit CLXXX. libros de iure ciuili. Et Seruij diſciplina manauerunt* Alphenus *Varus, C.Flauius,* Aul.*Ofilius,* Titius *Celſus, Aufidius Sura, Aufidius Mamuſa, Flauius* Priſcus.*C.* Atteius, *Antiſtius Labeo primus,* P. *Celſus. Libri Digeſti fuerunt ab* Aufidio Mamuſa. *Ex his* Malphenus *Conſul fuit, et Ofilius Equeſtris ordinis. qui edictum* Prætoris *diligenter primus compoſuit.* Edictũ Prętoris. Fuit eodem tempore *Trebatius Cor. Maximi auditor, Aul. Caſellius. Q.*Mutius *Voluſi auditor, Quęſtoribus. Conſulatum enim renuit offerente* Auguſto. *Ex his* Trebatius *peritior, Caſellius eloquentior. Offilius utroque doctior. Deinde* Aelius *Tubero, qui poſtquam accuſauit Q.* Ligarium, *nec obtinuit apud C. Cæſarem, à cauſis agen-*

dis ad ius ciuile tranſijt. Cicero Ligarium defendit oratione ſatis publcherrima. Poſt hunc Atteius Capito, qui Conſul fuit Officij imitator, annum ſic diuiſit, ut Romæ ſex menſibus cum ſtudioſis eſſet, ut totidem in ſeceſſis in conſcribendis libris, ideo reliquit uolumina X L. Labeo ingenij qualitate, & fiducia doctrinæ, qui etiam præ ceteris operam Philoſophiæ dederat, plurima innouare inſtituit. Atteio Capitoni Maſurius *Sabinus ſucceßit, Labeoni Nerua, qui fuit Cæſari familiariſſimus.* Maſurius *Sabinus eques* Roma. *publicè primus ſcripſit. Hoc beneficium à Tiberio Cæſare dari cœpit. Nam ante tempora* Auguſti *publicè reſpondendi ius à principe non dabatur. Sed qui fiduciam ſuorum ſtudiorum habebant, conſulentibus reſpondebant, neque reſponſa utiq; ſignata dabant, ſed plerumque iudicibus ipſi ſcribebant, aut teſtabantur qui illos conſulebant. Primus diuus* Auguſtus *ut maior iuris authoritas haberetur, conſtituit, ut ex authoritate eius reſponderent, & ex illo tempore peti hoc pro beneficio cœpit, & ideo optimus princeps Adrianus, quum ab eo uiri prætorij peterent ut ſibi liceret reſpondere, reſpondit eis, hoc non peti, ſed præſtari ſolere.* Et ideò *ſi quis fiduciam ſui haberet delectari ſe populo, ad reſpondendum ſe præſtaret, Igitur Sabino conceſſum eſt à Tiberio Cæſare, ut populo reſponderet, cui quum amplæ facultates non eſſent, à ſuis au-*

Ius reſpondẽdi publicè.

ditori

ditoribus ſuſtentatus eſt. Sabino ſucceſſit Caſſius Longinus, *natus ex filia Tuberonis, quæ fuit neptis, C. Sulpitij: is & Conſul fuit cum* Cratino *ſub Tyberio, à quo propter authoritatem, ciuitate pulſus fuit. & ab Imperatore Veſpaſiano reuocatus, diem obijt. Neruæ ſucceſſit Proculus. Fuit eo tempore, & alius Lõginus eques Rom. & prætorius, ſed* Proculi *authoritas maior fuit.* Nam *& qui ſucceſſere, partim Proculani, partim Caſſiani appellati ſunt: quæ origo à Capitone & Labeone cœperat. Caſſio Cælius Sabinus ſucceſſit, qui plurimum ſub Veſpaſiano potuit. Proculo ſucceſſit* Pegaſus, *qui ſub Veſpaſiano Præfectus vrbis fuit. Cælio Sabino, Priſcus Iabolenus: Pegaſo, Celſus, Celſo patri, Celſus filius, & Priſcus Neratius, qui vtrique Conſules fuerunt: Iabolено Priſco,* Eburnius *Valens, & Tuſcianus item & Sabinus Iulianus.* *Proculani. Caſſiani.*

POM-

O MPONII LAETI

DE SACERDOTIIS, & primò De prima religione apud Latinos.

Faunus

FAVNVS antiquiſſimus omnium regum in Latio fuit. Ab originibus imperauit: homines more ferarum uiuentes, in mitiorem uitam redegit, lucos ſacrauit, locis & urbibus nomina dedit: ædificia erexit, templa ædificauit, quæ ideo à Fauno Fana dicuntur, quod Pontifices ſacrãdo illic ſantur. Faunus in Latio cultum deorum inſtituiſſe fertur. Quidam ſcribunt ante Faunum imperaſſe Ianum, et cultum deorum demorſtraſſe. Fauni ſoror Fatua uaticinatrix, ab ea uates Fatuarii dicuntur: hæc traditur mulierum caſtiſſima: ideo eam Romani Bona deam appellauere, cuius templum eſt in ſaxo Auentini montis, unde ingreſſus uirorum prohibetur: et ei, fœmine tantum ſacrificant.

Aborigenes. Fana. Ianus. Fatua. Fatuarii. Bona dea.

Do

De Lupercis.

LVPERCALIA *ſacrificia ad expiã-
dos manes fiebant, Græcè Lycæa dicta, à* Lupercalia.
Pane Lycæo numine Arcadico, quem Roma-
ni uocant Iunum, et idem putatur eſſe Fau- Lycæus
no. Lycæo *ſacrificatur in ſpelunca quæ ſub* Pan.
Palatino monte eſt. Menſis quo hæc ſacra *Iunus.*
fiunt, Februarius à Februando, *ideſt, purgan-*
do dicitur et dies Lupercaliorum, Februata.
Euander ex Arcadia hoc ſolenne in Latium Februa
tulit, et inſtituiſſe fertur, ut nudi iuuenes Ly- *rius.*
cæum Pana uenerantes, per luſum atque la- Februa
ſciuiam currerent. Hoc primum ludicrum, id *ta dies.*
eſt, Lupercal, *Romulus accepit. Dictum uide-* *Euander.*
tur à Lycæo, quia λύκος Lupus *eſt, inde Lu-*
percal. Scribunt aliqui à Lupa nutrice Ro- Pã Ly
muli ac Remi. Nam ab eo loco ſolenni incipit, *cæus.*
ubi lupa lac uagienti præbuit: aut à capris,
ut ſit Luere, *ideſt, purgare per capras (capræ*
enim in eo ſacrificio mactantur) aut quod
Pan. Lupos *arceat. Traditur et alia cau-*
ſa quare nudi Luperci, *aut quòd* Faunus. Luper
per veſtes ab Hercule deluſus fuerit, ut me- *cal.*
minit Ouid. aut quòd cæſo Amulio, Romu-
lus, et Remus fœdati: vultus in ſanguine, Lue
nudatis gladiis, et ueſtibus ſuccincti, ab
Alba uſque ad ficum Ruminalem cucurre-
runt. Vnde ſeruatur in Lupercalibus, ut no-
biles adoleſcentes faciem ſanguine ſibi fœdent,
et alii accurrant cum lana lacte madida, ta-
bũ abſtergentes. Aut quòd cũ Romulus in

palæ-

palæſtra eſſet, nudus latrones inſecutis fuerit, & uotum Pani Lycæo fecerit. Sed ego uerius puto, uel à Licæo, uel à Lupa. Ideo Romani in Lupercalibus canem immolant, quoniam naturaliter canis lupis aduerſatur, ob quòd Romulus lupæ nutrici gratias habere uidetur. Luperci tergora capris eripiunt, & ſuccincti diſcurrunt circum antiquum oppidum id eſt, palatium: occurrentes corijs verberāt. Fœminę ultro obuiam occurrunt, facilem partum ſperantes.

Canis immolatur.

De Potitiis & pinariis.

Hercules.

VICTOR Hercules, cæſo Gerione Chryſaori filio, in Erythra, quæ eſt inſula Oceani, Hiſpani, ab acto nitidarum boum armēto, in Latium uenit, & propè Tyberim loco herbido procubuit, ut læto pabulo reficeret boues. Cacus latronum princeps, eximias boues duas caudis in ſpeluncam traxit. Hercules ſomno excitus, luſtrato grege, quum partem abeſſe numerò ſenſit, omnia circuit, auerſa veſtigia cōperit: confuſus nouitate rei, ex loco infeſto agere armentum cœpit. Quum actæ boues deſyderio relictarum mugiſſent, reddita fuit è ſpelunca vox, quæ Herculem conuertit. Inuenta fraude, Cacum neci dedit: Cōcurſus trepidantium paſtorum: aduenam reum cędis faciunt apud Euandrum, qui miraculo literarum, inter rudes artiū homines, ea loca tum regebat. Is intuens habitum formamq;

Cacus.

mamq; uiri, rogat, qui uir eſſet. Vbi nomen, patremq; ac patriam accepit, (quia ſic Carmenta mater eius uaticinata fuerat) extemporalem aram Herculi erexit, iuuencum indomitum mactauit. Inde ſeruatum eſt, ut quotannis Romani bouem indomitum Herculi immolent, & Hercules epulum populo dedit ſacrũ fieri voluit à Potitijs & Pinarijs, quæ tum familiæ maximè inclytæ ea loca incolebant. Forte euenit, ut Potitij præſtò eſſent, hisq; exta opponeretur, & Pinarij, quia tardi fuere, extis adeſis, ad cæteram uenirent dapem. Potitij ab Euandro edocti, antiſtites ſacri eius diu fuerunt, poſtea quum interijſſent, empti de publico ſerui, officium exercuerunt. Ara ab Euandro erecta, oui Hercules decimas ſoluit, maxima uocatur, & proxima eſt foro boario, ubi ex voto decimæ fiunt. Tradunt, qui uelit diues fieri, Herculi decimus ſoluat, hinc opes M. Luculli factæ memorant, & ipſe Hercules theſaurorum deus putatur.

Ara extemporalis.

Potitij. Pinarij

De Fratribus Arualibus, qui primi fueruut filii Laurentiæ.

Hercules theſaurorũ Deus

MASVRIVS Sabinus, qui tempore Auguſti fuit, duodecim ſuſcepiſſe liberos Accam Laurentiam ſcribit, ex quibus quum unum extuliſſet, grauiter indoluit. Romulus in demortui locum ſe dedit, et ita nutricem pientiſſimè conſulatus eſt. Ab hoc numero duodenario, aruorum Sacerdotes

dotes duodecim eſſe uoluit, & ut Plin. ait, ſe inter libros Accæ Laurentiæ fratrem duodecimum appellauit. Fratres Aruales hi nominati ſunt, qui ſacra publica faciunt, propterea ut fruges ferant arua. A ſerendo igitur & aruis: ut Varro ſcribit, Fratres aruales dicti ſunt Laurentiam in eo ſacerdotio dediſſe Romulo ſpiceam coronam pro religioſiſſimo inſigni, quæ uita alba colligaretur, & item Plin. ait.

Acca Laurentia.

Fratres aruales

Corona ſpicea.

De auguribus.

AVGVRANDI ars antiquiſſima à Chaldæis ad Græcos, apud quos Amphiaraus, Mopſus & Chalchas ſummi augures habiti ſunt, à Græcis ad Hetruſcos uenit ab Hetruſcis ad Latinos: & ipſe Romanorum pater Romulus, augur fuit, & ideò inſtituit magiſtratus augurijs confirmari: & poſteri non niſi augurio iubente, res inchoabant. Locus augurij, tem; lũ erat: augur uerſus orientem ſedebat, capite uelato lituum dextera tenens manu, id eſt, curuum baculum, quo in cęlo regiones diuidit, & quæ auguria ueniunt prædicit ſi læua fuerint, quia à læua parte Septentrio eſt, felicia pronuntiat: pars illa orbis propter altitudinem proſpera putatur: & à dextera parte Meridies, quia depreſſus eſt, infelix. Diony meminit antiquam augurandi obſeruationem fuiſſe etiam Ab originum. Nam Aſcanius, prius quam aciem contra Mezētium

Augurandi ars.

Romulus augur.

Locus augurij

tium educeret, augurium captauit: & ubi mi care à ſiniſtris fulgur conſpexit, pugnauit, & uictor fuit, tantaque ueneratio & utilitas inde fuit, ut collegium Augurum conſtitutum ſit: & primùm tres Augures fuere, à tribus Tribubus: ſic inſtituiſſe Romulum tradit Dionyſius. Inde quatuor creati. Tandem plebe per Tribunos id petente, quinq; plebei Augures, quatuor patricij adiuncti fuere, & ſic numerus nouem Augurum manſit. *Aſcanius augur.* *Collegiũ augurum.*

De Veſtalibus.

Augures nouem.

VESTALEM ignem cum penatibus Aeneas è Troia in Latium tulit. condito Lauinio, Veſtæ ædem ſacrauit. Poſtea Aſcanius, condita Alba, templum Veſtæ ædificauit in montis Albani parte, cui ſuberat lucus in quo Ilia, Romuli mater, à Marte compreſſa fuit. Veſtæ miniſtræ virginitatem ſeruabant. Mos Latinis fuit, generoſas & caſtas uirgines legi. Poſt multos annos Romulus caſtiſſimas ſacrorum ceremonias conſtituit, & ut Varro tradit, Sacerdotes ſexaginta, qui publica ſacra facerent, per Tribus & Curias creauit, à virtute & generis nobilitate. Inopes & aliqua parte corporis debiles, ſacerdotes fieri uetuit, & in curijs ſingulis Veſta quædam cõis erat. Templum Veſtæ Romulus condidit, & Virgines legit. Sed frequens opinio Numam Pompilium aſſerit. Credibile eſt *Ignis ueſtalis* *Aedes Veſtæ.* *Sacerdotes ſexaginta.*

Romulum, à

Romulum, qui in omnibus curijs Veſtam eſſe voluit, ſeparatim non poſuiſſe. Rotunda effigie templum eſt inter Capitolium, et palatium in eo ſeruabatur perpetuus ignis, quia Veſta nihil aliud eſt, quam purus ignis. Sunt qui dicant alia quædam arcana in eo templo ſeruari, etiam Pontificibus, et Virginibus ignota, quidam duo dolia nõ magna, alterum clauſum, alterum apertum, in quo nihil eſt. Quidam aiunt à Virginibus palladium ſeruari cælo lapſum in Troia. Primæ Virgines à Numa electæ quatuor fuere, Gegania, Berenia, Camilla, Tarpeia: duæ aliæ à Seruio Tullo additæ: Caſtitas Virginibus terminata eſt in xxx. annos: decem primis diſcit uirgo, totidẽ miniſtra eſt, in reliquis docet. Poſt xxx. annos nubendi poteſtas fit. Prima quæ capta fuit, Amata traditur, ideò quum capitur Virgo, hoc nomen ei imponitur. Capitur à Pontifice non minor annis ſex, et non maior decem, et quæ non ſit patrima et matrima, neue lingua, ſenſu aurium diminuta, aliàue corporis labe, neque filia ſerui, neque eius qui domicilium in Italia non haberet. Veſtalis, ſi petulanter deliquiſſe, verberabatur à Pontifice ſi inceſta fuiſſet hoc modo pœnas luebat, vincta efferebatur in ſandapila per medium forum uſque ad portam Collinam, ibi tumulus impudicarum Veſtalium inter muros eminet, in quo eſt parua cauerna ſubterranea, ad quam per foramen ſcalis deſcenditur, in qua eſt ſtratus in lectulus,

Arcana in tẽpla Veſtæ.

Duo dolia ibidem.

Veſtalis delinquentis pœna.

lus,et lucerna ardens,et panis,lac,oleum, ne fame intereat. Deponitur hic Veſtalis: ſoluitur uinculis, capite uelato in ſupplicium dicitur Pontifex quum arcana quædam pronunciauit, cum ſacerdotibus terga uertit,et ſtatim impudica Veſtalis in cauernam demittitur inde foſſa tellure repletur vſque ad operculum,ea die ſilentium et mæſtitia in tota urbe eſt.

De Flaminibus.

DIALEM et Martialem flaminem Romulus inſtituit. Numa Quirinalem addidit, Varro aſſerit Numam Pompilium Flamines ſingulis dijs feciſſe,et ab iis nomina dediſſe, hinc Reſpublica,hominibus in cœlum relatis, Flamines decreuit. Dicti autem Flamines ſunt,ex geſtatione pileorum, quaſi pileamines, quidam aiunt ab inſulis, quas flammas uocant. Eorum miniſtri flaminij dicti,et miniſtræ Flaminulæ. Sed uerum omnium ſacrarum adminiſtri, Camilli dicebantur. Flamines non poterant, niſi ſinguli ſingulis diis attribui, et nefas ſine pileo egredi domum erat.

Dialis. Martialis. Quirinalis. Flamines. Flaminii. Flaminulæ. Camilli.

De Saliis.

SALIOS duodecim Marti Gradino legit Numa, dicti à ſaltando, quid facere in comitiis quotannis et ſolent et debent, verſi-

verſicoloribus tunicis ornati per urbem tripu diant, ſuccincti æneis baltheis. Togas fibulis nectunt, quas Trabeas vocant, Geſtant in capite pileos, quos vocant Apices; gladio accinguntur, dextra lanceam aut virgam ferunt, læua Thraciam peltam: cæleſtia ſunt arma, Ancyle vocant, i. circumexciſum, id fertur cœlo lapſum in Regiam Numæ, anno octauo regni eius. Lege cautum erat, ut Salijs liberi eſſent, & indigenæ, & quorum uterque parentes uiueret, & cuiuſcunque fortunæ, pauperes, aut diuites, Quidam Salios appellatos putant à viro Samothrace ſeu Mantineo, nomine Salio, qui ſalutationem in armis inuenit. Traditur Tullus Hoſtilius duplicaſſe numerum ſaliorum.

Trabea Apices Ancyle Saliū.

De Fœcialibus, & patre patrato.

Fœciales.

F*OECIALES dicti, quod fidei publicæ inter populos præerant; nam per hos fiebat ut iuſtum conciperent bellum, et ut fædere fides pacis conſtitueretur. Eos inſtituiſſe dicitur Numa, quum indicendum eſſet bellum Fidenatibus Hi mittebātur priuſquam conciperetur bellum, ad repetendas et ſi non impetrabant, bellum indicebant. Fœcialium unus qui patrem patratum faciebat, ex ipſis Fœcialibus electum, ſacris veſtibus ornatus, ad authores iniuriarum procedebat: prius quam urbem intraret, ianitorem vel alium qui obuiā fuiſſet, alloquebat̄ quibuſdā imprecationibus.*

Inde in forum pergit, illic diſſerit qua cauſa uenerit, tempus ad conſultandum dat triginta dierum, ſi per hos dies res infecta maneret, dijs cœleſtib. manibusq; inuocatis, abit, et ad Senatum *refert, et ubi in Senatu, quod iuſtum, piumq; eſſet actum erat* Facialis *bellum indicebat* Fœcialium *ſara nefas uiolare erat, nam* Fabius *quum ea uiolaſſet, urbs* Roma *à* Gallis *Senonibus euerſa fuit. Dicunt* Fœciales *à fœdere faciendo ſeu ferien do.* Pater *patratus à patrando, id eſt, facien do fœdere, qui à* Fœcialibus *creabatur, qui tã tũ in fœdere faciẽdo pręerat, ut quidã ſcribũt* Feciales unde. Pater patratus unde.

De Potinficibus.

PONTIFICES *à Patribus legis* Numa, *et ex his* Pontificem Maximum *fe it* Martium, Martij *filium, et ipſius* Numæ *generum cuius ſcitis omnia puplica priuataq; ſacra ſubiecit, ut eſſet quo conſultum plebs ueniret, et idem nec cœleſtes modò cæremonias, ſed et iuſta funebria et prodigia quomodo ſuſciperentur, et curarentur. Defuncto* Pontifice Max. *alius eligebatur non a populo, ſed ab ipſis Pontificibus.* Appellati *ſunt (ut* Varro *ſcribit et* Dionyſius *) a ponte* Sublicio, *quem reficiebant. quare uidentur à* Numa *non Pontifices, ſed Sacerdotum principes nominati, et inde regnante* Anco Martio, *quando Sublicius põs factus fuit, à põte* Põtifices *appellati, et ideo ſacra ab eis trans* Tyberim Pont. Maxi.

non

non mediocriter ad pontem fiunt. Scæuola Pontifex Maximus, dicebat Pontifices dici à poſſe & facere. Quidã ſcribunt ab eo, quòd pontentia ſacra perficiant.

De Rege Sacrificulo.

POSTQVAM *Romani iam liberi, extincto regio nomine Conſules crearunt, necubi deſyderium regis eſſet, propter quædam ſacra publica, quæ reges faciebant, Regem Sacrificulum conſtituerunt, & è Patribus elegerunt. C. Manium Papyrium, & id ſacerdotium Pontifici ſubiecere, ne nouæ libertati additus nomini honos efficeret. Is Papyrius quietis ſtudiſiſſimus fuit. Idem fuiſſe memoratu qui leges Numæ, ab Anco Martio in tabulis quernis inſcriptas, rurſus in publicum traduxit.*

De Gallis Matris Deum.

GALLI *ſacerdotes Cybeles matris Deum ſunt, et ſemimares, id eſt, caſtrati, ab* Cybele *eo quod dea puerũ Phrygium amauit Atym cui præcepiſſe dicitur, ne concuberet: ille cum* Atys. *Sagaritide nympha coiuit ſub arbore, Cybele* Sacerdotes caſtrati. *exciſa arbore ulta eſt. Puer ad Dindyma aufugit, & uirilitatem ſibi amputauit. Ideo & Cybele caſtratos ſacerdotes habere manult. Secundo bello Punico Romam etiam*

depor-

deportatus eſt ſacer lapis, quē patrē Deū incolæ dicebāt, ꝑ legato tres, M. Valeriū, L. Emiliū, et C. Cęciliū Galbā, et Quęſtores duos Cn. Tremilliū Flaccū et M. *Valeriū.* F*alconē receptaq; fuit dea Romæ, à ſapientiſſimo homine P. Scipione Naſica, q à Senatu in tota ciuitate, vir optimus iudicatꝰ fuit: et qđ magis admirabile eſt, adoleſcēs erat. Galli dicti ſunt à Gallo flumine Phrygiæ: teſtes, Samia teſta ſibi amputāt. Rhea nominatur Cybele à monte Cybelo, quæ eſt pars mōtis Dindymi.*

De Dumuiris, & Decemuiris.

D*Vumuiri à Tarqnio Supbo inſtituti fuerūt, q ſoli inſpicerēt libros Sibyllinos: de in de quū plebs creari ex fuit inſtaret, ex plebeis et patricijs, creati decē, et inde quindecim q libros īſpicerēt, ſic à Duūuiris addecē uiros et Quindecīuiros res deuenit, et aliqū data cura corrigēdorū faſtorum fuit. Hi Februariū, q ultimus erat, poſt Ianuarium poſuerunt.*

De Epulonibus.

V*Eteres Pōtifi. (ut ait Cicero) ꝑ multitudinē ſacrificiorū tres epulones eſſe voluerūt, ut ludorū epulare ſacrificiū facerēt. Id ſacerdotiū antiquū fuiſſe cōſtat, ſed de ætate nōdū legimus. Numeros auctus fuit: duo additi, et quinque fuere epulones: & poſtea theatraliū ludorū atq; Circēſiū ambitione, fuiſſe Epulones legūt.*

De Titiis Sodalib.

S*Odales Titij ſacerdotes extra urbē habitabant, & in cuguriis certa auguria ſeruabant: quoniam ad id deputati à Pontificibus erat Nomen inditum eſt auibus.*

POMPONII LAETI De Legibus Libellus.

IVS pluribus modis dicitur. Naturale, qđ eſt cõmune oĩbus animalib⁹. Ius gentiũ, quo gẽtes humanæ vtuntur. Ius ciuile, quod ex legibus, Ple*biſcitis, Senatuſcõſultis, decretis principium, & authoritate prudentium venit. Ius publicum, in ſacerdotibus, & magiſtratibus conſiſtit. Ius priuatum, ad ſingulorum vtilitatem ſpectat. Ius etiã dicitur locus, in quo ius redditur, vt meminit* Paulus *de lege, & de legis origine. Lex (vt Chryſippus deſinit) eſt diuinarum & humanarum rerum notitia. Lex dicitur rogatio & obnunciatio.* Lex *donum eſt Dei, dogma omnium ſapientum, coercio voluntatis.* Legis *virtus eſt imperare, vetare, punire, permittere. Lex eſt æternum quoddam, quod vniuerſum mundum regit, imperandi, probibendiq; ſapientia. ex hac lege lex noſtra eſt, ratio mẽsq; ſapientis, æqualis Dei eſt lex, conſtatq; ad ſalutem ciuium, ciuitatumq; incolumitatẽ, vitamq; omnium quietã & beatã. Igitur vbi lex non eſt, quies & beatitudo nõ eſt: & apud illos antiquiſſimos, mos ſapientiũ lex erat, quoniam antiquitas proxime accedebat ad Deum.* Lex *magiſtratibus præeſt; & magiſtratus populo. Optimè putat Cicero, magiſtratum eſſe legem loquentem. Imperandi,*

&

& obtemperandi modus debet eſſe: nam & q bene imperauerit, aliquando optemperet neceſſe eſt: & ipſi mortales non ſolum obtempe rarent et obedire magiſtratibus debent, ſed eos colere atq; diligere. Poteſtas eſt facultas à populo ſeu principe publice data. Magiſtra *tus dici cœptus eſt, quum à populo creatus fuit magiſter populi, id eſt, Dictator.* Prima *fertur Ceres dediſſe leges mortalibus, poſtea ipſi ſapientes. Phoroneus Argiuis dedit:* Moy *ſes cœlo lapſas Hebreis:* Aegyptijs Mercurius *Draco et* Solon Athenienſibus: Minos Cretē *ſibus: Lycurgus* Lacedemonijs. *Tyrijs* Cha*rundas:* R*om.* R*omulus.*

De Aelia et Fuſia L L.

AELLA *et Fuſia lege reſiſtebatur perniciosis legibus in ciuitate, quæ ideò erãt propugnacula et murioti et traquillitatis.* Sed *Clodius* Trib. *ple.* L. *Piſone et Aulo* Ga*binio* COSS. *quatuor leges tulit, ex his ſecunda fuit, ne qui per hos dies quibus quũ populo agi liceret, de cœlo ſeruare, et quarta cauebatur, ne quem cenſores in* Senatu *legendo præterirent, neue quem ignominia afficerẽt, niſi qui apud eos accuſatus, & utriuſ que cenſoris ſententia damnatus eſſet, hac lege diminuta eſt cenſura, quæ eſt magiſtra uitæ et modeſtiæ.*

De lege Aurelia.

Aure*lia lege communicata ſunt indicia* Senatui *Equitibusq;* Rom. *et* Tribunis *ærarijs. Eam tulit* Aure*lius Cotta prætor.*

De lege Acilia.

Manius Acilius Glabrio legem tulit de pecuniis repetundis,in qua ne comperendinari quidem reum ſinit. L.Piſo primus tulit legem de pecuniis repetundis.

De lege Annonia.

Clo trib.ple. de annona legem tulit,ut frumentum quod antea ſenis eris ac trientibus in ſingulos modios dabatur,gratis daretur.

De lege Annaria.

Ea lex annorum modum finit,quibus magiſtratus capiendi poteſtas ſit.

De lege Aterma.

Hæc lex, quum mos priſcus fuiſſe irrogandæ multæ per magiſtratus, ouis aut bouis nomine,ouis ære deno,bouis ære centeno diffiniuit.

De lege Aquilia.

Aquilia lex ab Aquilio lata,de dolo malo,de fraude,de deceptione,de ſimulatione.

De lege Cincia.

Cincius legem tulit,qua cauetur antiquitus,ne quis ob cauſā ornandam, donum pecuniāmue accipiet.

De lege Calphurnia.

Calphurnia lege pecuniaria pœna inter alias pœnas adiecta fuit L.Calphurnius Piſo eam tulit.

De lege Cornelia.

Corneli a lege cauetur,ne qui legatis exterarum nationum pecuniā expēſam ferret A. Cornelius COSS.tulit,et idē aliā tulit,ne qs in Senatu legibus ſolueret,niſi ducēti adfuiſſent:ne quis quū ſolutus eſſet, intercederet, quū ea de re ad populū ferret.Tulit idē Cornelius,

nelius, ut Prætores edictis ſuis ius dicerent. Lex eſt à Cornelio quodã lata, ut hões q par ricidij cauſa telo accincti ſint, gladio perſequantur. De lege Caſſia.

A Caſſio Longino lex lata eſt Caſſia, qua populus per tabellam ſuffragia ferret.

C. Mario, C. Flacco C O S S. alia ab eodẽ lata, ut ille quem populum damnaſſet, cuive imperium abrogaſſet, in Senatu non eſſet.

De lege Fabia.

Fabia lex Fabio lata, qua adiecta pœna, et illis qui deducunt & ſectantur candidatos in comitia. De lege Frumentaria.

Fruentaria lex à Sempronio Gracchio lata eſt, qua frumentum è publico diſtribueret Popu. Rom a. De lege Falcidia.

Lege Falcidia à Falcidio lata, cavetur ne plus dodrante legare liceret, propterea quod multi hæreditatem recuſabant.

De lege Flauia.

Flauius legem tulit de plagiariis, quum quis doto ſeruum aut pecus à domino, & filium à patre ſubtrahit.

De lege Gabinia.

Gabinius legem tulit, qua bellum Cn. Põpeio magno contra Piratas datum eſt, contra C. Trebellii Tribuni plebis interceſſionem.

De lege Iunia.

Iunus Syluius C O S S. cum Q. Cælio Metello legem tulit bello Cimbrico, quod diu prave & infeliciter geſtum eſt, propter diminuta militiæ ſtipendia.

De lege Iulia.

Iulia lege puniũtur adulteri. Idem Iulius Cæſar legẽ tulit de peculatu in eos qui Rem publi. uel ſacra furati ſunt, uel furãtibus auxiliati ſunt, uel furta ſcientes ſuſceperunt.

De lege Lectoria.

Quũ adoleſcẽtes ĩ cõtractibus circunueniri ſolerẽt, Q. Lectori⁹ pœnã deceptorib. adiecit

De lege Licinia.

P. Licinius Craſſus orator, & Q. Mutius Sceuola Pont. Max. legem tulerunt de regundis ciuib us, ut in ſuæ quiſq; ius ciuitatis redigeretur, quum multi Itali cupiditate ciuitatis Rom. tenerentur.

De lege Manilia.

L. Manilius legem tulit, ut quando res à nobilibus aduerſæ geſtæ fuerant, illi ad magiſtratus gerendos admitterantur, quorum maiores in Romana Repub. magiſtratum non exer ~~cuiſſent, huiuſmodi antẽ~~ Noui appellantur.

De lege Othonia.

Otho Trib. pleb. legem tulit, ne quis cum ordine Equeſtri iñ ſpectaculis ſederet, niſi ſeſtertia quadringenta poſſideret: quod ſi contingeret, quiſquis eſſet, ſiue ingenuus ſiue libertus, ĩter eqtes ſpectare liceret ĩ gradu XIIII.

De lege Oppia.

Oppius legem tulit, ne ſuperfluo ornatu mulieres Ro. uterentur, neue pilentis, id eſt, rhedis penſilibus uterentur, nẽue plus uncia in auribus appenderent.

De lege Hortenſia.

Hortenſius legem tulit, ut eo iure quod popu-

populus ſtatuiſſet, & omnes Quiritenes te-
rentur. De lege Pompeia.

C. Pompeius Strabo lata lege ueteribus in colis Tranſpadanis ius Latij dedit, quod cæteræ coloniæ Latinæ habebant, ut petendi magiſtratus, & ciuitatis Romæ ius adipiſcerentur. Cn. Pompeius Magnus legem tulit, ut Queſtor ſuffragio populi ex his qui Conſules fuerant, crearetur. Idē Pompeius legem tulit, qua aſperrima pœna parricidias afficit. Si qs parenti, filia facta præparauerit clàm & palàm, inſutus culeo cum caue & gallo gallinaceo, & uipera, & ſimia in mare aut in flumen proijceretur. De lege Papia.

Lege Papia prohibentur peregrini uti urbe Roma. Marcus Plotius Sil. Tribunus plebis, Cn. Pompeio Strabone, & Lucio Porcio. Catone C O S S. legem tulit, ut ſingulæ Tribus quinos denos ex eo numero ſuffragio crearent, qui eo anno iudicarent. L. Roſius Otho Conſul legem tulit, ut in theatro Equitibus Romanis ordines X X I I I I. ſpectandi gratia darentur. De lege Satyra.

Satyra lex eſt, quæ uno rogatu multa & uaria comprehendit.

De lege Scantinia.

Publius Scantinius legem tulit, qua puerorum concubitores graui ſupplicio afficiūtur.

De lege tutelari.

Lege tutelari cauetur, ne quis tutor per ſimulationem pupillum fraudes.

De lege Variana.

Q. Varius Tribunus plebis legem tulit,

ut quæretur de his, quorum ope conſilione ſocij Populi Romani arma ſumpſiſſent.

De lege Voconia.

Voconius legem tulit, ne quis cenſus, id eſt, pecunioſus, hæredem unicam relinqueret filiam erat autem cenſus ille, qui centum milia in profeſſione detuliſſet.

De lege Valeria.

Valerius Publicola legem tulit, ut nulli magiſtratui liceret corpus Romani ciuis indicta cauſa condemnare, liceretq́; damnatis ad populum prouocare.

Hæc habui M. Pantagathe, quæ de magiſtratibus, & ſacerdotijs & legibus compendioſè ſcribere, ut ex eo compendio aliqua ad noſtras utilitas perueniat: & ita depinxiſſe opinor, ut ante oculos uelut in tabella poſuerim. Scribant allij diffuſius Pomponio ſatis eſt placere ſuis.

FINIS.

TYPOGRAPHVS Lectori.

OMNIBVS doctis probari audio, Lector, ſacroſanctam eſſe nobis qui libros tractamus, antiquorum authorum lectionē oportere. Nec ut ſtatim occurrit locus qui minus placeat, confodēdum aut quantumuis cautis manibus temerandum. Vſu.n.didicimus, ſolere ſæpius etiam à doctiſſimis falſa pro ueris, & pro genuinis adulterina uerba ſupponi. quod qdem fit errore eorum, q plus ſaperc uolunt, q̃ par eſt. Itaq; licet multa inhoc Feneſtella detortè dicta, multa ex Liuio, reliquisq; authoribus, ex quibus bonā, ac propè oēm ſui operis partem deſumpſit, corrupſit. corruptè, et alijs uerbis trā ſcripta eſſe uiderimus, eā tn̄ ex prudentum cōſilio, reuerentiā obſeruare uoluimus, ut ne unum qdem uerbum, niſi planè abſurdum immutauerimus, ſed in cōpendium uarias, ut potuimus, tum lectiones, tum caſtigationes redegimus, ut noſtrā nulla in, parte diligentiā defuiſſe tibi uideas, Lector, noſtramq; operam boni conſulas. Vale.

IN L. FENESTELLAE libellum de Sacerdotijs & Magiſtratib. Romanorum caſtigationes.

In caput primum.

Primam Pani Lycæo pa. 3. uerſ. 5.
Lupercalesq; ludos factos fuiſſe, pa. 3. uer. 8

In caput 2.

Qua præ ſe armentum agẽs nãdo traiecerat. Ex Liuio libro primo. Decad.1.pa. 8.uer.6.

Ex loco infeſto. Sic Liuius ibidem pagin.9. uerſ.7.

Diuinitate credita Carmentæ matris, pa.9. uerſ.ulti.

Auguſtioremq́ humana intuent. Ex Liuio, ibidem,pa.10.uer.7.

Ne extis ſolennibus-ueſcerentur. Ex Liuio, ibidem,pa.11.uer.2.

Liuius lib.9. Decad.1. de Potiorum interitu tantum meminit,pa.11.uerſ.6.

In cap. 3.

Regias affinitates) uidetur abundare, & melius legas ſi omittas,pa.12.uer.5.

In caput 4.

In arce, ſiue ĩ ędito quodã loco,pã.13.uer.4

Tuum illum haud cunctanter diſcidiſſe coñtẽferunt. Ex Liuio lib.primo,p.5.uer.4.

Ad læuam Curiæ poſitam, pa. 15. uer.7.

Nam quum libros legeret ad ſacra populi pertinentes, meminiſſe ſe locum, &c.pa. 16. uer.2. Ex Valerio Max. lib.1.ca.1.

In caput 5.

*Quòd in ſacro, capite uelato etc.*p.18.ue.1.

Ignem è Flamina;id eſt, Flaminis dialis domo,niſi ſacrum efferri,&c.Ex A.Gellio, libro.10.cap.15.pa.18.uer.14.

Et de eo lecto trinoctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt, neque apud eius lecti fulcrum capſulam eſſe conſtruere atque ferro oportet. Ex

Gellio

Gellio lib.decimo, ca.15.p.19.uer.5.
Sub tecto uti libet, & non pridem à Pontifi cibus, &c. Ex Gellio, ibidē.p. 19.uer.12.
Tunicam intimam niſi in lo cis tectis non ex uit, ne ſub cœlo tanquam, &c. Ex eod. Gellio, ibid.pag.19.uerſ.15.
Super flaminem Dialem in conuiuio niſi rex ſacrificulus haud quiſquam accumbit.eo. ibid.pag.20.uerſ.18.

In caput 6.

Cuius duntaxat ſaluis religionum obſeruationib. ratio haberi poſſit, gratia Popiliæ legis per ſe ratum fit. Ex Gellio lib. 1.ca. 12.pag.23.uerſ.2. In caput 8.
Scitis Pōtificis ſubiecta ſūt.pagi.27.uerſ.18
Nec cœleſtes modò cerimonias e docere. pag. 27.uerſ.1. In caput 9.
Vide num ita legendum ſit, Regnante Tullo Hoſtilio apud Liuium mentio nō eſt. Nā Liuius Fœcialis nominis mētionē nullā facit ante M. Valeriū Fœcialē: imò ullius ue tuſtioris fœderis memoriam fuiſſe negat. pag.28.uerſ.4.
Et nō minus puberib. tribus p̄ſentib. dicit.p. 29.uerſ.ultimò. Ex Liuio primo Decad.1

In caput 10.

M. Valerius primus Fœcialis.pa.31.uerſ.8.
Verbenā caput capilloſq; tāgēs.pa.31.u.11
Vnde res repetuntur, capite uelato (filū lanæ uelamen eſt) Audi Iupiter: inquit, audi te Fines) cuiuſcunque gentis ſunt, nomi na..) Sic Liuius. unde totum hoc propè ca put ad uerbum deſumptum eſt Hunc con-

POMPONII LAETI De Legibus Libellus.

IVS pluribus modis dicitur. Naturale, quod eſt cōmune oībus animalib⁹. Ius gentiū, quo gẽtes humanæ vtuntur. Ius ciuile, quod ex legibus, Plebiſcitis, Senatuſcōſultis, decretis principium, & authoritate prudentium venit. Ius publicum, in ſacerdotibus, & magiſtratibus conſiſtit. Ius priuatum, ad ſingulorum vtilitatem ſpectat. Ius etiā dicitur locus, in quo ius redditur, vt meminit Paulus de lege, & de legis origine. Lex (vt Chryſippus deſinit) eſt diuinarum & humanarum rerum notitia. Lex dicitur rogatio & obnunciatio. Lex donum eſt Dei, dogma omnium ſapientum, coercio voluntatis. Legis virtus eſt imperare, vetare, punire, permittere. Lex eſt æternum quoddam, quod vniuerſum mundum regit, imperandi, prohibendiq́; ſapientia. ex hac lege lex noſtra eſt, ratio mōsq́; ſapientis, æqualis Dei eſt lex, conſtatq́; ad ſalutem ciuium, ciuitatumq́; incolumitatē, vitamq́; omnium quietā & beatā. Igitur vbi lex non eſt, quies & beatitudo nō eſt: & apud illos antiquiſſimos, mos ſapientiū lex erat, quoniam antiquitas proxime accedebat ad Deum. Lex magiſtratibus præeſt, & magiſtratus populo. Optimè putat Cicero, magiſtratum eſſe legem loquentem. Imperandi,

&

& obtemperandi modus debet eſſe:nam & q̃ bene imperauerit, aliquando optemperet neceſſe eſt:& ipſi mortales non ſolum obtempe rare et obedire magiſtratibus debent, ſed eos colere atq; diligere. Poteſtas eſt facultas à populo ſeu principe publicè data. Magiſtra tus dici cœptus eſt, quum à populo creatus fuit magiſter populi,id eſt, Dictator. Prima fertur Ceres dediſſe leges mortalibus, poſtea ipſi ſapientes. Phoroneus Argiuis dedit: Moy ſes cœlo lapſas Hebreis: Aegyptijs Mercurius Draco et Solon Athenienſibus: Minos Cretẽ ſibus: Lycurgus Lacedemonijs. Tyrijs Charundas: Rom. Romulus.

De Aelia et Fuſia L L.

AELLA et Fuſia lege reſiſtebatur perniciosis legibus in ciuitate, quæ ideò erãt propugnacula et murioti et traquillitatis. Sed Clodius Trib. ple. L. Piſone et Aulo Gabinio C O S S. quatuor leges tulit, ex his ſecunda fuit, ne qui per hos dies quibus cũ populo agi liceret, de cœlo ſeruare, et quarta cauebatur, ne quem cenſores in Senatu legendo præterirent, neue quem ignominia afficerẽt, niſi qui apud eos accuſatus, & utriuſque cenſoris ſententia damnatus eſſet, hac lege diminuta eſt cenſura, quæ eſt magiſtra uitæ et modeſtiæ.

De lege Aurelia.

Aurelia lege communicata ſunt iudicia Senatui Equitibusq́; Rom. et Tribunis ærarijs. Eam tulit Aurelius Cotta prætor.

nelius,ut Prætores edictis ſuis ius dicerent. *Lex eſt à Cornelio quodã lata,ut hões q par ricidij cauſa telo accincti ſint, gladio perſe-quantur.*

De lege Caſſia.

A Caſſio Longino lex lata eſt Caſſia, qua populus per tabellam ſuffragia ferret.

C.Mario,C.Flacco C O S S.*alia ab eodem lata,ut ille quem populum damnaſſet, cuius imperium abrogaſſet,in* Senatu *non eſſet.*

De lege Fabia.

Fabia lex Fabio lata,qua adiecta pœna, et illis qui deducunt & ſectantur candida-tos in comitia.

De lege Frumentaria.

F*ruentaria lex à* S*empronio Gracccho la-ta eſt,qua frumentum è publico diſtribueret* Popu.Rom*a.*

De lege Falcidia.

Lege *Falcidia à Falcidio lata,caueur ne plus dodrante legare liceret, propterea quod multi hæreditatem recuſabant.*

De lege Flauia.

Flauius legem tulit de plagiariis, quum quis doto ſeruum aut pecus à domino, & fi-lium à patre ſubtrahit.

De lege Gabinia.

Gabinius legem tulit,qua bellum Cn. Põ*peio magno contra* P*iratas datum eſt, contra C.Trebellii Tribuni plebis interceſſionem.*

De lege Iunia.

Iunus Syl*uius* C O S S.*cum Q.Cælio* M*e tello legem tulit bello Cimbrico,quod diu pra ue & infeliciter geſtum eſt, propter diminu-ta militiæ ſtipendia.*

De lege Iulia.

Iulia lege puniũtur adulteri. Idem Iulius Cæſar legẽ tulit de peculatu in eos qui Rem publi. uel ſacra furati ſunt, uel furãtibus auxiliati ſunt, uel furta ſcientes ſuſceperunt.

De lege Lectoria.

Quũ adoleſcẽtes ĩ cõtractibus circunueniri ſoleret, Q. Lectori⁹ pœnã deceptorib. adiecit

De lege Licinia.

P. Licinius Craſſus orator, & Q. Mutius Sceuola Pont. Max. legem tulerunt de regundis ciuib us, ut in ſuæ quiſq; ius ciuitatis redigeretur, quum multi Itali cupiditate ciuitatis Rom. tenerentur.

De lege Manilia.

L. Manilius legem tulit, ut quando res à nobilibus aduerſæ geſtæ fuerant, illi ad magiſtratus gerendos admitterentur, quorum maiores in Romana Repub. magiſtratum non exercuiſſent, huiuſmodi autẽ Noui appellantur.

De lege Othonia.

Otho Trib. pleb. legem tulit, ne quis cum ordine Equeſtri in ſpectaculis ſederet, niſi ſeſtertia quadringenta poſſideret: quod ſi contingeret, quiſquis eſſet, ſiue ingenuus ſiue libertus, ĩter eqtes ſpectare liceret ĩ gradu XIIII.

De lege Oppia.

Oppius legem tulit, ne ſuperfluo ornatu mulieres Ro. uterentur, neue pilentis, id eſt, rhedis penſilibus uterentur, nèue plus uncia in auribus appenderent.

De lege Hortenſia.

Hortenſius legem tulit, ut eo iure quod

popu-

populus ſtatuiſſet, & omnes Quiritenes te-rentur. *De lege Pompeia.*

C. Pompeius Strabo lata lege ueteribus in colis Tranſpadanis ius Latij dedit, quod cæteræ coloniæ Latinæ habebant, ut petendi magiſtratus, & ciuitatis Romæ ius adipiſcerentur. Cn. Pompeius *Magnus legem tulit, ut Queſtor ſuffragio populi ex hîs qui Conſules furant, crearetur. Idē Pompeius legem tulit, qua aſperrima pœna parricidias afficit. Si qs parenti, filia facta præparauerit clàm & palàm, inſutus culeo cum caue & gallo gallinaceo, & uipera, & ſimia in mare aut in flumen proijceretur.* *De lege Papia.*

Lege Papia prohibentur peregrini uti urbe Roma. Marcus Plotius Sil. Tribunus plebis, Cn. Pompeio *Strabone, & Lucio* Porcio. *Catone C O S S. legem tulit, ut ſingulæ Tribus quinos denos ex eo numero ſuffragio crearent, qui eo anno iudicarent. L. Roſius Otho Conſul legem tulit, ut in theatro Equitibus Romanis ordines X X I I I I. ſpectandi gratia darentur.* *De lege Satyra.*

Satyra lex eſt, quæ uno rogatu multa & uaria comprehendit.

De lege Scantinia.

Publius Scantinius legem tulit, qua puerorum concubitores graui ſupplicio afficiũtur.

De lege tutelari.

Lege tutelari cauetur, ne quis tutor per ſimulationem pupillum fraudes.

De lege Variana.

Q. Varius Tribunus plebis legem tulit,

ut quæretur de his, quorum ope conſilione ſocij Populi Romani arma ſumpſiſſent.

De lege Voconia.

Voconius legem tulit, ne quis cenſus, id eſt, pecunioſus, hæredem unicam relinqueret filiam erat autem cenſus ille, qui centum milia in profeſſione detuliſſet.

De lege Valeria.

Valerius Publicola legem tulit, ut nulli magiſtratui liceret corpus Romani ciuis indi cta cauſa condemnare, liceretq; damnatis ad populum prouocare.

Hæc habui M. Pantagathe, quæ de magiſtratibus, & ſacerdotijs & legibus compendioſè ſcribere, ut ex eo compendio aliqua ad noſtras utilitas perueniat: & ita depinxiſſe opinor, ut ante oculos velut in tabella poſuerim. Scribant alij diffuſius Pomponio ſatis eſt placere ſuis.

FINIS.

TYPOGRAPHVS Lectori.

OMNIBVS doctis probari audio, Lector, ſacroſanctam eſſe nobis qui libros tractamus, antiquorum authorum lectionẽ oportere. Nec ut ſtatim occurrit locus qui minus placeat, confodẽdum aut quantumuis cautis manibus temerandum. Vſu.n.didicimus, ſolere ſæpius etiam à doctiſſimis falſa pro ueris, & pro genuinis adulterina uerba ſupponi. quod qdem fit errore eorum, q plus ſaperc uolunt, q̃ par eſt. Itaq; licet multa in hoc Feneſtella detortè dicta, multa ex Liuio, reliquisq; authoribus, ex quibus bonã, ac propè oẽm ſui operis partem deſumpſit, corrupſit. corruptè, et alijs uerbis trãſcripta eſſe uiderimus, eã tñ ex prudentum cõſilio, reuerentiã obſeruare uoluimus, ut ne unum qdem uerbum, niſi planè abſurdum immutauerimus, ſed in cõpendium uarias, ut potuimus, tum lectiones, tum caſtigationes redegimus, ut noſtrã nulla in, parte diligentiã defuiſſe tibi uideas, Lector, noſtramq; operam boni conſulas. Vale.

IN L. FENESTELLAE libellum de Sacerdotijs & Magiſtratib. Romanorum caſtigationes.

In caput primum.

Primam Pani Lycæo pa. 3. uerſ. 5.
Lupercalesq; ludos factos fuiſſe, pa. 3. uer. 8

In caput 2.

Qua præ ſe armentum agēs nādo traiecerat. Ex Liuio libro primo. Decad.1.pa. 8.uer.6.

Ex loco infeſto. Sic Liuius ibidem pagin.9. uerſ.7.

Diuinitate credita Carmentæ matris, pa.9. uerſ. ulti.

Auguſtioremq; humana intuent. Ex Liuio, ibidem, pa.10.uer.7.

Ne extis ſolennibus-ueſcerentur. Ex Liuio, ibidem, pa.11.uer.2.

Liuius lib.9. Decad.1. de Potiorum interitu tantum meminit, pa.11.uerſ.6.

In cap. 3.

Regias affinitates) uidetur abundare, & melius legas ſi omittas, pa.12.uer.5.

In caput 4.

In arce, ſiue ī edito quodā loco, pā.13.uer.4

Tuum illum haud cunctanter diſcidiſſe co- tēferunt. Ex Liuio lib.primo, p.5.uer.4.

Ad læuam Curiæ poſitam, pa. 15.uer.7.

Nam quum libros legeret ad ſacra populi pertinentes, meminiſſe ſe locum, &c.pa. 16. uer.2. Ex Valerio Max. lib.1.ca.1.

In caput 5.

Quòd in ſacro, capite uelato etc.p.18.ue.1.

Ignem è Flamina; id eſt, Flaminis dialis domo, niſi ſacrum efferri, &c. Ex A. Gellio, libro.10.cap.15.pa.18.uer.14.

Et de eo lecto trinoctium continuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt, neque apud eius lecti fulcrum capſulam eſſe conſtruere atque ferro oportet. Ex Gellio

Gellio lib.decimo, ca.15.p.19.uer.5.

Sub tecto uti libet, & non pridem à Pontifi*cibus,&c.Ex Gellio,ibidē.p. 19.uer.12.*

Tunicam intimam niſi in locis tectis non exuit, ne ſub cælo tanquam, &c. Ex eod. Gellio,ibid.pag.19.uerſ.15.

Super flaminem Dialem in conuiuio niſi rex ſacrificulus haud quiſquam accumbit.eo. ibid.pag.20.uerſ.18.

In caput 6.

Cuius duntaxat ſaluis religionum obſeruationib. ratio haberi poſſit,gratia Popiliæ legis per ſe ratum ſit.Ex Gellio lib. 1.ca. 12.pag.23.uerſ.2. In caput 8.

Scitis Pōtificis ſubiecta ſūt.pagi.27.uerſ.18

Nec cæleſtes modò cerimonias e docere. pag. 27.uerſ.1. In caput 9.

Vide num ita legendum ſit, Regnante Tullo Hoſtilio apud Liuium mentio nō eſt.Nā Liuius Fœcialis nominis mētionē nullā facit ante M.Valeriū Fœcialē:imò ullius uetuſtioris fœderis memoriam fuiſſe negat. pag.28.uerſ.4.

Et nō minus puberib.tribus p̄ſentib.dicit.p. 29.uerſ.ultimò.Ex Liuio primo Decad.1

In caput 10.

M.Valerius primus Fœcialis.pa.31.uerſ.8.

Verbenā caput capilloſq; tāgēs.pa.31.u.11

Vnde res repetuntur,capite uelato(filū lanæ uelamen eſt) Audi Iupiter: inquit,audite Fines) cuiuſcunque gentis ſunt, nomina..)Sic Liuius.unde totum hoc propè caput ad uerbum deſumptum eſt Hunc con-

ſule lib. 1. Decad. 1. pag. 31. verſ. 17

In caput 12.

Vocem eidem & creditā eſſe. pa. 35. uer. 17.
Simulachro onuſta uectaretur. p. 35. uer. 1.
Manu arrepta, puellæ admodum parum conantis pag. 36 uer. 20.
Ad id ſacerdotium legendos. pa. 37. uerſ. 5.

In caput 14.

Septemuiratū epulonū, quoniā. p. 39. uerſ. 10

IN LIB. FENESTELLAE de Magiſtratibus Romanis.

Et à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure nō poteſt. Ex Gellio lib. 13 cap. 14. pa. 41. uer. 20.
Conſores æquè non eodem rogantur auſpicio atq; Cōſules. Sic Gellius ibi. pa. 42. uer. 2
minoribus crādis magiſtratib. p. 42. uerſ. 6.
Et concionem uſquequaque auocare poteſt. Ex Gellio ibid. pa. 42. uerſ. 18.
Eſt rogare quid populum quod ſuffragijs ſuis, &c. Ex Gellio ibid pa. 43. uer. 8.

In caput 1.

Vbi filiam illi &c. pa. 46. uer. 21.
Ad carcerem preſequebatur. pa 47. uerſ. 8.
In epiſtola ad Oppianum. pagi. 47. uerſ. 18.
Tribunos quoque militares, q pro Cōſulibus, fuiſſent Ex Gellio lib. 14. c. 7. pa. 48. uer. 4.
Præfecto urbi Latinarum cauſa relicto. Ex Gellio lib. 14. cap. 8. pa. 48. uer. 9.
Neque ius habeat ſententiæ dicendæ, quum ex ea ætate Præfectus fiat, quæ non ſit. Senatoria. Ex Gellio ibid. pa. 48. uer. 12.
Ex Tribunis plebis, quāq; &c. p. 48. uer. 17

Opus etiã Cenſoriũ feciſſe exiſtimatos p quos, &c. Ex Gellio. lib. 14. Cap. 7. p. 49. uerſ. 11

In caput 3

Et ante oẽs penè magiſtratus, I unius certè Gracchanus in eo lib. etc. pag. 53. uer. 19.

Quæſtores habuiſſe conſtat pa. 54. uerſ. 3.

Vt Gracchanus dixit. pag. 54. uer. 10.

In caput 4.

Conſulendum rati pag. 55. uer. 20.

Annus circumageretur. Id ab re quod nunc quoq; tenet nomen, Interregnũ appellatũ Ex Liuio lib. 1. De. ad 1. pag. 56. uer. 4.

Qui uel imperium poſituri. Liuius amiſſuri habet pag. 56. uer. 7.

Atq; ea cõditione regẽ creabãt. p. 57. u. 19.

In caput 5.

Tũ primũ Duumuiros creat. pagi. 56. uerſ. 9.

Vnius tamen augmento Collegæ Triumuiri facti ſunt pag. 59. uer. 19. *In caput 6.*

Se à ſuo liberto aut contemni dixerit. pagi. 62. uer. 14.

Etiã metalli præfectus, &c. pa 62. uer. ult.

Popularium quietem. pag. 63 uer. 7.

Præfecto urbi latinarum. pag. 63. uer. 16.

In caput 7.

Vt aduerſus omnes magiſtratus eſſet, prouocatio ad populum. pag. 66. uer. 3.

L. Sextius creatus eſt. pag. 66. uer. 17.

Exercitũ, ut ferũt, intra. &c. pa. 68. uer. 4.

Exercitũ imperari pſidij cã, &c. p. 68. uer. 8.

C. Martius p. 70. uer. 11. *In caput 11.*

Nec quicquã in prouincia negotiorum exoriatur. Ex Pandectis tit. de offic. procon. l.

Nec

Nec quicbuã pag.77.ver.15.

Vt obſequium parentibus & patronis liberiſq́, patronorũ exhibeat. Digeſt. de offic. procon.l.de plano pag.78.ver.11.

Libertos aut patribus filios,cũ, &c.pa.78. verſ.14. *In caput* 14.

Omnem Reip. ſpeciem conturbarunt idibus, &t.pag.86.ver.2.

Iureiurando ictum ne comitia creandis nouis magiſtratibus haberent.pa. 86.ver.19.

Comitijt perferrentur.pag.87.ver.2.

Eo illi nihilo mitiores facti , ac petulantia , &c.pag.87.ver.7.

Filiam obſoleta veſte pag .87.ver.1.

Armata plebs in ſacrum montem ex Auentino ſecedere,&c.pag.90.ver.12.

In caput 15.

M.Lectorio primipili cẽturioni.p.92.v.15.

In caput. 17.

Neq; Conſulibus, quũ tot populorũ bella imminerent,opere eſſet id negotiũ agere.Mẽtio illata ab Senatu eſt, rẽ operoſam ac minimè Cõſularẽ ſuo ꝓprio magiſtratu egere, cui ſcribarũ miniſteriũ, cuſtodię́q, et tabularũ cura,cui arbitrium formulæ cenſendi ſubijceretur.Sic Liuius ad uerbum lib.4. Decad.1.pag.95.ver.22.

Au. Mamerco Aemilio *Dictatore , & Iu. Virginio,etc.p.96.ver.13.* *In cap,*18.

*Captis Coriolis.pa.*100.*ver.*14.

T.*Clælium Siculum,pag.*101.*ver.*21.

Legibus ac magiſtratibus inſignirent. pag. 102.*ver.*4. *In caput* 19.

Diuus

*Diuus Titus detraxit.pag.*104.*ver.*22.

In *caput* 20.

*Succurrer ſæpenumero tētaſſent,p.*15.*v.ul.*

Quæ deſtinere vnanimos videbatur. Ex Li.

*Nōnulli verò ſic, Quod deſtinere animos hominum videbatur.pag.*106.*ver.*3.

P.Deci⁹ Mus M.*Pap. Q.Pu.p.*106.*u.*11

Qui rem difficillimā tractatu, et plerumque parti vtrique, ſemper certè altri grauem. Ex Liuio ad verbum,pag. 106. *ver.* 13.

*Et impeditiora, inertia debitorū q̄ facultatibus,aut ærariorū menſis cuius ære in foro poſitis,diſſoluit:vt populo prius caueretur aut æſtimatio, æquis rerum pretijs liberauit,vt non modo &c.Ex Liuio ad verbū, pag.*106.*ver.*17. *In caput* 21.

*Obluctabant̄.p.*108.*u.*6. *In caput* 24.

*Cum hamis & dolabris, p.*113.*u.Sic Digeſ.ti.de offi.præfecti uigilū.In caput* 25.

*A qbus)ut exiſtimatione deducor) difficili bellorū & ciuiliū ſeditionū tpe,muri cuſtodiaę, portarū p milites ſtationarios munirent̄,pa.*114.*uer.*18. *In cap.*26.

Ex quibus hæres inſtitutus eſt, ſoluēdo non ſunt,conſulendus erit Imperator, nequid inde detrimēti patiatur, pag. 117.*uer.*2.

Ex pomponio Laeto. De Cenſoribus.

*Qui plebeius,in Ceritum tabulas referetur, aut Cerites tabulas.Ex Gel.lib.*15.*c.*13. *pag.*144.*uer* 2. *De Lupercis.*

*Quē Romani uocant Iunū,pag.*157.*uer.*8. *Ex Liuio lib.*1.*Decad.*1.

FINIS.

BREVIS INDEX DIGNITATVM OMNIVM, *ac magiſtratuum, necnon & Sacerdotiorum, quæ in toto Feneſtella, & Pomponio reperiri poſſunt.*

ABorigenes	*pagina* 110
Acca Laurentia	114
Accenſi & præcones	120
Aedes Veſtæ	115
Aediles	100
Aediles Cereales	56
Aediles Curules	100
Aediles Plebeij	68
Aedilium munera	57
Amata	118
Amatæ nomen unde	*ibidem.*
Ancyle unde	118
Ancilia quid	17
Antiquum oppidum	140
Antonij tyrannis.	73
Apices	118
Appius Claudius Centimanus, R. literæ inuẽtor: quod non eſt veriſimile	16
Appinus Claudius, libidinis exemplum	60
Ara extemporalis	113
Arcana in templo Veſtæ	116
Aſcanius augur	115
Atiss	120
Augurandi ars	114
Auguris nomen	115

Augu-

Auguria 10
Augugum collegium 12

B

Belli ducendi mos 21
Bona dea 110

C

Caci cædes 7. & 112
Camilli 117
Candidati 58
Candidati principis 37
Canis immolatur 112
Carmenta 7
Caſſiani 109
Celeres 90
Cenſores 66
Cenſorum authoritas 66
Cereales 56
Collegium augurum 115
Collegium pontificum 18
Comitiati 121
Comitiorum diuerſitas 50
Concionem habere 30
Conſcripti qui 31
Conſules 44 & 103
Corona ſpicea 114
Curiæ 110
Curiatæ leges 90
Curiones 60
Cybele 120

Decem

D

Decem tabulæ 58
Decem Tarquinij 62
Decemuiri 120
Decemuiri è duumuiris 30
Decemuiri exacti 62
Decēuiri legum ferendarū cauſa creati. 70
Decemuiri tyrannis 79
Decuriæ patrum 38
Dictator 59
Dictator unde appellatus. 48
Dialis flamen 117
Dialis unde 18
Duo dolia in templo Veſtæ 116
Duum uiri 90
Duumuiri capitales 48
Duumuiri claſſis reſtituendæ 98
Duumuiri & decemuiri ſacrorum 121
Duumuiri ſacrorum 30

E

Edictum prætoris 107
Epulare ſacrificium 121
Epulones ibidem

F

Fana 110
Faſces 90
Fatua 110
Fatuarij ibidem
Faunus 110
Februarius 111
Februata dies ibidem
Feriendi fœderis ritus 20

Flamen

Flamen dialis 12
Flamen unde dictus 13
Flamines 117
Flaminulæ ibidem
Fæciales 119
Fæciales unde 119
Fæcialis ſacerdos 20
Fæcialis munus 20
Fædera unde appellata 20
Fratres aruales, qui primi fuerunt filij Laurentiæ 114

G

Galli Matris Deum 120
Galli unde dicti 100
Galli ſacerdotes 26

H

Hercules Cacum interficit 112
Hercules theſaurorum Deus 113

I

Ignis ueſtalis 115
Inaugurandi ritus 10
Interrex 38
Interregia poteſtas 38
Iunus 111
Ius 122
Ius ciuile 90
Ius ciuile Paryriaum 90
Ius gentium 122
Ius honorarium 70
Ius priuatum 122
Ius publicum 122
Ius naturale 122

Ius re-

Ius reſpondendi publicè 108

L

Latinarum feriarum præfectus 80
Legati proconſulum 103
Legis uirtus 122
Lex ibidem
Libri Sibyllini 121
Lycæus 3
Lycæa 110
Lictores 91
Lictores unde 44
Lituum quid 10
Locus augurij 114
Locus Senatus habendi 34
Luere 11
Luperci 111
Lupercales unde 5
Lupercalia 6.111
Luſtrum 101

M

Magiſter equitum 93 & 96
Magiſter populi 47
Magiſter ſtabuli 93
Magiſtratus 123
Maieſtas regia 90
Martialis flamen 117
Mater deum 119
Menſarij 84
Merum imperium 54
Minorum magiſtratuum ſpecies 80
Mons ſacer 97
Multitudinis patroni 90

Naſica

N

Naſica uir optimus. 121

O

Ordo conſulendi ſenatus 38

P

Palladium 116
Pan 111
Pana quare nudi coluerint 4
Pan Lycæus 111
Panos ſacra atque ſacerdotes 3
Pater patratus unde 119
Patres conſcripti 31.91
Patres patricij 91
Patres qui 30
Patris Patrati partes 22
Patris Patrati partes 22
Patricij qui 30.& 31
Pedarij qui 31
Peregrinus prætor 71
Plebiſcita 61
Pompei dictum 64
Pontifex Maximus 22
Pontifex unde 119
Pontifices 120
Pontifices Maximi. ibidem
Pontifices unde 19
Pontificis maximi titulus 11. cum populo agere. 35
Poteſtas 121
Poteſtas Senatus & plebis 91
Potitij & Pinarij 713
Potitij & pinarij Herculis 113

Præfecti alarum & cohortium 94
Præfectas annonæ 94
Præfectus caſtrorum 93
Præfectus fabrorum 40
Præfectus militiæ 33
Præfectus legionis 94
Præfectus prætorio 49
Præfectus uigilum 93
Præfectus urbis 42
Præſes 104
Prętor peregrinus 204
Prætor urbanus 70.104
Primi legumlatores 121
Primipilus 92
Princeps ciuitatis 91
Proconſules 103
Proculani 106
Procurator Cæſaris 205

Q

Quæſtores 104
Queſtores duo 97
Quæstores parricidij 40
Quatuor uiri 76
Quinque uiri 105
Quinque uiri menſarij 72
Quindecim uiri 160
Quirinalis flamen 117

R

Rex ſacrificulus 120
Rhea 121
Romulus augur 114

Romu

Romulus urbis Romanę conditor 88
Rufulci tribuni 91
S
Sacerdotes caſtrati 120
Sacerdot. principes 115
Sacerdotes ſexaginta 115
Sacerdotia fratrum arualium 9
Sacerdotium patris patrati. 22
Sacrificulus 25
Sacrorum rex ibidem
Salij Martij dicati 18
Salij qui 117
Salius 16
Sella currulis 90
Senatores 90
Senatoria ætas 34
Senatoriæ perſonę 34
Senatorum origo 30
Senatuſconſultum 91
Septemuiri epulonum 36
Simulacri traiectio Matris Deorum 25
T
Tarquinij mors 70
Tempus Senatus 34
Tity ſodales 121
Torquati Cognomentum 45
Trabea 117
Tres uiri 76
Tres uiri capitales 105
Tres uiri monetales 105
Tribunus celerum 90

Tri-

Tribuni celerum equitum 39
Tribuni militum 200
Tribuni militũ, & conſularis poteſtas 72
Tribuni ſacroſancti 98
Tribunitia poteſtas 98
Tribuni unde 98
Tribuni plebis 200
Tribus 88
Triumuiri coloniæ deducendæ 68
Triumuiri reipub. conſtitu. 78
Troſſuli 90

V

Veſtales 100
Veſtalis delinquentis pœnæ 116

FINIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

VENETIIS.
Apud Fabiũ, & Auguſt. Zoppinos, Fratres.
M. D. LXXXIII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE